

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Tiyatro Anasanat Dalı

**TENNESSEE WILLIAMS'IN "SIRÇA KÜMES" OYUNUNUN TARİHSEL
BAĞLAMDA BLUES MÜZİĞİN GELİŞİMİ İLE BAĞDAŞTIRILMASI VE BİR REJİ
UYGULAMASI**

Pelin SARIKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Tiyatro Anasanat Dalı

TENNESSEE WILLIAMS'IN "SIRÇA KÜMES" OYUNUNUN TARİHSEL
BAĞLAMDA BLUES MÜZİĞİN GELİŞİMİ İLE BAĞDAŞTIRILMASI VE BİR REJİ
UYGULAMASI

Pelin SARIKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Tennessee Williams'ın "Sırça Kümes" Oyununun Tarihsel Bağlamda Blues Müziğin Gelişimi ile Bağdaştırılması ve Bir Reji Uygulaması

Danışman: Prof. Dr. Metin MUNZUR

Yazar: Pelin SARIKAYA

ÖZ

Bu tezde, karakterlerinin psikolojik derinliği ve yazım dilinin şiirselliğiyle dikkat çeken Amerikan yazar Tennessee Williams'ın 1944 yılında yazmış olduğu "Sırça Kümes" adlı oyununun reji uygulaması yapılmıştır. Bu uygulamanın dayanak noktası olarak oyunun otobiyografik özellikleri seçilmiştir. Uygulama öncesinde dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal durumu araştırılmıştır. Sanayi Devrimi ile baş gösteren, ardından Birinci Dünya Savaşı ile yaygınlaşan makineleşme ve seri üretim toplumsal yapıda değişikliklere sebep olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde bazı eyalet ve kentler endüstrileşmiş, buralardaki yaşam büyük bir dönüşüme uğramıştır. Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomileri çöküş halinde olan Avrupa devletlerine çeşitli yardımlarda bulunan Amerika Birleşik Devletleri çok geçmeden kendini büyük bir buhranla yüz yüze bulmuş, 1929 krizi ya da Büyük Buhran olarak adlandırılan bu kriz yeni toplumsal sıkıntıların kaynağı olmuştur. 1930'lar Amerika'sı işsizlik, açlık, hırsızlık ve intihar gibi toplumsal infiallere tanıklık etmiştir. Ve dünyadaki bu güvensiz ekonomik ortam İkinci Dünya Savaşı'na ön ayak olmuştur. Sırça Kümes, bu yılları anlatan otobiyografik bir eserdir. 1930'ların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin endüstrileşmiş kentlerinden olan St. Louis'de yaşayan Williams ailesi, zorlukla geçinmektedir. Ailenin tek yeterli geçim kaynağını sağlayan Tom Wingfield ise çalıştığı ayakkabı fabrikasındaki işten kurtulmayı ve gezgin bir şair olmayı istemekte, bir yandan da annesinin baskıları ile mücadele etmek için gecelerini sinemada geçirmektedir. Anne Amanda Wingfield ise ayağındaki topallıktan dolayı sosyal hayatın bir parçası olamayan kızı Laura için ve oğlu Tom'un

gidiŖi halinde oluŖacak maddi boŖluk için eŖitli çözümler peŖindedir. Reji uygulamasında lisans öğrencileri ile alıŖılmadan önce oyunun detaylı metin analizi ve dramaturji alıŖması yapılmıŖtır. Yazarın hayatı, bu noktada baŖvurulan temel kaynakların baŖında gelmiŖtir. Yazarın oyunu yazma sürecinde yaŖadıkları, ailevi iliŖkileri, oyunda anlatmak istediğini belirttiği notlar ve günlükleri detaylı bir biçimde incelenmiŖtir. Oyunda, karakterlere eŖlik etmek üzere hikâye bazlı ortaklık ile Blues müziğin önemli temsilcilerinden Muddy Waters'ın Ŗarkıları kullanılmıŖtır.

Anahtar Sözcükler: Amerikan tiyatrosu, Tennessee Williams, Büyük Buhran, otobiyografi, blues, Muddy Waters, reji.

**Combining Tennessee Williams' "The Glass Menagerie" With The Evolution of Blues
Music From The Historical Perspective: A Stage Direction**

Supervisor: Prof. PhD. Metin MUNZUR

Author: Pelin SARIKAYA

ABSTRACT

In this master's thesis, the stage direction of the play "The Glass Menagerie", written in 1944 by the American author Tennessee Williams, who draws attention with the psychological depth of his characters and the poetry of his writing language, has been implemented. The autobiographical features of the play were chosen as the basis of this application. Before the application, the political, economic and social situation of the period had been researched. Mechanization and the mass production, which started with the Industrial Revolution and then became widespread with the First World War, caused changes in the social structure. Some states and cities in the United States have become industrialized and life there has undergone a great transformation. However, the United States of America, which provided various aid to European states whose economies were in collapse after the First World War, soon found itself faced with a great crisis. This crisis, called the 1929 crisis or the Great Depression, became the source of new social problems. United States of America in the 1930s witnessed social outrages such as unemployment, hunger, theft and suicide. This insecure economic environment in the world led to the Second World War. "The Glass Menagerie" is an autobiographical work that tells about these years. In the late 1930s, St. Louis is one of the industrialized cities of the United States. The Williams family, living in St. Louis, is barely making ends meet. Tom Wingfield, who provides the only sufficient source of income for the family,

wants to get rid of his job at the shoe factory where he works and become a traveling poet, while at the same time he spends his nights at the cinema to combat his mother's pressures. Mother Amanda Wingfield is looking for various solutions for her daughter Laura, who cannot be a part of social life due to her lameless, and for the financial gap that will be created if her son Tom leaves them. Before working with undergraduate students on the stage direction application, a detailed text analysis and dramaturgy study of the play has been carried out. The author's life is one of the main sources used at this point. The author's experiences during the process of writing the play, his family relationships, the notes and diaries in which he stated what he wanted to express in the play, has been examined in detail. In the play, songs by Muddy Waters, one of the important representatives of Blues music, have been used to accompany the characters.

Keywords: American theatre, Tennessee Williams, Great Depression, autobiography, blues, Muddy Waters, regie.

TEŞEKKÜR

Kariyerinin başında genç bir oyuncu olarak adım attığım yüksek lisans sürecim hayatım için her açıdan dönüştürücü oldu. Çünkü bu süreç kendimi tanımamı ve başarı olanaklarımı keşfetmemi sağladı. Pandemi sürecinde başlayan lisansüstü eğitimim, hayatıma daha önce tanımadığım birçok önemli sanat ve akademi insanının dokunmasını ve beni dönüştürmesini sağladı.

Bu sebeple yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı'nın çeşitli bölümlerinden her biri birbirinden kıymetli hocalarıma;

Önce Mersin Şehir Tiyatrosu'nda ardından Ankara Devlet Konservatuvarı'nda dirsek dirseğe çalıştığımız büyüğüm, kıymetli hocam Murat ATAK'a bana üretken olma imkanını iki farklı kariyerde sağladığı ve her koşulda yanımda olduğu için;

Tez danışmanım Prof. Dr. Metin MUNZUR'a desteğı ve zarif tavrı için;

Bir gün bir telefon konuşmasıyla hayatıma giren ve o günden sonra her sorum, her çekincem, büyüklü küçüklü her sıkıntıda beni tecrübesiyle rahatlatan ve ustalıkli yönlendirmeleriyle sanatsal yaratıcılığımı beslememe olanak sağlayan ikinci danışmanım değerli hocam Prof. Erol İPEKLİ'ye;

Sahneleme sürecinde disiplin ve motivasyonları ile yılmadan çalışan ekip arkadaşlarıma ve oyunda emeğı bulunan Hacettepe Üniversitesi Ankara devlet Konservatuvarı Tiyatro Anasanat Dalı öğrencilerine emekleri için;

Ve son olarak beni her zaman olduğu gibi yüksek lisans yaparken de sürekli destekleyen ve cesaretlendiren aileme;

Gönülden çok teşekkür ederim. Hepsine minnettrım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Yöntem.....	4
2. BÖLÜM: 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA AMERİKA'DA SANAT.....	5
2.1. Tiyatro ve T. Williams'ın Çağdaşı Oyun Yazarları	6
2.2. Sinema	12
2.3. Resim	17
2.4. Müzik.....	18
3. BÖLÜM: TENNESSEE WILLIAMS ve SIRÇA KÜMES OYUNUNUN DRAMATURJİSİ	23
3.1. Yazar Hakkında.....	23
3.1.1. Yazarın Hayatı.....	23
3.1.2. Yazarlık Anlayışı ve Oyunlarının Genel Yapısı.....	28
3.2. Sırça Kümes Oyunu	34
3.2.1. Oyunun Konusu.....	36
3.2.2. Oyunun Coğrafyası, Toplumsal İçeriği ve Tarihsel Dilimi	37
3.2.3. Oyundaki Otobiyografik Özellikler	40
3.2.4. Oyunun Gösterimleri.....	42
3.2.4.1. Amerika ve Avrupa Gösterimleri.....	43
3.2.4.2. Türkiye Gösterimleri.....	45
3.2.5. Oyunun Türkçe'ye Çevirileri	46
3.3. Sırça Kümes Oyununun Dramaturjisi.....	48
3.3.1. Yazarın Sahnelemeye İlişkin Notları	48
3.3.2. Karakter Analizi	49
3.3.2.1. Amanda Wingfield	49
3.3.2.2. Tom Wingfield	51
3.3.2.3. Laura Wingfield	53
3.3.2.4. Jim O'connor	54

3.3.3.	Olay Örgüsü, Metin Analizi ve Klasik Dramatik Yapı	56
3.3.3.1.1.	Açılış Sahnesi	57
3.3.3.1.2.	Birinci Sahne	57
3.3.3.1.3.	İkinci Sahne.....	59
3.3.3.1.4.	Üçüncü Sahne	61
3.3.3.1.5.	Dördüncü Sahne	63
3.3.3.1.6.	Beşinci Sahne	67
3.3.3.1.7.	Altıncı Sahne	69
3.3.3.1.8.	Yedinci Sahne	73
3.3.3.1.9.	Kapanış Sahnesi	78
3.3.4.	Oyunun Çatışmaları Üzerine	79
4.	BÖLÜM: REJİ FİKRİ	81
4.1.	Sırça Kümes Oyununun Seçilme Sebepleri	81
4.2.	Kurulan Evren ve Müzik Yorumu.....	82
4.3.	Metnin Kısaltılmasında İzlenen Yollar.....	89
4.4.	Dekor ve Işık Yorumu	91
4.5.	Kostüm Yorumu	93
4.6.	Görev Dağılımı.....	93
5.	PROVA NOTLARI	94
	SONUÇ	100
	KAYNAKLAR	102
	EKLER.....	105
	Ek-1 Sırça Kümes Oyun Metni	105
	Ek-2 Sırça Kümes Temsil CD'si	149
	ETİK BEYANI	150
	YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU	151
	MASTER THESIS ORIGINALITY REPORT	152
	YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	153

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Tiyatro, belirli bir yer ve zamanda belirli bir seyircinin izlemesi amacıyla hazırlanan ve sergilenen sahne gösterilerinden oluşmaktadır. Tiyatro sanatının, Antik Yunan'da şarap ve bereket tanrısı Dionysos'un şerefine yapılan Dithyrambos törenlerindeki eğlencelerden ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Bu eğlencelerdeki seyirlik kısımlar önce koro olarak yer almış; ardından korodan bir kişinin dışarı çekilmesiyle monolog oluşmuştur. Daha sonra ikinci kişinin çekilmesiyle diyalog oluşmuş ve çeşitli tragedya yazılmaya başlanmıştır (Yücel, 2015, s.152). Tiyatro sözcüğü Yunanca kökenlidir ve "seyir yeri" anlamı taşımaktadır (Online Etymology Dictionary, s.21). Aristoteles tarafından yazılan Poetika, tragedyanın biçim ve özelliklerini açıklayan ilk tiyatro kuramı kitabı niteliğindedir. Roma döneminde ise halkın geçit törenlerinden komedy türünün oluştuğu tahmin edilmektedir. Tiyatro sanatı çağlar boyunca coğrafi, sosyopolitik ve ekonomik şartlardan etkilenmiş ve bu şartlara göre farklı amaç ve görevler edinmiştir. Bazı çağlarda tiyatronun eğitici işlevi üstünde durulmuştur. Kimi zaman ise bir estetik öge olarak var olmuştur. Ayrıca, tiyatro sanatı genellikle politik ve ekonomik olaylara bir tepki niteliği taşımıştır.

Tiyatro sanatında içinde bulunulan toplumsal, siyasi ve ekonomik koşulların etkisiyle zamana bağlı olarak farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Orta Çağ'da tiyatro çalışmaları tiyatronun çok tanrılı döneme ait bir öge olması sebebiyle ve Hristiyanlığa bağlı din adamlarının tepkileri ile durmuştur. Ardından tiyatro Hristiyanlığı yayma amacıyla tekrar gündeme gelmiş ve dinsel oyunlar dönemi yaşanmıştır (Şener, 2006, s.72). Orta Çağ'dan sonra Coğrafi Keşifler ve matbaanın kullanılmaya başlanmasıyla başlayan Rönesans hareketi, tragedya metinlerinin okunması ve Avrupa dillerine çevrilmesiyle tiyatronun bir nevi yeniden doğuşunu sağlamıştır. Bir yandan Antik Yunan ve Roma oyunları sahnelenirken bir yandan yerel yazarlar kendi kültürlerinin hikayelerini oyun olarak yazmış ve yerel tiyatro anlayışı oluşturmaya çalışmışlardır (Şener, 2006, s.89).

17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde Fransa'da başlayan klasik akımda saray himayesinde bir tiyatro anlayışı benimsenmiştir. Bu akımda oyunlar soylu kesimin ve varlıklı orta sınıfın yaşam tarzını ve hikayelerini anlatmıştır. Geleneksel değerlerin korunması ve aklın ön planda tutulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte bu akımda yazılan oyunlar biçimsel olarak Antik Yunan tiyatrosunun izlerini taşımıştır (Şener, 2006, s.113-114). 18. yüzyılda klasik akıma dair eleştiriler başlamış ve tiyatronun sadece akılla değil duyguyla da ilişkisi olması gerektiği düşünülmüştür. Bu sebeple duygulanım ile ilgili adımlar atılmış ve etkisi uzun sürmemiş olan yeni türler denenmiştir (Şener, 2006, s.130). Bu yüzyılın sonlarında Fransız Devrimi'nin etkileriyle ortaya çıkan romantik akımda tiyatronun eğlendirici işlevi üzerinde durulmuştur. Bu akım, dönemin siyasi durumunu yansıtacak şekilde özgürlük kavramına önem vermiştir. Ayrıca Fransız Devrimi'nin yarattığı ulusçuluk atmosferi içinde yerel kültüre ait hikayelerin yazılması gerektiği savunulmuştur (Şener, 2006, s.162).

19. yüzyılın başında Avrupa'da filizlenen doğalcı-gerçekçi akım tiyatronun bilimle olan bağının güçlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca bu akımda tiyatronun ilk çağlardan gelen taklit ögesine ağırlık verilmiş ve somut hayatın olduğu gibi sahneye taşınması gerektiği düşünülmüştür. Bu durum da sahne tasarımından oyunculuğa bütün tiyatro öğelerinde gerçeğe uygunluk ilkesini oluşturmuştur. Ve seyircinin, oyunu izlerken bir tiyatro salonunda olduğunu unutup gerçek hayattan bir kesit izliyormuş gibi hissetmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde oluşturulan dördüncü duvar kavramı, oyunla seyirci arasına görünmez bir duvar eklemiş ve sahnede olan olayların kesintisizliğini ve gerçekliğini arttırmaya yaramıştır. Bu dönemin tiyatrosu, sanayi devriminin etkisiyle zenginleşen orta sınıfı anlatmıştır (Şener, 2006, s.162).

20. Yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da gerçekçi akıma dair eleştiriler baş göstermiştir. Simgecilik ve estetikçilik akımlarının başta olduğu bu dönem özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra avangart akımların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Şener, 2006, s.162). Bu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde ise gerçekçi tiyatronun etkileri sürmektedir. Özellikle Büyük Buhran sonrası yıllarda Amerikan tiyatrosu çöküş halinde olan Amerikan rüyasını, aile ilişkilerinin çıkmazlarını ve ekonomik zorlukları

işlemiştir. Bu dönemde tiyatronun sanatsal ve estetik bir değer olarak kabul gördüğü bilinmektedir. Çeşitli ülkelerde açılan tiyatro okulları ve profesyonel tiyatrolar Amerika'da da vücut bulmuştur. Dönemin Amerikan tiyatrosunun önemli temsilcilerinden olan Tennessee Williams, Büyük Buhran'ın yıkıcı etkilerini aile ilişkileri ekseninde yazdığı dramlarında işlemiştir.

Bu çalışmada, Tennessee Williams'ın 1944 yılında yazdığı ve Can Yücel tarafından 1964 yılında Türkçe'ye çevrilen Sırça Kümes oyununun reji çalışması yapılacaktır. Bu çalışmada, bir öteki ögesi olarak adlandırılabilen Blues müzik, oyuna eşlik edecektir.

1.1. Problem

Bu çalışmada, Tennessee Williams'ın yazdığı Sırça Kümes oyununun otobiyografik yönlerinden faydalanılarak oyunda anlatılan hikâyenin Blues müziğin temsilcilerinden Muddy Waters'ın eserleri ile uyum gösterip göstermediği sorunsalı üzerinde durulacaktır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Sırça Kümes adlı oyunun reji uygulamasını H.Ü. Ankara Devlet Konservatuarı Sahne Sanatları Bölümü Tiyatro Anasanat Dalı'nda öğrenim görmekte olan lisans 2 öğrencileri ile yapmaktır. Bu reji çalışması yapılırken metnin orijinal halinde yer almayan bir müzik seçimi kullanılacak ve bu seçim Blues müziğin temsilcilerinden Muddy Waters'tan yana olacaktır. Bu çalışma sürecinin sonunda varılması öngörülen noktalar detaylı ve dönemi doğru yansıtan bir içerik çözümlemesi yapılmış olması, oyunculara ve yönetmene yardımcı olacak bir dramaturji çalışması yapılmış olması, oyuncuları doğru yönlendirecek bir karakter analizi ve oyunculuk çalışması yapılmış olması, yönetmenin anlatmak istediğini

yansıtan bir reji çalışması yapılmış olması ve Blues müzik türünün bir atmosfer oluşturucu olarak çeşitli sahnelerdeki duruma tezat oluşturacak şekilde kullanılmış olmasıdır.

1.3. Önem

Bu çalışmanın önemi, yazıldığı tarih olan 1944 yılından beri sahnelenen Sırça Kümes oyununda karakterlerin gerçek dünyadan kopukluğunu ön plana çıkarmak adına atmosfer oluşturmada bir tezat unsuru olarak Blues müziğinin ve Muddy Waters'ın eserlerinin kullanılacak olmasından gelmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmada bir tiyatro dönemi olan Amerikan tiyatrosunun belli bir dönemi üzerinde durulacaktır. Amerikan tiyatrosuna eserler vermiş olan Amerikalı yazar Tennessee Williams'ın 1944 yılında yazmış olduğu ve Can Yücel'in 1964 yılında Türkçe'ye çevirdiği Sırça Kümes oyununun rejisi bu çalışmanın konusu olacaktır.

1.5. Yöntem

Çalışma sürecinde konuyla ilgili literatür araştırması ve üzerine çalışılacak olan oyunun içerik çözümlemesi yapılacaktır. Sahne uygulama safhasında ve sahne üstü tasarımında Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü ve ADK Tiyatro Anasanat Dalı öğrencileriyle ortaklaşa çalışılacaktır. Öğrencilerin uzmanlıkları ve okudukları bölümler gereği bilgileri doğrultusunda rol dağılımı ve teknik destek sağlanacaktır.

2. BÖLÜM: 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA AMERİKA'DA SANAT

Estetik kavramı, sanat eseri oluşturma sürecinde vazgeçilmez bir donedir. Fakat buna rağmen sanat eseri sadece estetik penceresinden bakışla ortaya çıkmamaktadır (Kalfa, 2016, s.18). Hangi türde olursa olsun her sanat eseri ortaya çıktığı dönemin politik, ekonomik ve sosyokültürel izlerini taşımaktadır. Bu sebeple 20. Yüzyılın başlarında Amerika'da çeşitli sanat türleri üzerine araştırma yapılırken bu dönemde söz konusu ülkede yaşananlar göz önünde bulundurulmalıdır. Amerika Birleşik Devletleri, Birinci Dünya Savaşı sonucunda zayıflayan Avrupa ekonomilerini desteklemek üzere bu ülkelere hammadde, silah ve nakit yardımında bulunmuştur. Bu durum, bahse konu olan Avrupa ülkeleri ekonomilerini toparlamaya başlayınca Amerika'nın aleyhine işlemeye başlamış, bu süreç Amerika'da arz-talep dengesinin bozulmasına, arz fazlası yaşanmasına ve ülkenin 1929 yılında patlak veren büyük bir ekonomik krizin eşiğine gelmesine sebep olmuştur. Büyük Buhran, milyonlarca insanın işsiz kalmasına sebep olmuş ve geniş spektrumda etkileri Avrupa ülkelerinde faşist rejimlerin iktidara gelmesine ve dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar uzanmıştır. Toplumsal refahta düşüş yaşanmış, halk yoksullaşmış, ücretler düşmüş, işsizlik açlığı ve hırsızlığı beraberinde getirmiştir. Çeşitli yerlerde baş gösteren işçi ayaklanmaları işsizliği körüklemiş ve 1930'lu yıllarda ülkede huzursuzluk hüküm sürmüştür (Badger, 1989, s.22)¹. Bu kısımda toplumu büyük ölçüde dönüştüren bu olayların dönemin sanat türlerinden tiyatro, sinema, resim ve müzik üzerindeki etkisi incelenecektir.

¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

2.1. Tiyatro ve T. Williams'ın Çağdaş Oyun Yazarları

Bu kısımda Amerika'da tiyatronun gelişimi ve 20. Yüzyılın başında Avrupa'da etkisini gösteren Avangart eğilimler kronolojik bir biçimde anlatılacaktır.

1800'lerin sonunda Amerikan tiyatrosu gezici sokak gösterilerinden oluşmaktadır. Tiyatronun en önemli merkezi ise New York'tur. Bu yıllarda Amerikan tiyatrosunu geliştirmek, sahne-ekip ilişkisi kurmak ve tiyatroyu yönlendirmek amacıyla bir araya gelen birkaç sanatçı sonradan "Birlik" olarak bilinecek bir örgütlenme kurmuşlardır. Bu örgütlenme 1900 yılına gelindiğinde Amerikan tiyatrosunun denetimini yapmaktadır. Bu yıllarda açılan *Empire Theatre*, Birlik'in önemli merkezlerinden biridir. Fakat zamanla sahip olduğu güç kontrolden çıkmış ve tiyatroyu tekele alma noktasına gelmiştir. Bu duruma karşı duran bazı sanatçılar Amerikan tiyatrosunda Birlik dışında bireysel yapılanmalar oluşturmuşlardır. Özellikle Minnie Madern Fiske, David Belasco ve Shubert kardeşler farklı zamanlarda oyunlar yazıp sahnelemeler yapmaları ve sanatçı yetiştirmeleriyle bilinmektedirler. Birlik'in 1916 yılında gücünü yitirmeye başlamasından sonra ise onun yerine geçen Shubertler 1956 yılına kadar Amerikan tiyatrosunu domine etmişlerdir. Bu dönemin önemli oyun yazarlarından bir diğeri ise Clyde Fitch'tir. Fitch aynı zamanda oyunlarını yayınlayan ilk Amerikan yazarı olarak bilinmektedir (Brockett, 2000, s.523-525).

20. yüzyıl, sanayi devrimi ile başlayıp Birinci Dünya Savaşı ile perçinlenen sert iklimi sebebiyle Avrupa'da yeni sanat akımlarının doğuşuna ev sahipliği yapmıştır. Bu yeni akımlar, umutsuzluğa kapılan insana yaşamın derinliklerinden gelen özü hissettirmeyi, onu yeniden umutlu biri yapmayı ve hayatı yeniden yaşanabilir kılmayı hedeflemiştir. Bunların yanında 19. Yüzyılda baskın olan ve orta sınıfın hikayesini anlatan gerçekçilik ve simgecilik gibi akımların 20. yüzyıl insanına bir anlam ifade etmediği düşüncesi de bulunmaktadır. Yükselen işçi sınıfı artık tiyatrolarda kendi hikayesini görmeyi istemektedir. Dolayısıyla adına daha sonra Avangart denecek olan bu yeni akım temelde gerçekçiliğe bir karşı koyuş barındırmaktadır. Özellikle

Freud'un etkisiyle insanın bilinçaltına yönelinmiş ve yeni biçimler ararken tiyatronun pagan kökleri araştırılmıştır. İçerik olarak oyun-seyirci ilişkisine odaklanılmış, söz azalmış ve hareket çoğalmıştır. Bu yeni ifade araçları bir yandan savaş sebebiyle insanlarda uyanmış olan ilkel dürtüleri ve vahşeti gösterme isteğini barındırırken bir yandan da bu yıkımı gözler önüne sererek eleştirmeyi hedeflemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından tiyatrodaki yapılan yeni akım denemelerinin başında Dadaizm gelmektedir. Dadaizm, gerçekçi akıma alaycı bir biçimde karşı çıkmıştır. Bu akımda bütün ölçüler yerle bir olmuş, bir yöntem olarak planlanmış çılgınlık ve düzensizlik denenmiştir. Akılla bağı olan klasik tiyatro yöntemlerine karşı çıkmıştır. Sanatçılar seyirciyi şaşırtarak onu içinde bulunduğu uyumsuzluktan kurtarmayı hedeflemiştir. Dünya çığırından çıktıysa ona uygun olarak tiyatrodaki da bir düzen ve birlik olmamalıdır. Bu akım Fransa ve Almanya'da gösterimleri ve gelen büyük tepkiler ile bilinmektedir. Dadaizmin etkisiyle Fransa'da oluşan önemli bir akım ise Sürrealizm'dir. Bu akımda bilinçaltının etkisi oldukça fazladır. Günün yıkıcı gerçekleriyle haşır neşir olmaktansa ruhun derinliklerine bakmayı ve anlamı orada aramayı hedeflemiştir. Önemli olanın bilinçaltı gerçekliği olduğunu savunarak bu gerçekliği ortaya çıkarmanın yolunun insanı tutsak eden koşulların yok edilmesi ve us kurallarına karşı gelinmesi olduğunu düşündürmektedir. Sürrealist yazarlar toplumda görülen uyumun bir düzmece olduğunu, aslında bu düzmeceğin altında dünyayı etkisi altına almış bir kaosun hüküm sürdüğünü savunmaktadırlar. Bu sebeple insanın özünü bulması, bunun için de toplumda hüküm süren bağlardan kurtulması gerekmektedir. Bu akımın en önemli oyunlarından biri Alfred Jerry tarafından yazılan *Kral Übü*'dür. Bir başka önemli akım ise Fransa'da Antonin Artaud tarafından geliştirilen Vahşet Tiyatrosu'dur. Artaud, tiyatronun özünü yitirdiğini ve bu özün ilkel zamanlardaki törenlerin hatırlanması ile geri kazanabileceğini savunmaktadır. Ancak bu şekilde tiyatro uzun zamandır yerine getiremediği toplumu eğitme işlevini geri edinebilecektir. Artaud'ya göre tiyatro hem seyirci hem de oyuncu için bir temsilden çok bir yaşam kesiti olmalıdır. Artaud, bu akıma tiyatronun özünün ilkel çağlardan bulunup çıkarılması ve paylaşılması özellikle seyirci için acı verici bir eylem olacağından Vahşet Tiyatrosu demiştir. Bu akımda insanın işlediği gizli suçlar, cinsellik, karabasanlar ve yamyamlık gibi konular dışa vurulmalıdır. Bunlar dışa vuruldukça insan yüklerinden arınacak, daha iyi biri olacak ve tiyatro toplumsal

görevini yerine getirmiş olacaktır. Fransa'da ortaya çıkan Dışavurumculuk ise Avangart akımlar arasında en uzun süre etkisi süren akımdır. Özellikle Almanya'da etkin olan bu akımda gerçekçi tiyatronun neden-sonuç ilişkiseliliği ve üç birlik kuralı gibi biçimsel özellikleri yıkılmıştır. Sahne tasarımında çarpık bir stil denenmiştir. Oyuncu geri plana çekilmiş, yazar ya da yönetmenin düşüncesi ön planda tutulmuştur. Dışavurumculuk, Romantik ve gerçekçi akımın toplum sorunlarına değinmediğini ve yaşamı gerçekten uzak bir biçimde gözler önüne serdiğini savunmakta ve bu sebeple bu iki akıma karşı durmaktadır. Bu akım hem iyimser hem de yıkıcı olması ile dikkat çekmiştir. Daha iyi bir dünya düzeni için şiddete karşı bir duruş sergilerken bir yandan da bu yeni düzeni kurmak için eskinin yıkılması ve yok olması gerektiğini savunmaktadır (Şener, 2006, s.236-253).

Amerikan Tiyatrosu, Avrupa'da etkisini iyiden iyiye gösteren Avangart eğilimlerden 1900'lerin başında haberdar olmuştur. Boston, Chicago, New York, Massachusetts gibi önemli sanat merkezlerinde kurulan bazı küçük tiyatro toplulukları Avrupa'da kabul edilmiş yeni teknikleri kullanarak oyunlar sahnelemiştir. Bu tiyatrolar özellikle 1912-1920 yılları arasında etkinliğini sürdürmüş ve Amerikan seyircisini yeni eğilimlere hazırlamıştır. Bu süreçte çeşitli adımlarla tiyatronun üniversite eğitiminin bir parçası haline gelmesine çalışılmıştır. Avangart eğilimler Amerikan tiyatrosunda önce sahne tasarımında yapılan yeni denemelerle vücut bulmuştur. 1900'lerin başında yaşanan bir diğer gelişme ise zenci tiyatrosudur. Bu yıllarda sayıları az da olsa yazılan müzikallerin tamamı zenciler için yazılmıştır. Ve bu süreç ilerledikçe Bert Williams adlı zenci bir oyuncu Broadway'deki müzikallerde adından başarı ile söz ettirmiştir. Bunu takip eden süreçte zenci oyunculara karşı sempatinin artmasıyla zenci yazarlar daha fazla oyun yazmaya teşvik edilmiştir. Dolayısıyla bu yıllarda zenci oyuncular varlıklarını hissettirmişlerdir. 1920'lere gelindiğinde ise başta Moskova Sanat Tiyatrosu olmak üzere dünya çapında önemli tiyatroların kıtaya ziyareti ile birçok yenilik yaşanmaya başlamıştır. Stanislavski, bir turne sebebiyle Amerika'ya geldiğinde iki önemli öğrencisinin Amerika'da bir tiyatrodaki eğitim vermesi yönünde ikna edilmiştir. Bu yolla Amerikalı genç sanatçı adaylarına Stanislavski yöntemi öğretilmiştir. Bu süreçte eğitim alan kişiler arasında Stella Adler, Lee Strasberg ve

Harold Clurman bulunmaktadır. 1931 yılında Lee Strasberg, Cheryl Crawford ve Harold Clurman Moskova Sanat Tiyatrosu'nu model alarak *Group Theatre*'ı kurmuşlardır. Bu tiyatroya daha sonra Stella Adler ve Elia Kazan da dahil olmuş ve burada 10 yıl boyunca özellikle Clifford Odets gibi dönemin göz önünde olan yerli yazarlarının oyunları sahnelenmiştir. 1929 yılında patlak veren Büyük Buhran, her alanda olduğu gibi tiyatro alanında da gerilemelere sebep olsa da 1926 yılında kurulan İşçi Tiyatrosu Birliği ile başlayan "işçi tiyatrosu" akımına bir itici güç olmuştur. Ayrıca Buhran, 1935 yılında Federal Tiyatro Projesi adında bir girişimin oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu proje işsizlikle mücadele etmek adına kurulmuş ve 40 eyalette 10 bin kişiye iş imkânı sağlamıştır. Bu süreçte yazılan oyunlar genelde tarımdaki sorunlar ve geçekondulaşma gibi dönemin sıkıntılarıyla ilgilidir. Ve oyun yazımında ve yapımında birçok teknikte Epik Tiyatro esintileri gözlemlenmiştir (Brockett, 2000, s.559-565).

1920'lerin en önemli oyun yazarı 1912 yılında oyun yazmaya başlayan Eugene O'Neill'dir. İlk oyunları 1915'te sahnelenen yazarın 25 tane uzun oyunu bulunmaktadır. Oyunlarında genelde baş kahramanlarının hayatın içinde bir anlam arayışı bulunmaktadır. Ayrıca bazı oyunlarında mask kullanan yazar bazı oyunlarında uzun monologlara yer vermiş bazı oyunlarında dışavurumculuktan faydalanmış bazı oyunlarında ise gerçekçiliğe ait yöntemleri denemiştir. Yazarın gücü ve oyunlarının zenginliği karakterlerinin karmaşıklığı ve yarattığı güçlü dramatik durumlardan kaynaklanmaktadır. Eugene O'Neill, 1936 yılında Nobel Edebiyat Ödülü ve 4 kez Pulitzer Ödülü kazanmıştır. Önemli oyunlarından bazıları arasında *Ufkun Ötesinde* (1921), *Kıllı Maymun* (1922), *Karaağaçlar Altında* (1924), *Büyük Tanrı Brown* (1926), *Araya Giren Garip Oyun* (1928) ve *Elektra'ya Yas Yaraşır* (1931) bulunmaktadır (Brockett, 2000, s.565).

1930'ların önemli yazarlarının başında ise Clifford Odets gelmektedir. Özellikle toplumsal eylem çağrısı yapan oyunları ile dönemin muhalif gelişiminde belirleyici olmuştur. Oyunlarında genelde hayatın kendine verdiği ile yetinmeyip daha iyisi için

uğraşan inandırıcı karakterler bulunmaktadır. Önemli oyunlarından bazıları *Yitik Cennet* (1935), *Altın Çocuk* (1937), *Lefty'yi Beklerken* (1935) ve *Uyan ve Şarkı Söyle* (1935)'tir. Aynı dönemin yazarlarından Thornton Wilder ise oyunlarında yer alan samimi anlatımı ve yalınlığı ile bilinirken yazarın *Kasabamız* (1938), *Güçbela Ayaktayız* (1943) ve *Çöpçatan* (1954) oyunları uzun süre sahnelenmiştir (Brockett, 2000, s.567).

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında Amerikan tiyatrosunun önemli iki ismi Elia Kazan ve Jo Mielziner'dir. Bu iki ismin Tennessee Williams'ın *Arzu Tramvayı* ve Arthur Miller'ın *Satıcının Ölümü* oyunlarında yaptığı çalışmalar ülke tiyatrosuna 1960'lı yıllara dek etkileri sürececek bir yenilik getirmiştir. Bu yenilik temelde sahne tasarımında gerçekçilikten uzak bir görüş ve oyunculukta psikolojik derinlik yöntemlerinin izlenmesinden oluşmaktadır. Elia Kazan, Cheryl Crawford ve Robert Lewis tarafından 1947'de kurulan Actor's Studio, özellikle Stanislavski yöntemi ile çalıştırılan oyuncuların önce tiyatro sonra sinema kariyeri yapmalarına olanak sağlamıştır. Actor's Studio'da, 1931 yılında kurulan *Group Theatre*'in etkileri bulunmaktadır. Bu durumun örnekleri arasında Marlon Brando verilebilir. 1951 yılında vizyona giren Elia Kazan yönetmenliğindeki *Arzu Tramvayı* filminde Marlon Brando'nun Stanley Kowalski kişileştirmesi, Actor's Studio'da aldığı eğitim doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Actor's Studio, oyuncularını yetiştirirken onları kendi psikolojileri üzerinde düşünmeye ve çalışmaya yönlendirmesiyle bilinmektedir. Öte yandan televizyonun yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanması Amerika genelinde tiyatro çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiş, bilet fiyatları iki katına çıkmış, oyun yapma maliyeti epey yükselmiştir. Bu durumda Broadway sahnelerinde kalabalık oyuncularla yüksek sayıda seyirciye hitap edecek oyunlar yapmak zorlaşmıştır. Bu durumda sanatçılar, Off-Broadway adında yeni bir girişime imza atmışlardır. Şehrin arka sokaklarında bulunan küçük sahnelerde ve sahneye dönüştürülmüş salonlarda yapılan az kadrolu ve düşük maliyetli oyunlar ile Broadway'e göre çok daha az seyirci kapasiteli temsiller yapmışlardır. Bu durum maliyetin küçültülmesi sebebiyle tiyatrolara para kazandırabilmiş ve sektör bu

şekilde ayağa kalkmıştır. Off-Broadway akımı 1950'lerde giderek yaygınlaşmıştır (Brockett, 2000, s.588).

1940 sonrasında Amerikan oyun yazarlığında özellikle Tennessee Williams ve Arthur Miller'ın adı geçmektedir. 1915-2005 yılları arasında yaşayan Arthur Miller, hem Amerika'nın içinde bulunduğu depresyonu yansıttığı *Bütün Oğullarım* (1947), *Satıcının Ölümü* (1949) ve *Köprüden Görünüş* (1955) gibi oyunlarla hem de Salem'deki cadı avı olayları üstünden dünya tarihine damga vuran komünist avını anlatan oyunu *Cadı Kazanı* (1953) ile ünlüdür. Oyunlarındaki derinlik ve aile değerlerinin yitimine karşı savaşılan erkek figürlerin dramı ile tanınır (Ezici, 2004, s. 4). Tennessee Williams ile Arthur Miller'ın oyunlarında benzerlikler bulmak mümkündür. Benzerliklerden en önemlisi bu iki yazarın oyunlarındaki baş karakterlerinin incinmiş olmalarıdır. Miller'ın oyunlarında yukarıda da bahsedildiği gibi "incinmiş erkek" varken Williams oyunlarında genellikle "incinmiş kadın" ya da "incinmiş kadınsı erkek" figürlerine yer verir. Böylece Miller genellikle erkek baş kahramanlar etrafında dönen acımasız dünyayı anlatırken Williams aynı acımasız dünyayı daha çok kadın ya da kadınsı duyarlılığa sahip erkek karakter üzerinden kurmuştur. Bu iki yazarın en önemli farkı ise etiğe bakış açılarıdır. Miller, toplumdaki çelişkilerden en önce kendini sorumlu tutan bireyler yazar ve hatta toplumun iyileşmesi adına bireyi feda etmekten de çekinmez. Örneği *Satıcının Ölümü* adlı oyunda Willy Loman, yoksul düşmüş ailesi sigorta parasını alıp borçları kapatsın ve refaha kavuşsun diye kendini öldürmüş ve olaya bir kaza süsü vermiştir. Williams'ın oyunlarında ise toplumun refahı için bireyin öz-sorumluluğu ve feda etme dürtüsü arasında bir çözüm odaklı ilişki yoktur. Ona göre kusurlu birey kusurlu toplumun bir ürünüdür. Bu sebeple birey kendini kurtarmak için elinden gelen ne varsa yapacak, geride bıraktıklarını düşünmeyecektir. *Sırça Kümes* oyununda Tom'un evi terk etmesi ve *Arzu Tramvayı* oyununda Stanley'nin Blanche'i akıl hastanesine kapatmak için plan yapması buna örnek olarak verilebilir (Ezici, 1996, s. 2)

2.2. Sinema

Amerikan sineması, 1900'lerin ilk yıllarında diğer sanat dallarında olduğu gibi dönemin sosyopolitik ve ekonomik şartlarından etkilenmiş durumdadır. Savaşların hemen öncesi olan bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri seri üretimle tanışmış ve bu süreç halkı ekonomik olarak kötü etkilese de iletişim araçlarının artması yönüyle bazı alanlarda gelişmeye olanak sağlamıştır. Gazete ve dergilerin üretimi ve dağıtımı seri üretim araçları devreye girdikten sonra hızlanmış, iletişim ve bilgi paylaşımı artmıştır. Bu yıllarda, sinema sanatı “*moving pictures*” yani “hareketli resimler” adıyla bilinmekte ve hızla gelişmektedir. Ülkenin çeşitli yerlerinde açılan “*Nickelodeon*” adlı sinema evleri günün her saatinde film gösterimleri yapmakta ve her gün yüzlerce seyirciye kapı açmaktadır. Sayıları zamanla giderek artan *Nickelodeon*'lar düşük bütçe ile bu işe giren girişimcileri zengin etmekteyken bu sinema evlerine gelen kesimin yalnızca alt sınıftan insanlar olması dikkat çekicidir. Üst ve orta sınıf, o yıllarda buralara gitmekten ve buralarda görülmekten imtina etmiştir. Bu insanlar daha çok müzelerde, belediye binalarında ve kiliselerde sinema ile buluşmuştur (Bowser, 1990, s.2).²

1909 yılında ülkenin en büyük iki sinema merkezi New York ve Chicago'dur. Lakin kışları uzun ve çetin geçen bu iki eyalette sinema yapımcıları film çekmekte zorlanmıştır. Özellikle ekipman ve stüdyo eksikliğinden kaynaklanan bu zorlanmalar Chicago'daki yapımcıları batıya, New York'taki yapımcıları güneye yönelmeye mecbur bırakmıştır. Zamanla artan sermayenin etkisiyle ülkenin birçok noktasında film çekebilecek güce ulaşan yapımcılar bu süreçte Los Angeles'a kadar uzanarak Hollywood'un ilk adımlarını atmışlardır. Los Angeles, ılıman iklimi ve güneş ışığı ile dört mevsim film çekmek için oldukça uygun bir ortam oluşturmaktadır. Broncho Billy Anderson tarafından 1907'de Chicago'da kurulan ve sonraki yıllarda Los Angeles'ta işler yapan *Essanay Film Manufacturing Company*, Charlie Chaplin'in 1915-1916 yıllarındaki komedi filmleri ile bilinen bir yapım şirkettir. Bu yıllarda

² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

adından söz ettiren bir diğerk yapım Şirketi ise *New York Motion Company*'dir. Günümdzde etkin bir biçimde çalışan *Paramount Studios*'un ilk adımlarından olan bu yapım Şirketi de Charlie Chaplin'in ilk dönem iŐlerinin yapımıcılığı ile bilinmektedir. Los Angeles'ta yer alan üçüncü büyük yapım Şirketi ise *Biograph*'tır. Bu yapım Şirketi Ramona adlı filmdeki dağ ve *The Unchanging Sea* adlı filmdeki deniz manzaralarının güzelliği ile adından söz ettirmiştir (Bowser, 1990, s.149-150).³ Bu yapım Őirketleri, filmlerine *Nickelodeon*'lara gitmeyen üst ve orta sınıf seyirciyi çekmek için bazı yöntemlere başvurmuŐtur. Bunlardan en önemlisi dünya tiyatro klasiklerinin ve romanların filme çekilmesidir. Bu yöntem ile özellikle entelektüel düzeyi yükselişe geçen orta sınıfın sinema filmlerine ilgisi artmış ve yapım Şirketlerinin gelişmesi sağlanmıştır. Bu dönemde Charles Dickens'in romanlarından uyarlanan 15 ve Shakespeare'in oyunlarından uyarlanan 13 film gösterime girmiştir. Ayrıca Charlotte Bronte, Victor Hugo, Jack London ve Jules Verne gibi yazarların eserleri de sinemaya uyarlanmıştır (Bowser, 1990, s.255-256).⁴

1920'ler Birinci Dünya Savaşı ile Büyük Buhran arasındaki sıkıntılı yıllar olsa da 20. Yüzyılın çağdaş yönlerinin ilk adımları bu on yılda atılmıştır denebilir. Hollywood sinemasının gelişme adımlarından olan sesli resimler ve renkli fotoğrafçılık bu döneme rastlamaktadır. Bu yıllarda sinema bir sanattan çok bir endüstri olarak görülmüştür. Savaştan çıkan ülkenin toparlanma ve kalkınma adımlarından biridir. Birinci Dünya Savaşı sırasında ilk kez kapalı kültür ve yaşam biçiminin dışına çıkan Amerika, savaş sonrası dönemde dar görüşlü bir vizyondan fazlasını ve küreselliği hedeflemektedir. İlk yıllarda yapılan filmler genelde savaşla ilgili hikayelerden oluşmaktadır. SavaŐta olan Amerikan askeri, Avrupa'daki eğlence hayatını keŐfetmekte ve başından Şaşırtıcı, ilginç ve çoğu zaman eğlenceli olaylar geçmektedir. Ayrıca bu dönemin filmlerinde kırsal yaşamdan metropol yaşamına geçiŐ teması etkindir. Öte yandan savaşın Amerika'daki çiftçi kesimine olumsuz etkisi de göz önünde bulundurulmuş ve bu konuda filmler de yapılmıştır. Ayrıca bu dönemin önemli dalgalarından biri de yükselişe geçen kadın hareketidir. Dolayısıyla

³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

bu dönemde kadın hareketini anlatan yapımlar da mevcuttur. 1920’lerde Amerikan sinemasına yeni bir tür olan belgeselcilik eklenmiştir. Belgesel yapımcıları daha çok Amerika’nın kırsal bölgelerindeki ilkel yaşantıya ışık tutmuştur. 1920’ler Amerika’sında sinema sanatının en önemli gelişmelerinden biri ilk kez 1929 yılında verilen Akademi Ödülleri’dir. 1927 ve 1928 yıllarındaki filmler baz alınarak verilen bu ödül, Hollywood’taki Roosevelt Oteli’nde sahiplerini bulmuştur. Kategoriler günümüzdekinden oldukça farklıdır. En önemli farklılık ödüllerin kişi adına veriliyor olmasıdır (Fischer, 2009, s.1-11, s.257).⁵

1930’lara gelindiğinde Büyük Buhran etkisiyle yaşanan ekonomik çöküş sinema sektörünü etkilemiş durumdadır. Hollywood, bir yandan eleştirmenleri yatıştırmak isterken bir yandan da büyük şehirlerde satılacak filmlerin yapımına olanak sağlamaya çalışmaktadır. Sinema sektörünün bu çöküş ortamında ayakta kalıp kalamayacağı belirsizdir. RKO, Paramount, Fox ve Universal stüdyoları 1929 yılının sonlarından 1933 yılına kadar aktif çalışmamıştır. Bu dönemde yapım şirketlerinin mali işleri yatırımcılara devredilmiş ama yaratıcı çözümler Jack L. Warner, Darryl F. Zanuck, Louis B. Mayer, Irving Thalberg ve Walt Disney gibi yapımcılardan çıkmıştır. Bilet fiyatları düşürülmüş ve seyircilere tek biletle film izlemenin yanında çeşitli gösterilere, konserlere ve şovlara katılma imkânı sunulmuştur. Sinema filmleri kapsamlı bir eğlence paketinin küçük bir parçası haline gelmiştir. Bu eğlence paketinin içinde o yıllarda ilk çıkışını yapan Temel Reis, Bugs Bunny, Donald Duck gibi çizgi filmler de bulunmaktadır. Dolayısıyla 1940 yılına gelindiğinde bu on yıl “Hollywood’un en harika on yılı” olarak adlandırılmış, dönemin filmleri renk ve sesin kullanılmaya başlanmasıyla birer Amerikan ikonları olarak görülmüşlerdir. Öncelikle sesin mevcudiyeti ve oyuncuların seslerini kullanabilmeleri ile müzikal türü önemli bir hale gelmiştir. Bu dönemde birçok müzikal sanatçısı ön plana çıkmıştır. *Mae West, W. C. Fields, Greta Garbo, Bela Lugosi, Katharine Hepburn, Gary Grant* gibi sanatçılar gerek ses renkleri gerek egzotik yorumları gerekse vokal ritimleriyle dikkat çekmişlerdir. Dönemin sinemasının seyirci tarafından rağbet görmesinin önemli bir

⁵ Bu kısmın Türkçe’ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

sebebi seçilen konulardır. Filmlerde genellikle önemli bir baht dönüşü anı vardır. Sıradan bir aile babası bir gün içinde çok zengin, ertesi gün çok fakir olabilir. Rahat bir hayat yaşayan bir burjuva Alman Yahudi ailesi hayatta kalmak için birdenbire kaçmak zorunda kalabilir. Hükümetler bir gecede demokrasiden diktatörlüğe dönüşebilir. Bağımsız uluslar bir günde işgal edilebilir. Filmlerde bu tip olayların anlatılması radikal değişimlerin ön planda olduğu bir yüzyıl yaşayan Amerikan insanına oldukça tanıdık gelmiştir. Dolayısıyla bu durum dönemin sinema filmlerinin ilgi görmesini sağlamıştır. Hollywood, 1930'lu yılların korku ve belirsizliğini göz ardı etmemiş ama tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermeyi de tercih etmemiştir. Bu sebeple seyirci aradığı sağaltımı bulabilmiştir (Hark, 2007, s.1-6).⁶

1930'lar Charlie Chaplin'in en önemli filmlerini çektiği dönem olması açısından kritiktir. Özellikle 1936 yılında gösterime giren Modern Zamanlar filmi, Chaplin'in seri üretim bandı ve Amerika'nın kırsal kesiminden gelen genç kas gücü arasındaki çatışmayı nükteli bir üslupla anlattığı önemli bir yapımdır. Bu film Chaplin'in konuştuğu ilk filmi olmasına karşın sanatçı diyalog kültürüne karşıdır. Çünkü diyalogun hikâyeyi belli bir dil ve ırkla sınırladığını ancak pantomimin bu anlamda sınırsız ve herkese hitap eden evrensel bir iletişim aracı olduğunu savunmaktadır (Ohmer, 2007, s.175-177).⁷

1940'larda Amerikan sineması, İkinci Dünya Savaşı sebebiyle bir savaş endüstrisi haline gelmiştir. Çünkü savaş yıllarında sinema endüstrisi günün şartlarına uyum sağlamayı denemiştir. Hükümet ve ordu ile yapılan iş birlikleri ile savaşla ilgili uzun metrajlı filmler, belgesel ve haber yapımları, askeri eğitim filmleri çekilmiştir. Cepheye canlı eğlence programları gönderilmiştir. Öte yandan ülkenin çeşitli yerlerinde de sinemaya gitmek, önemli bir savaş zamanı ritüeli haline gelmiştir. Sinema hem cephedeki asker hem de ülkede savaşı takip eden halk için ucuz ve kaliteli bir zaman geçirme yöntemidir. Bu dönemde müzikallerden polisiye filmlere,

⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kadın filmlerinden tarihi olayları anlatan filmlere kadar birçok tanıtık film savaş temalarını çağrıştıracak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu dönemde Hollywood, gerçek dünyadaki olaylara her zamankinden daha fazla odaklanmıştır. Çünkü yapılan savaş filmleri Amerika'nın müttefiklerinin savaş çabalarını etkili bir şekilde gözler önüne sermiştir. Öte yandan bu dönemde Hollywood'un savaş temasının karşısında duran "film noir" (kara film) akımı ile önemli filmler gösterime girmiştir. 1940 yapımı *Rebecca*, 1941 yapımı *Citizen Kane* ve yine 1941 yapımı *The Maltese Falcon* adlı filmler seyirciye karanlık ve etkileyici birer drama deneyimi sunmuştur. Bu filmler savaşın kahramanca duruşundan ve belgesel gerçekçiliğinden uzak durmuş ve "ev draması" olarak nitelendirilmiştir. Savaş bittikten sonra sinema sektörü seyirci kaybına uğramıştır. Bu durumun sebeplerinden biri cephede sinema filmleri izleyen ve sürekli bilet satın alan askerin ülkesine dönüp evlenerek banliyö bölgelere yerleşmesidir. Banliyö bölgelerine yaşanan bu gle sinema halk için bir ritüel olmaktan çıkmıştır. Evlerinde televizyon izleyen insanlar sinema sektöründen uzaklaşmış ve bu sektör bu dönemde sekteye uğramıştır. Ardından 1946 yılında patlayan soğuk savaş ile ülke gündemi bir kez daha değişmiş, bu gerilimli ortamda sinema bir ek maliyet konumuna düşmüştür. Ayrıca bu dönemde savaş sonrası kalkınma planları yapan İngiltere, İtalya ve Fransa gibi Avrupa lkeleri kendi film endüstrilerini geliştirmeye ve lkelerindeki Hollywood hkimiyetini baskılamaya çalışmışlardır. Bütün bunlara rağmen Hollywood, yapımcıların akılcı hamleleri ile ayakta kalmaya ve dahası başarılar elde etmeye devam etmiştir. Özellikle 20th Century Fox'un gişe odaklı dramalarından 1947 yapımı *Gentleman's Agreement*, 1948 yapımı *The Snake Pit*, 1949 yapımı *Pinky* adlı filmler çeşitli dallarda Akademi dlleri'ne layık görülmüşlerdir. 1949 yılına gelindiğinde bünyesinde hiç İkinici Dünya Savaşı temalı film barındırmayan Hollywood sektörü, bu yıllarda daha çok soğuk savaş temasını işlemiştir (Schatz, 1997, s.1-5).⁸

⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

2.3. Resim

20. yüzyılda resim sanatında yaşanan gelişmelerin kökeninde dönemin siyasi ve ekonomik süreçleri bulunmaktadır. Sanayi Devrimi ve ardından 20 yıl ara ile patlak veren iki büyük dünya savaşı makineleşmenin Avrupa ve özellikle Amerika'da yayılmasına ve insan hayatının kökten değişmesine sebep olmuştur. Teknolojinin bu şekilde gelişmesine fotoğraf makinesinin icadı da eklenince sanatçının doğayı ve hayatı algılama biçimlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Çünkü gelişen teknoloji ve sanayileşme ile toplumun maddi ve manevi değerleri dönüşüme uğramıştır. İkel toplumlarda kutsal bir etkinlik olarak görülen sanat, sanayileşme ve teknolojinin etkisiyle insanlar doğa bilimleriyle ilgili birikime sahip oldukça dinin etkisinden kurtulmuştur. İnsanlar dini değerlerin önüne aklını ve bilgisini koymaya başlamıştır. Sanatçı, karşısındaki nesne ile optik bir ilişkiden çok psikolojik bir ilişki içine girmeye yönelmiştir. Nesne denilen mevhum, artık bu çağda yeniden tanımlanması gereken bir olgu haline gelmiştir ve biçim bozular ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu biçim bozma ve soyutlama girişimleri sanatçının çevresinde yaşanan olaylara karşı duyduğu iç huzursuzluğun yansımasıdır denebilir. Bu ortamda ortaya çıkan modern sanat vahşeti barındırır ve onu gözler önüne serer. Modern resim sanatı 19. Yüzyılın sonlarında Avrupa'da görülmeye başlamıştır. *Van Gogh, Gauguin ve Cezanne* gibi ressamlar çağlardır var olan "mimesis" kavramını gerçeği taklit etme şeklinde değil bir sanatçının kendi ürettiği yapıt aracılığı ile var etmesi şeklinde düşünmüşlerdir. Nesne, bu dönemde doğada var olduğu şekliyle değil sanatçıların tasarrufu olarak resmedilmeye başlanmıştır. 20. Yüzyıla kadar görsel sanatlar için en önemli veri olan "güzellik" algısı bir kıstas olmaktan çıkmaya ve başka düşünce biçimleriyle var olmaya başlamıştır. Ayrıca modern resimde amaç ressamın ruh dünyası ve hayatı görüş şeklini yansıttığı kadar çağın bunalımını ve koşullarını da yansıtabilmesi olarak görülmüştür. Modern resim sanatında önemli akımlardan biri olan Dışavurumculuk ise 20. Yüzyılın başlarında var olsa da özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayılmaya başlamıştır. Dönemin şartları, sanatta dışavurumu bu süreçte elzem hale getirmiştir. Bu yıllarda dünyada hüküm süren "duygusuzluk" temelde nesnenin resimden yok olması şeklinde vücut bulmuştur. Dışavurumculuk, bu dönemde New

York'ta yaygınlıkla tercih edilen bir yöntemdir. New York, o yıllarda önemli bir sanat birikimine sahip değildir ve eyaletin en önemli sanat merkezi 1870 yılında bu bölgede açılan *Metropolitan Museum of Art*'tır. Oldukça fazla Avrupalı göçmen barındıran bu eyalet, bu göçmenlerin kendi ülkelerinde bulamadıkları özgür çalışma ortamıyla burada karşılaşması ile bu göçmenler için yaşanılabilir ve sanat yapmaya elverişli bir yer olmuştur. Buna ek olarak New York, bünyesinde birçok farklı ülkeden insanı barındıran karışık ve zengin bir eyalet olması sebebiyle sanat üretiminde birçok kaynağa sahiptir. Bütün bu sebeplerle özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avangart akımların durağı Paris gibi gelişmiş Avrupa kentleri değil New York olmuştur (Kalfa, 2016, s.18-24).

2.4. Müzik

Amerika'da müzik kültürü birbirinden oldukça farklı kaynaklardan gelişmiştir. İlk müzik çalışmalarının yerlilerin kabilelerinde ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Fakat, 1900'lere yaklaşıldığında Amerika'da etkisini göstermekte olan Afro-Amerikan müziğin karakteristik özellikleri Afrikalılar arasındaki etkileşim, etnik dağılım, siyah-beyaz nüfus demografisi, coğrafi konum, beyaz efendilerin talepleri ve Afrikalıların ekonomik özelliklerine dayanmaktadır. Bazı araştırmalar siyahların kendi müziklerini yaratmalarına sebep olan kökenlere, bağlamsal faktörlere ve taleplere yönelik yapılmıştır. Öte yandan Amerika'ya köle olarak getirilen Afrikalıların köken bilgisiyle ilgili detaylı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre Orta Afrika, on sekizinci yüzyılın ortalarından on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar köle ticaretinin yapıldığı merkezlerden biridir. Öte yandan, Afrikan-Amerikan kültürünün oluşumunda Avrupa kültürü ile temas etmiş olmasının etkisi de bulunmaktadır. Çünkü her Avrupalı gücün Afrikalıları etkileyen kölelik kavramıyla ilgili farklı bir gündemi ve felsefesi bulunmaktadır. Bu sebeplerle dönemin sanat anlayışı Amerika'nın kozmopolit yapısının -bu yapıda yerliler, Afrikalılar, Avrupalılar,

Afro-Amerikanlar ve Beyaz Amerikalılar bulunmaktadır- izlerini taşımaktadır (Nicholls ve diğerleri, 1998, s.34).⁹

19. yüzyılda etkisini gösteren önemli türlerden olan Blues, oldukça bireysel bir müziktir. Ayrıca, Afrika müziğinin Amerikalılaşmasının bir örneği niteliğindedir. Çünkü toplumun bireyselleştirilmiş ahlak anlayışına yönelik kültürleşmeyi büyük ölçüde reddetmektedir. Bu ahlak anlayışı 19. Yüzyıl boyunca siyah ve beyaz Amerikalılar arasındaki en önemli farkı oluşturmaktadır. Öte yandan dans müziği olarak adlandırılan bir başka tür de bu dönemde Afro-Amerikan kültürünün bir parçasıdır. 19. Yüzyılda bu türü daha çok siyahlar yürütmüştür çünkü beyazlar bunu aşağılayıcı bir meslek olarak görmüşlerdir. Öte yandan köleler dans yeteneklerini gururla sergilemişlerdir. Ayrıca Afro-Amerikan müzisyenler için çeşitli müzik geleneklerini bilmek önemli olmuştur çünkü Afrika danslarına eşlik etmenin yanı sıra Avrupa dansları için de müzik yapmışlardır. Beyaz müzisyenlerle birlikte çalışmanın bir getirisi olarak güney beyaz müziğinin melodileri siyahi şarkıcıların repertuarına girmiştir. Sonuç olarak karşılaştıkları farklı müzik türleriyle bir müzakere yoluna giden Afro-Amerikalılar, Amerika'da çeşitli müzik türlerinin kökleri ve temeli olarak hizmet eden zengin bir müzik geleneği başlatmışlardır (Nicholls ve diğerleri, 1998, s.125-134).¹⁰

1898 yılında yazılmış bir şarkının dizeleri oldukça şaşırtıcı bulunmuştur ve bu şarkının 20. Yüzyıl Amerikan müziğindeki önemli gelişmelerin habercisi olduğu düşünülmüştür. *Coon Song* takma adı ve ırkçı fikirleriyle bilinen siyahi besteci Will Marion Cook, Afro-Amerikan müziğinin evrensel bir müzik haline geldiğini savunmaktadır. Ve "*Darktown is Out Tonight*" adlı şarkısında yakında herkesin bu türde yazılan şarkıları söyleyeceğini belirtmiştir. Cook, öngörüsünde haklı çıkmış ve 1890-1930 yılları arasında Amerika'da *Ragtime* ve caz yükselişe geçmiştir. Ragtime, 1890'larda Güney ve Orta-Batı'daki gezici siyahi piyanistler tarafından geliştirilmiş ve

⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

notaların seri üretimi yoluyla Amerikan ana müzik akımına girmiştir. Ve çoğu Amerikalının *Ragtime* olarak kabul ettiği müzik Avrupa formlarını Afrika inanç ve uygulamalarının üzerine yerleştiren bir sürecin sonucu olarak görülmüştür. Bu sentez, *Ragtime* türünün 1890'dan sonra bir Amerikan müzik fenomeni haline gelmesine sebep olmuştur. Bu fenomen hem müzikal hem sosyal öğeler taşımaktadır. Dönemin düşünceleri arasında *Ragtime*'in doğal olmadığı, aşırı ve çığınca olduğu gibi fikirler de bulunmaktadır. Ve bu fikirlerin dönemin sosyal ve ahlaki değer ve kalıplarını gözler önüne serdiği düşünülmektedir. Amerika'da Viktoryan dönemin mirasını tehdit ettiği ve ahlaki standartları düşürme gücüne sahip olduğu iddia edilmiştir. Hatta bu türün alkol bağımlılığı gibi bir bağımlılık yaratabilecek şeytani bir müzik olduğu düşünülmüştür. Bazı kişiler yozlaştırıcı etkilerini vurgulamak amacıyla *Ragtime*'in genelevlerde ve barlarda gelişmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Bir yazar ise *Ragtime*'in ilkel ahlakın simgesi olduğunu düşündüğünü belirtmiştir: zenci tipi ahlak. Öte yandan *Ragtime*'in taze, teşvik edici ve kıymetli olduğunu düşünen insanlar da bulunmaktadır. 1915'te oldukça tartışılan bir makalede yazar *Ragtime*'in kentsel Amerika'nın kendine özgü uğultusunu dile getirdiğini ve gerçek Amerikan müziğini bünyesine barındırdığını iddia etmiştir (Nicholls ve diğerleri, 1998, s.388-390).¹¹

Caz da *Ragtime* gibi Amerikan kamuoyuna ulaşmadan önce Afro-Amerikan sözlü geleneğinde yer bulan bir türdür. Caz terimi, Louis Armstrong'un blues sololarından Duke Ellington'ın kasvetli sesine, George Gershwin'in konser parçası *Rhapsody in Blue*'ya ve Al Jolson'ın ses getiren filmi *The Jazz Singer*'a kadar büyük bir yelpazeyi kapsamaktadır. *Ragtime* gibi caz da müzikal ve sosyal tartışmalara sebep olmuştur. Bir yandan tehdit edici bir yandan ise heyecan verici olarak yorumlanmıştır. Dansın yükselişi ve ses kaydının gelişimi, cazı oluşturan ortamı hazırlayan etmenlerdendir. Afro-Amerikanların 1890'larda başlayıp Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoğunlaşan güneyden kuzey kentlerine göçleri 1920'lerde Chicago ve New York gibi önemli merkezlerde siyahilerin yüksek nüfusa sahip olmasına sebep olmuştur. Ve bu yeni

¹¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

göçmen nüfus şehir hayatına uyum sağlamak için kültürlerine uygun müzik ve sanatsal aktivitelere girişmiştir. Bu durum, ebeveynleri Viktorya dönemi müziğine sadık kalmış olan genç beyaz Amerikalıların ilgisini çekmiştir. Dans ise bu yıllarda bir dönüşüm daha yaşayan bir diğer ögedir. 1913 yılına gelene kadar kilise, okul ve aile birliktelikleri gibi resmi ortamlarda gerçekleşen dans, bu yıldan sonra yer değiştirmiştir. Bu yıla kadar Afro-Amerikanların dans merkezleri olan işçi sınıfı mahalleleri ve genelevlerin bitişiğindeki salonlar beyaz Amerikalılar tarafından şüphe ve tiksinti ile bahsedilirken profesyonel bir balo salonu dans ekibi olan Vernon ve Irene Castle'ın dans stillerini düzenlemesiyle bu durum değişim göstermiştir. Bu ekip, 1913'te restoranlarda ve Broadway'de gösteriler düzenlemeye başlamıştır. Bu yeni dans gösterileri, özellikle genç beyaz Amerikalıların ilgisini çekmiş ve onları peşinden sürüklemiştir. Bu esnada caz, bu dans müziklerinin bir parçası haline gelmiştir. Bu noktada cazın merkezi haline gelmiş New Orleans'tan bahsetmek gerekir. 1900'lerin başında New Orleans, bünyesinde barındırdığı Karayipler, İspanyollar, Fransızlar, Afrikalılar ve İngilizler ile ülkenin en heterojenik kentsel nüfusuna sahiptir. Şehrin müziği de nüfusu kadar çeşitlidir. Blues'dan Fransız etnik müziğine, Ragtime'a ve erken dönem İtalyan Caz Operalarına kadar geniş bir müzik yelpazesi bulunmaktadır. New Orleans'ın etnik ve müzikal çeşitliliği, cazın kültürel bir sentezden doğduğunun göstergesidir. Öte yandan, New Orleans müzisyenleri orada yaptıklarından çok, ayrıldıktan sonra yaptıklarıyla caz tarihinde önemli bir yere sahiptir (Nicholls ve diğerleri, 1998, s.403-409).¹²

1920 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra New York'a gelen Fletcher Henderson, yeni bir türün şekillenmesinde öncü olmuştur. 1923 yılına kadar çeşitli müzisyenlerle çalışan Henderson, özellikle siyahi müzisyenlerin yanında piyano eşlikçisi olarak çalışmış ve o yılların Blues kültürünün bir parçası olmuştur. Aynı yıl kendi adı altında birkaç kayıt yapan müzisyen, kurduğu grubuyla Broadway şarkılarından Blues ve caz parçalarına kadar geniş yelpazede bir repertuara sahiptir. Ve bu grup, beyazlardan oluşan insanların orkestralarının hâkim olduğu bir bölgede,

¹² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Manhattan'ın merkezinde popüler bir dans salonunda performans sergilemeye başlamıştır. Bu durum siyahilerden oluşan bir grup için oldukça dikkat çeken bir başarıdır. Henderson, 1923'ü takip eden yıllarda dans müziği üzerine çeşitli denemelerde bulunmuştur. Henderson'ın tarzından oldukça etkilenen ve onun yolunu izleyen bir başka müzisyen de Edward Kennedy Ellington'dır. Ellington, hayal gücünü yansıtan çeşitli egzotik gösterilere imza atmıştır. Bu gösteriler genellikle siyahi kültürüyle basmakalıp bir şekilde bağlantılı olan yasak ve cinsel içerikli orman sahnelerini içermektedir. Bu tarzı sürdüren Ellington, ayrıca dansa uygun parçalar da bestelemiştir. 1930'lara gelindiğinde Henderson ve Ellington yeni bir tür olarak ortaya çıkan swing müziğin liderleri durumuna gelmişlerdir (Nicholls ve diğerleri, 1998, s.415-417).¹³

¹³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3. BÖLÜM: TENNESSEE WILLIAMS ve SIRÇA KÜMES OYUNUNUN DRAMATURJİSİ

3.1. Yazar Hakkında

Bu kısımda Tennessee Williams'ın hayatı, yazarlık anlayışı ve oyunlarının genel yapısı hakkında bir derleme yapılacaktır.

3.1.1. Yazarın Hayatı

Tennessee Williams adı ile bilinen Thomas Lainer Williams 26 Mart 1911 tarihinde Columbus, Mississippi'de Edwina ve Cornelius Williams'ın ikinci çocukları olarak doğmuştur. Williams ailesi, Tennessee'nin çocukluğunda güneydeki Columbus'tan kuzeye, St. Louis'e taşınmıştır. Bu taşınma ile aile bir nevi zümre değişikliğiyle yüz yüze gelmiştir çünkü küçük bir güney şehri olan Columbus'ta şehrin en göz önünde olan ailesi iken, St. Louis'de banliyöde yaşayan, sıradan bir orta sınıf ailesi haline gelmişlerdir. Williams, güneyde sadece çocukluğunun ilk yıllarını geçirmiş olmasına rağmen yetişkinliğinde kendini her zaman bir güneyli olarak hissetmiş ve öyle anılmak istemiştir (Thornton, 2006, s.X)¹⁴.

Williams'ın annesi Edwina, rahip bir babanın kızı olarak doğmuştur ve güneyli hanımefendiliği ilk gençlik yıllarında deneyimlemiştir. Her zaman peşinde aşıkları olan, gittiği her yerde ilgi odağı olan, oldukça güzel ve neşeli bir genç kızdır. Güneyin köklü ailelerinin katıldığı etkinliklerde boy göstermekte ve her dindar güneyli gibi düzenli olarak kiliseye gitmektedir. Ancak kendisinden beklendiği gibi davranmayarak genç Cornelius Williams'la evlenmiştir. Cornelius, güneyin toprak sahibi dindar kesimine mensup değildir ve Cumberland Telefon ve Telgraf Şirketi'nde çalışmaktadır. Cornelius'un ailesinde ise çeşitli savaşlarda yer almış askerler, önemli

¹⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

görevlerde çalışmış devlet adamları ve şairler bulunmaktadır. Edwina ve Cornelius'un evlilikleri hayatlarındaki ve yetiştirilme tarzlarındaki farklılıklar sebebiyle zor bir evlilik olmuştur. Çiftin ilk çocukları olan Rose Williams, geçirdiği psikolojik rahatsızlıklar sebebiyle ile hastane ve ev arasında geçen zor bir hayat yaşamış ve Tennessee'nin hayatında ve yazarlığında önemli bir yer kaplamıştır. Bunun yanı sıra sürekli şehir dışında çalışan ve evde olduğu zamanlarda alkollü olup zaman zaman şiddete başvuran babası Cornelius ve ilk gençlik yıllarındaki gösterişli hayattan sonra mutsuz bir evliliğin pençesine düşen ve zihnini anılarına gömüp geçmişte yaşamaya başlayan annesi Edwina da tıpkı Rose gibi Tennessee'nin yazarlığının önemli verileri olmuşlardır (Uslu, 2001, s.247-248).

Çocukluğundan ölene dek oyun yazmayı sürdüren Williams'ın 45 uzun oyunu, 60 kısa oyunu, birçok senaryosu, makaleleri ve şiirleri bulunmaktadır (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.IX).¹⁵ Yazarın yazma ilgisi çocukluğunda kız kardeşine okumak için yazdığı kısa öykülerle kendini göstermeye başlamıştır. Bununla beraber yazarlık kariyeri ise resmi olarak 1927 yılında yazdığı *Can a Wife Be a Good Sport?* adlı makalesinin *Smart Set* adlı dergide yayınlanmasıyla başlamıştır (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.5).¹⁶ Lise yıllarında yazmaya devam ettiği makalelerle çeşitli ödüller alan Williams, 1929 yılında Missouri Üniversitesi'nde gazetecilik eğitimi almaya başlamıştır. Vasat bir öğrencilik geçirirken bir yandan kısa oyunlar ve öyküler yazmaya ve bu alanda başarılar elde etmeye devam etmiş; ancak babası son sınıfta okul ücretini ödemeyeceğini söyleyince okulu bırakarak babasının o yıllarda satış yöneticisi olarak çalıştığı ayakkabı şirketinde çalışmaya başlamıştır. Burada çalıştığı 3 yıl boyunca yazarlık serüvenini geceleri odasına kapanıp daktilosunun başında saatler harcayarak devam ettirmiştir. Birkaç yıl sonra üniversite derecesini tamamlamak için Iowa Üniversitesi'nde eğitime başlamış ve burada yeni açılmış olan tiyatro bölümü için kısa oyunlar ve skeçler yazmıştır (Thornton, 2006, s.XI-XII)¹⁷. *The Magic Tower* adlı oyunu 1936 yılında yazılmıştır ve yazarın sahnelenen ilk oyunu

¹⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

olarak bilinmektedir. St. Louis'de amatör bir tiyatro ekibi tarafından sahnelenen bu oyun bohem sanatçı Jim ile onun eski bir vodvil oyuncusu olan eşi Linda'yı anlatmaktadır (Murphy, 2014, s.4).¹⁸ Mezun olduktan sonra, 1938 yılında evi terk ederek New Orleans'a gitmiş ve sonrasında çeşitli şehirlerde yaşamıştır. Evden ayrılmayla birlikte hayatta kalma içgüdüsünün gelişmesi, eşcinselliğin özgürce yaşanması ve yalnız yaşamın tecrübeleri Williams'ın bohem sanatçı kimliğinin oluşumuna olanak sağlamıştır. 1938 yılının sonunda uzun oyunlar yazmaya ve oyunlarını Thomas Lainer yerine Tennessee ilk adı ile imzalamaya başlamıştır (Thornton, 2006, s.XI-XII)¹⁹.

1939 yılında daha sonra *American Blues* olarak basılacak olan oyunu *The Field of Blue Children*'ı yazmıştır. Bu oyunu 1940 yılında sahnelediği *Battle of Angels* takip etmiştir. *Battle of Angels*, aynı yıl Boston'da sahnelenmiş ancak başarısız bulunmuş ve sert eleştirilere maruz kalmıştır (Abbotson, 2005, s.38-39).²⁰ Bu başarısızlığın ardından 1943 yılında *The Glass Menagerie* (*Sırça Kümes*, çev. Can Yücel) oyununu yazmıştır. *Sırça Kümes*, 1944 yılında Chicago'da prömiyer yapmış ve büyük bir başarıya ulaşmıştır (Thornton, 2006, s.XV).²¹ Bu oyunun büyük başarısının sebeplerinden biri 2. Dünya Savaşı yıllarında sahnelenen ve savaşa ilgili olmayan bir oyun olmasıdır (Ibell, 2016, s.50). *Sırça Kümes*'in başarısının ardından Williams, kendini yeni bir oyunun yazımına vermiştir. İlk başta adını *Poker Night* koyduğu bu oyun, üzerinde bir süre daha çalıştıktan sonra *A Streetcar Named Desire* (*Arzu Tramvayı*, çev. Halit Çakır) ismiyle tamamlanmıştır. *Arzu Tramvayı* 1947 yılında Broadway'de prömiyer yapmış ve burada sahnelendiği iki yıl boyunca Pulitzer Ödülü de dahil olmak üzere çeşitli ödüllere layık görülmüştür. Bu oyun 1951 yılında sinemaya uyarlanmış ve yönetmenliğini Elia Kazan'ın yaptığı filmde Marlon Brando, Vivien Leigh, Kim Hunter ve Karl Malden gibi oyuncular yer almıştır. *Arzu Tramvayı*'nın bu başarısından sonra finansal özgürlüğe kavuşan Williams, 1948 yılında *Yaz ve Duman*, 1951 yılında *Gül Dövmesi*, 1953 yılında *Camino Real*, 1955

¹⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

²⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

²¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

yılında *Kızgın Damdaki Kedi*, 1957 yılında *Orpheus Descending*, 1958 yılında *Suddenly Last Summer* oyunlarını yazmış ve bu oyunlar çeşitli yerlerde sahnelenmiştir. *Kızgın Damdaki Kedi* oyunu ile bir kez daha Pulitzer Ödülü'ne layık görülmüştür (Thornton, 2006, s.XV).²² Bunlara ek olarak 1950 yılında *Mrs. Stone'un Roma Baharı* adlı bir roman yazmıştır. Yazarın ilk romanı olan bu eser, hikâyenin anlatıldığı yer olan İtalya'da içeriksel olarak büyük tepki çekmesi sebebiyle yazarın ontolojisinde ayrı bir yere sahiptir (Ibell, 2016, s. 69-71).

1960'lar, tüm dünyada olduğu gibi Williams için de zorlu bir dönemin başlangıcı olmuştur. Vietnam Savaşı ile başlayan bu sürece mitingler, öğrenci yürüyüşleri, isyanlar ve ayaklanmalar eşlik etmiştir. Williams'ın 1960 yılında yazdığı *A Period of Adjustment* adlı oyunu dönemin kendisi için ifade ettiklerinin bir dışa vurumu niteliğindedir (Ibell, 2016, s.101). 1961 yılına gelindiğinde son önemli oyunu olarak görülen *The Night of the Iguana*'yı (*Iguana Gecesi*, çev. Ülker İnce) yazmıştır. Ardından 1962 yılında *The Milk Train Doesn't Stop Here Anymore*, 1966 yılında *Slapstick Tragedy*, 1968 yılında *The Seven Descends of Mrytle* ve 1969 yılında *In the Bar of a Tokyo Hotel* adlı oyunları yazmıştır (Abbotson, 2005, s.41).²³ *The Milk Train Doesn't Stop Here Anymore*, 1967 yılında *Boom!* adıyla sinemaya uyarlanmıştır. Bu filmin yapım aşamasında, yazarın hali hazırda ondan fazla oyunu sinemaya uyarlanmış bulunmaktadır. Hollywood'dan oldukça yüksek bir gelir elde eden Williams, bir yandan da oyunlarını sinemaya uyarlarken kendisinden talep edilen birtakım değişikliklerden rahatsızlık duymuştur. Broadway seyircisi kadar seçkin olmayan sinema seyircisini hoşnut etmek için yapımcıların kendisinden istediği değişiklikler özellikle eşcinsellik referanslarıyla ilgilidir (Ibell, 2016, s.115).

Williams, 1970'lerin başında siyasi eylemde bulunmuş ve Vietnam Savaşı protestolarından birine katılmıştır. Bu hareket için bir şiir ve makale yazmış ve bunlardan elde ettiği geliri bağışlamıştır. 1973 yılında *Small Craft Warnings* ve *Out*

²² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

²³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Cry, 1977 yılında *Killer Chicken and the Last Queen* adlı oyunları yazmıştır ve 1975 yılında anılarını yayımlamıştır. Bunları takip eden süreçte Williams 1978 yılında *Tiger Tail*, 1979 yılında ise bir anı oyunu olarak tanımladığı *Vieux Carre*'i yazmıştır (Ibell, 2016, s.131-143).

Yazarın 1980'lerin başında iki tane önemli oyunu bulunmaktadır. Bunlardan ilki *Steps Must Be Gentle*, diğeri ise *Something Cloudy, Something Clear*'dir. Bu iki oyunda otobiyografik öğelerin ağırlığına anne-oğul ilişkisi ekseninden rastlanmaktadır. Çünkü Williams'ın annesi Edwina uzun süren bir hastalık sonucu 1980 yılında ölmüştür. Ardından Williams, *A House Not Meant to Stand*, *Will Mr Merriweather Return from Memphis* ve son uzun oyunu olan *Clothes for a Summer Hotel*'i yazmıştır (Ibell, 2016, s.145-159).

Williams, 1961'de yazdığı *Iguana Gecesi* adlı oyunundan sonra ilk dönem oyunları kadar beğenilmeyen birçok oyun yazmış ve türlü eleştirilere maruz kalmıştır. Fakat buna rağmen neredeyse ölene dek oyun yazmayı ve üretmeyi hiç bırakmamıştır. Bunun en önemli sebebi Williams'ın bir hayat görüşü olarak benimsediği "En Avant!" sözcüğüdür. Türkçe'ye "İleri!" olarak çevrilebilecek olan bu söz, yazarın sanat hayatı boyunca sloganı olmuştur (Murphy, 2014, s.52).²⁴ Yazar, 25 Şubat 1983 tarihinde New York'ta kaldığı otel odasında ölü bulunmuştur. Ölüm sebebi ise bir kaza sonucu ilaç kutusu kapağını yutmasından kaynaklanan boğulma olarak bildirilmiştir. Bu ölüm şeklinin gerçek olup olmadığı uzun yıllar tartışılmış ve bu konuda ortaya suikast ihtimali de dahil olmak üzere çeşitli iddialar atılmıştır (Ibell, 2016, s.169).

²⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafınca yapılmıştır.

3.1.2. Yazarlık Anlayışı ve Oyunlarının Genel Yapısı

Tennessee Williams'ın her bir oyunu okuyucu için algılayış biçimleri, dram, insanlık ve genel olarak hayat yönünden bir meydan okuma niteliğindedir. İlk büyük başarısı olarak görünen Sırça Kümesi, Amerikan tiyatrosunda yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Yazar, yazdığı her yeni oyunla gerçekçi akım yazarlığının ve oyun yazma mevhununun sınırlarını zorlamaktadır ve yaşamı boyunca oyun yazımında sembolizmin yeni formlarını denemeye devam etmiş; kırılmalı karakterleri için kaymalı zemin bir dünya oluşturmayı hedeflemiştir (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.3).²⁵ Yazarın başarısının bir diğeri muhtemel sebebiyse sanatın zamansızlığı olarak görülebilir. Williams, eserlerinde Amerikan kültürünü ve yaşam tarzını yansıtır olsa da bu eserler dünyanın birçok yerinde yıllarca sahnelenmiştir. 21. Yüzyılın başlarında yeni bir soluk olarak önem kazanan yazar; şiirsel dille yazılmış güçlü metinler ve gerçekçi ve karmaşık karakterler arayan tiyatro insanlarının sahnelerine konuk olmuştur. Öte yandan, Williams'ın sanatsal anlamda başına buyrukluğu ve şiirsel devrimciliği yine zamanının çok ötesinde bir varoluş biçimi olarak görülmüş ve dikkatleri her zaman üstünde toplamıştır (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.14).²⁶ Bununla beraber yazarlığının ilk yılları Williams'ın birçok hata yapıp sanatında doğru yolu bulması açısından oldukça verimli geçmiştir. Örneğin ilk gösterimini 1940'ta yapan *Battle of Angels* oyununda ateş püskürtme sahnesinde gerçekten ateş kullanılmasını isteyen yazar, bu durumun aşırıya kaçtığını ve dolayısıyla sahnenin doğallığını yitirdiğini fark etmiştir. Daha sonraki oyunlarında atmosfer oluşturmak için ağırlıklı ışık ve müzikten faydalanmış ve dekorda yalınlığı ve hayali parçaları tercih etmiştir (Ibell, 2016, s.35).

Williams, bir röportajında insanları şaşırtmakla ilgilenmediğini belirtmiştir. Ona göre gerçeği duyunca şaşıran insan, gerçeği duymayı hak etmemektedir. Ve gerçek hak edilmesi gereken bir şeydir. Bu cümle, toplumca tabu kabul edilen konuları işleyen Williams'ın kendi yarattığı dünyalarında gezinen romantik karakterleri arasında

²⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

²⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kaybolup gitmiş gibi görünmektedir. *Sırça Kümes*'ten Wingfield ailesinin, *Arzu Tramvayı*'ndan Blanche DuBois'nın, *Kızgın Damdaki Kedi*'den Margaret ve Brick'in ve *Gençliğin Tatlı Kuşu*'ndan Chance Wayne ve Alexandra Del Lago'nun yalanlarla örülü dünyaları bu noktada ilgi çekmektedir. Yine de bu karakterlere birer yalancı demek yanlış bir tespit olur. Burada yalan olarak görünen, yaşadıkları zor deneyimler sebebiyle kırılanlaşan karakterlerin, hayatla başa çıkmak için kendi fantezilerinden oluşan birer hayal dünyasında yaşıyor olmalarıdır. Bütün bu fantezi örüntülü yaşamlarına rağmen yukarıda bahsi geçen karakterler, Williams'ın oyunlarında seyircinin en çok yakınlık duyduğu karakterlerdir. Seyirci Jim'i değil Laura ve Tom'u- hatta Amanda'yı-, Stanley'i değil Blanche'i, Madeleine'i değil Maggie'yi, Tom Junior'ı değil Chance ve Del Lago'yu anlamakta ve sevmektedir. Williams'ın kendisi de bu sevilen karakterlere benzemektedir. Çünkü Williams da suçluluk duygusu ve travmalarından kaçmış ve bunu yaparken daha "gerçek" ve "kırılğan" birine dönüşmüştür. Bu travmalardan biri çocukluğunda geçirdiği bir hastalıktan sonra narin bir çocuğa dönüşmesi ve bu duruma kızan babasının ona "Miss Nancy" lakabını takmış olmasıdır (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.5).²⁷ Bu durum, yazarın kırılğan karakterlerini sevmesine ve onlardan "güzel insanlar" şeklinde bahsetmesine neden olmuştur. Yazar, oyunlarında güçlü denem karakterleri ise zalim ve kaba kişiler olarak resmetmiştir. Williams, eserlerinde kırılğan karakterlerinin hayal dünyaları yaratmasını sağlamakta ve böylelikle onların sesini duyurmaktadır. Fakat bu hayal dünyaları, tıpkı yazarın kendi hayatında olduğu gibi karakterleri görmek istemedikleri gerçeklerle yüzleşmekten koruyamamaktadır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.1-3).²⁸

Williams'ın oyunlarında sıklıkla kullandığı temalardan bazıları dizginlenemeyen arzular ve boğucu aile bağlarından kurtulma arzudur. Bu temalar *You Touched Me!*, *Arzu Tramvayı* ve *Sırça Kümes* oyunlarında oldukça etkin bir biçimde bulunmaktadır (Ibell, 2016, s.43). Yazarın birçok oyununda başvurduğu bir diğer tema ise arzu ile ölüm arasındaki bağıdır. *Mrs. Stone'un Roma Baharı* adlı romanında

²⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

²⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

bu temaya yer veren yazar, Mrs Stone karakteri üzerinden hayatta hiçbir şey yapmama hissini yarattığı savrulmayı işlemiştir. Bu savrulma hissinden bir an evvel kurtulmak isteyen Mrs. Stone, kendisini takip eden yabancı genci evine alır. Buradaki yabancı genç arzu-ölüm ikilemini temsil etmektedir. Mrs. Stone'un savrulmadan kurtulmak için arzusunun peşinden koşması onun toplum önünde aşağılanmasına (yani metaforik olarak ölmesine) sebep olabilir. Fakat bu Mrs. Stone için önemli değildir (Ibell, 2016, s.74). Benzer şekilde *Arzu Tramvayı*'nda Blanche Dubois, önüne geçemediği arzuları sebebiyle okuldaki bir öğrencisi ile duygusal birliktelik yaşamış ve bu durumun duyulmasıyla işinden olmuştur. Ayrıca geleceğini kurtarma hayaliyle Mitch'le bir birlikteliğe başlayan Blanche, bu birliktelikte oldukça ısrarlı davranmıştır. Bu ısrarın altında yine sosyal hayatın bir parçası olamama korkusu ve mutsuz olacak olsa bile bir ilişki içinde bulunma arzusu vardır. Blanche, son sahnede doktor onu almaya gelene kadar kendine hayran olan bir erkekle sorunsuz ve geçmişini unutabileceği bir ilişki yaşamının arzusuyla yanıp tutuşur. Ve oyunun sonunda hiç tanımadığı insanların nezaketine inandığını söyleyerek doktorun kolunda Kowalski evini terk etmesi yine arzu-ölüm ikilemine kapılmasının bir örneğidir. Çünkü Blanche, Kowalski evinde aşağılanarak ve toplumca küçük düşürülerek yaşamaktansa sonunu bilmediği bir yola bir yabancıнын kolunda çıkmayı tercih etmektedir. *Sırça Kümes* oyununda şair olmayı isteyen Tom Wingfield, annesi Amanda ile bir kavgasında her gün ayakkabı mağazasına gidip çalışmaktansa ölmeyi tercih edeceğini söylemiştir. Ayrıca oyun boyunca onda var olan uzaklara gitme arzusu yine aile bağlarından kopma çabasının bir göstergesidir.

Williams'ın özellikle 1945 sonrası dönemde sürekli seyahat haline yaşamayı, yazarın oyun yazarlığına büyük katkıda bulunmuştur. Yazmamaya başlayınca şehir değiştiren, daha önce hiç görmediği bir yere gidip yerleşen Williams, üretken yazarlığın sırrının yeni yerlere karşı duyulan merak olduğunu belirtmiştir (Thornton, 2006, s.XV).²⁹ Bunlara ek olarak ilk gençlik yılları yazarın sanatsal altyapısını oluşturması açısından önemlidir. Williams yazarlığında ana malzeme genellikle

²⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

yazarın ilk gençlik yıllarında yaşadıkları, aile içi çatışmaları, güney-kuzey kültür karışımının etkileri ve genel olarak toplum tabularından (eşcinsellik, ırkçılık vb.) oluşmaktadır. Williams'ın kız kardeşi Rose, karakterinin farklı yönleri ön plana çıkarılarak yazarın birçok oyununda farklı karakterler olarak yer almıştır. Bunlardan bazıları *Laura Wingfield*, *Blanche Dubois*, *Alma Winemiller* ve *Catherine Holly*'dir. Bu durumun bir sebebi de Rose'un 1943 yılında geçirdiği başarısız bir lobotomi ameliyatı sonrasında tamamen yatağa bağlı bir hayat yaşaması ve Williams'ın evi terk etmesinin ona göre kız kardeşini yardıma muhtaç bir halde bırakıp gitmesi anlamına gelmesidir. Bunun yanı sıra Williams'ın diğer aile üyeleri de çeşitli oyunlarda farklı karakterler olarak yer almışlardır (Murphy, 2014, s.4).³⁰ Williams, 1960 sonrasında ise dönemin getirdiği yeni tiyatro algısına saygı duymuş ve bu akımı takip etmiştir. Özellikle dönemin önemli yazarlarından olan Harold Pinter'ı takip etmiştir. Yıldızı yeni parlamakta olan Edward Albee'yi ise kendine karşı güçlü bir rakip olarak görmüştür (Ibell, 2016, s.174). Fakat 1960 sonrası dönemde oyunlarına duyulan rağbet azalmış, giderek daha az oyunu Broadway'de sahnelenmeye başlamış ve gelen eleştirilerin dozu giderek artmıştır. Bunun temel sebebi Williams'ın konu edindiği toplum tabularının 1960'larda artık eskisi kadar şaşırtıcı olmamasıdır. Eşcinsellik, tek gecelik birliktelikler, ırkçılık ve nefret zamanla daha açık bir ülke haline gelen Amerikan toplumunda sıradan konulara dönüşmüştür. Amerikan toplumunun bu değişimi, yazarın kırılğan karakterlerine duyulan ilginin azalmasına sebep olmuştur (Weiss ve diğerleri, 2014, s.1).³¹

Williams'ın oyun yazarlığındaki içeriksel zenginlik ve getirdiği başarı kısmen oyunlarının ilk etapta kısa hikayeler olarak yazılmış olmasıyla açıklanabilir. Örneğin, *Arzu Tramvayı* *Poker Night* adlı kısa oyunundan, *Yaz ve Duman Bobo* adlı kısa hikayesinden, *Camino Real* bir kısa oyunundan, *Kızgın Damdaki Kedi* *Three Players of a Summer Game* adlı kısa hikayesinden türemiştir. Sırça Kümes için de benzer bir durum olduğu söylenebilir (Thornton, 2006, s.XV).³² Bunlara ek olarak *Orpheus*

³⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Descending, Battle of Angels oyununun yeniden yazılmış ve genişletilmiş halidir (Ibell, 2016, s. 89).

Williams'ın oyunları, onun erken çocukluk dönemini geçirdiği güneyi yetişkin hayatında hala önemseydiği bir yer olduğunu göstermektedir. Ancak Williams güneyi sevsen ve onunla bağdaştırdığı soyluluğa hayran kalsa da oyunlarında bu bölge huzurlu ve mutlu bir yer olmaktan uzaktır. Çünkü oyunlarında güney ister siyah bir erkeğin ister bir eşcinselin ister bir seks işçisinin ister rastgele bir kadının; zulüm, şiddet veya ihmal nedeniyle hayatını kaybedebileceği veya duygusal olarak zarar görebileceği bir yerdir. Bu karakterler genellikle Williams'ın oyunlarında yer bulan kırılmalı ve ötekileşmiş karakterlerdir. Bu konuya örnek vermek gerekirse; *Arzu Tramvayı*'nda eşcinselliğin kabul görmediği dönemde evli bir eşcinsel olan Allan Grey, eşi Blanche onu aşığı ile yakalayınca intihar etmiştir. Bu durum Blanche'i de derinden yaralamış, Blanche kendini suçlamış ve affetmeyi başaramamıştır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.3).³³ Bunlara ek olarak yazarın 1946 yılında yazdığı kısa oyunu *This Property Is Condemned*'te (*Çökme Tehlikesi Var*, Çev. Ülkü Tamer) kimsesiz bir kız çocuğu resmedilmiştir. Olay Mississippi'de geçmektedir. Willie, 13 yaşındadır ve hayatını yalnız başına idame ettirmeye çalışmaktadır. Ailesi dağılmış, annesi bir makasçıya kaçmış, babası kendini alkole verip ortadan kaybolmuş, ablası Alva ise hastalanıp ölmüştür. Bu durumda hem Willie hem de Alva yazarın kırılmalı karakterlerine örnek olarak verilebilir.

Sonuç olarak yazarın oyunlarında geçen Güney'in küçük kasabaları bağnaz ve tehlikeli yerlerdir ve Williams bu duruma oyunlarında karakterlerinin gelişimleri yönünden yer vermiştir. Williams'ın bazı Güney'de geçmeyen oyunları ise yine otobiyografik bir şekilde Williams ailesinin Columbus, Mississippi'den St Louis, Missouri'ye taşınmasının izlerini taşımaktadır. Bu oyunlarda Williams'ın taşındıktan sonra hissettiği bunalmışlık ve yabancılaşma hisleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Williams'ın oyunlarındaki küçük Güney kasabaları tehlikeyi temsil ederken, Orta-Batı

³³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kentleri *Sırça Kümes*'te görüldüğü gibi boğucu ve izole edicidir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.3).³⁴

Öte yandan, güneyli görünüşü, yetiştirilmesi ve oyunlarında Güney'e sıklıkla yer vermesinin aksine Williams'ın sesi ve bakışı Amerikan mitine, hayalleri yerelliğine ters düşmektedir (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.3).³⁵ Sömürge yerleşimcilerinin ve öncülerinin soyundan gelmektedir ve özü itibarıyla Amerikalıdır ama tipik bir pragmatik orta Amerikalı değildir. Hayatı boyunca kendini bir arketipsel yabancı olarak görmüştür: Maddesel dünyada bir şair ve heteroseksüel dünyada bir homoseksüeldir. Ayrıca Williams, hayatını gezici bir şair olarak, mesleğini keşfetmeyi bırakmayan, deneyimi dönüştüren ve şekillendiren ebedi kaçaklardan biri olarak yaşamıştır. Bu gezici hayat sırasında fikirleri, görüntüleri, temaları ve cümleleri toplamış ve büyük tasarımlar ve canlı kontrastlar oluşturmak için karanlık arka plana renkli romantik resimler dokumuştur (Bloom, 2007, s.45-46).³⁶

Williams, oyunlarından *Sırça Kümes*, *Iguana Gecesi*, *The Milk Train Doesn't Stop Here Anymore*, *Suddenly Last Summer* ve *Orpheus Descending*'in baş karakterlerinin birer şair olmasının planlanmış bir şey olmadığını, bir anda bu karakterleri şair olarak yazdığını belirtmiştir. Ardından bu seçimini şöyle açıklamıştır:

“Bir yazar olarak bana öyle geliyor ki, ‘bir görünüm ve fikir olarak şairlik’ yaşamda yanlış ve kirli olana en güçlü direnci gösteren kişinin temsilidir. Böyle bir kişi ‘her zaman trajik bir düşmandır.’ (Bloom, 2007, s.45-46).³⁷”

Williams, *Arzu Tramvayı* adlı oyunundan sonra birkaç yıl sürecek bir kaygı krizi ile yaşamıştır. *Arzu Tramvayı*'nın başarısı onda büyük bir strese sebep olmuş ve bundan sonra yazacağı oyunlarda aynı başarıyı yakalayacağını, bir daha *Arzu Tramvayı* gibi bir oyun yazamayacağını ve çevresini hayal kırıklığına uğratacağını düşünmüştür.

³⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Fakat bu krizli ve sıkıntılı süreçten *Kızgın Damdaki Kedi* adlı ödüllü oyunu ile çıkmıştır (Thornton, 2006, s.XV-XVI).³⁸

3.2. Sırça Kümes Oyunu

Sırça Kümes, Tennessee Williams'ın "a picture of my own heart" dediği, ilk büyük çıkışını yakalayıp Amerikan tiyatrosuna yeni bir soluk getirdiği otobiyografik oyunudur. (Abbotson, 2005, s.39, Thornton, 2006, s.xiv).³⁹ Sırça Kümes, yaklaşık 4 yıllık bir çalışmanın ürünüdür ve bu noktada oyunun ilk versiyonları olan kısa hikayelerden bahsetmek gerekir. Williams, 1941 yılında "*Portrait of a Girl in Glass*" (*Camdaki Kızın Portresi*)⁴⁰ isimli bir kısa hikâye yazmıştır. Daha sonra, bu hikâyenin konusunu kullanıp farklı sonlar deneyerek "*A Daughter of the American Revolution*" (*Amerikan Devriminin Kızı*)⁴¹, "*Blue Roses and the Polar Star*" (*Mavi Güller ve Kutup Yıldızı*)⁴² ve en önemlisi "*Spinning Song*" (*Çalıp Duran Şarkı*)⁴³ adlı kısa hikayeleri yazmıştır. Bütün bu hikayeler, Williams'ın menajeri Audrey Wood, kendisine MGM (*Metro Goldwyn Mayer*) Stüdyoları'nda senaryo yazarlığı işi bulduğu süreçte işine yaramıştır. Bu hikayeleri tekrar tekrar gözden geçirerek "*The Gentleman Caller*" (*Erkek Misafir*)⁴⁴ adlı bir senaryo metni yazmıştır. Fakat MGM Stüdyoları'ndaki işi kısa soluklu olmuştur çünkü kendisinden yazması istenen içeriklerle yazmayı hayal ettiği içerikler arasında büyük farklılıklar vardır. Williams, MGM Stüdyoları'ndan ayrıldıktan sonra filme çekilmemiş olan *The Gentleman Caller* üzerinde çalışmaya devam etmiş ve 1944 yılında ortaya *Sırça Kümes* metni çıkmıştır (Abbotson, 2005, s.39; Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.9; Ibell, 2016, s.43; Murphy, 2014, s.54; Thornton, 2006, s.xiii)⁴⁵.

³⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

³⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisinde Can Yücel'in oyun metninde kullandığı söz öbeği kullanılmıştır.

⁴⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Sırça Kümes 26 Aralık 1944'te Chicago'da prömiyer yapmıştır. İlk iki hafta, oyunun kaderinin uzun soluklu olmayacağına işaret etse de *Chicago Tribune* adlı bir ulusal gazete tarafından yazılan olumlu ve destekleyici bir yazı oyunun ikinci haftadan sonra birden kapalı gişe oynamasına sebep olmuştur (Thornton, 2006, s.xiv)⁴⁶. Zamanla, oyunun başarılı olması için birçok sebep olduğu anlaşılmıştır. İlk olarak, gerçekçi drama alışkın olan seyirci yeni bir form ile karşılaşmıştır. Williams'ın "*Plastik Tiyatro*" kavramı izleyiciye yeni deneyimleme imkânı sağlamıştır (Bloom, 2007, s.15).⁴⁷ Williams, dönemin oyun yazarlığında bir farklılık olarak yeniden canlandırılmış bir lirik tiyatro yaratmak istemiştir. Ona göre *heykelsi dram* ya da daha yaygın kullanılan *plastik tiyatro*, duyguların tiyatrosudur. Karakteri ve aksiyonu tamamlamak için ışık ve müzik motiflerini etkili bir şekilde kullanmıştır. Amaç gerçekçilikten kaçmak değil, deneyime daha yakından bakmaktır. Bunun için de Williams, dışavurumcu araçlar kullanılmasını önermiştir. Ayrıca görüntüleri ve üst yazıları izleyiciye aktaracak bir ekran tasarlamıştır. Oynanacak olan sahneyi sembolize eden bir replik ya da isim bu ekrana yansıtılacaktır. Bu ekran, oyunun dünya prömiyerinde yönetmen tarafından dikkat dağıtıcı bulunup kullanılmasa da sonraki yapımlarda kullanılmıştır (Abbotson, 2005, s.39; Bloom, 2007, s.23)⁴⁸. Williams'ın inancına göre gerçekçi akım artık modern varoluşun karmaşasını aktarmaya yeterli değildir. Yazar, deneyimin bütünlüğünü, sembolle aktarılan anlam, psikolojik eylemin varlığı ve dikkat dağıtıcı unsurların azaltılmış olmasıyla daha iyi temsil edilebileceğine inanmıştır. Bu yeniliklere ek olarak, günlük hayatlarında savaşın ve ekonomik zorlukların gerçekleriyle yüzleşmek zorunda olan izleyiciler, en azından geçici olarak kendilerini daha fantastik ve dışavurumcu bir dramatik deneyimin içinde kaybetmekten mutluluk duymuştur (Bloom, 2007, s.15-19).⁴⁹

⁴⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁴⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.2.1. Oyunun Konusu

Oyunda, Tom Wingfield adlı münzevi bir adam, onu bugün içinde bulunduğu duruma getiren olayları anlatmakta ve seyircinin gözleri önüne sermektedir. Bu anlatılanlar temel olarak Wingfield ailesinin ev hayatıdır. Anne Amanda Wingfield, kocası tarafından yıllar önce terk edildikten sonra iki çocuğunu yalnız başına büyütüştür. Çocuklarından biri olan Laura, ayağındaki sakatlık sebebiyle içine kapanık bir yaşam biçimini benimsemiş, sosyal hayattan kopuk bir şekilde odasında babasından kalan plakları çalıp sırça hayvanlardan oluşan koleksiyonuyla ilgilenerek yaşamaktadır. Amanda'nın diğer çocuğu olan Tom ise şair olma ve gezgin bir yaşam sürme hayallerine sahip olmasına rağmen ailesine bakmak zorunda olduğu için bir ayakkabı fabrikasında çalışmaktadır. Baba Wingfield ise duvardaki bir fotoğraftan ibarettir. Ancak Amanda ondan oyun boyunca sık sık bahseder. Amanda hem Tom'un hem de Laura'nın sıkıntılarıyla mücadele eden ve bir yandan da onları istediği kalıba sokmaya çalışan bir annedir. Kızının bir meslek sahibi olması için uğraşır ama tesadüfen öğrenir ki kızı meslek kursuna gitmemekte, annesini kandırarak her günü dışarıda yürüyüşler yaparak geçirmektedir. Amanda bu gerçekle yüz yüze gelince kızı için bir "Gentleman Caller" yani erkek misafir arama işine girer. Bir yandan Tom'un onları bir gün terk edeceğinin de bilincindedir. Bu sebeple Tom'dan yerine birini bulmasını, sonra rahatlıkla gidebileceğini söyler. Anlaşılacağı üzere bu erkek misafir sadece Laura ile evlenmeyecek, aynı zamanda evin maddi gelirini sağlayarak baba figürlüğünü de üstlenecektir. Tom, annesinin ısrarlarına dayanamayarak iş yerinden arkadaşı olan Jim O'connor'ı yemeğe davet eder. Bu misafir, Laura'nın geçmişinde yer etmiş önemli biridir. İki perdeden oluşan oyunda birinci perde Wingfield ailesinin sosyokültürel durumunu ve aile içi karmaşalarını göz önüne sermektedir. İkinci perde ise fiyaskoyla sonuçlanacak olan görücü sahnesini anlatmaktadır. Oyunun sonunda ailesini terk eden Tom, aradan yıllar geçmesine rağmen kız kardeşini yalnız bıraktığı için kendiyi hesaplaşmaya devam etmektedir (Williams, 1945).

3.2.2. Oyunun Coğrafyası, Toplumsal İçeriği ve Tarihsel Dilimi

Oyunda hem anlatıcı hem de karakterlerden biri olan Tom, belirsiz bir zamanda ve yerde geçmişi düşünmekte ve hangi yıllardan bahsedeceğini seyirci ile paylaşmaktadır:

“... Önce zamanı tersine çevirerek başlayalım işe, dönelim gerilere... Nereye mi geldik? Şimdi 1930 yıllarındayız, o koskoca orta sınıfın bir acayip körler okulunda çile doldurduğu döneme geldik dayandık. Gözleri sahiden kör mü oldu yoksa zekaları mı köreldi? Orasını bilemiyoruz. Her ne hal ise, bir Braille alfabesi edindiler hepsi, o soluğu kesik ekonomi düzeninin sırrını sözüm ona çözmeye giriştiler. İspanya’da ilk harb patlak vermiş. Buradaysa gürültü patırdı, bir karman çormanlıktır gidiyor. İspanya’da Guernica çığılı kopmuş. O oldum olası durgun şehirlerimizde, Chicago’da St. Louis’de işçiler ayaklanıyor, şakaya sığar tarafı yok işin. Oyunumuzun sosyal temeli işte bu anlattıklarım (Williams, 1964, s.3-4).”

1930’lar Amerika’sı, Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı’nın arasındaki dönem olması sebebiyle oldukça zor zamanlara ev sahipliği yapmıştır. Dünyada yaşanan krizlere bakıldığında, Sanayi Devriminin bu konuda dönüştürücü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sanayi Devrimi öncesi krizler salgın hastalıklar, doğal afetler ve teknoloji yoksunluğu sebebiyle ortaya çıkarken, devrim sonrası dönemde ekonomik sorunlardan kaynaklanan krizler yaşanmıştır. Buna ek olarak, Birinci Dünya Savaşı, Avrupa’da ekonomik dengelerin bozulmasına ve üretimin azalmasına sebep olmuştur. Ayrıca, nüfus yapısında da büyük değişiklikler yaşanmış, dönemin iş gücünü oluşturan genç ve yetişkin erkek sayısında düşüşler olmuştur. Öte yandan sanayileşme adımları sebebiyle Avrupa’da üretimin büyük bir kısmı tarım sektöründen demir-çelik ve silah sektörüne kaymıştır. Bütün bu sebeplerle ekonomileri çıkmaza giren ülkelere Amerika Birleşik Devletleri çeşitli yardımlar sağlamaya başlamıştır. Gıda ve hammadde ihtiyacının karşılanmasıyla başlayan bu yardımlar savaşan ülkelere nakit para akışının sağlanmasıyla daha da genişlemiş ve sonuç olarak ABD, dünyanın en büyük alacaklı ülkesi haline gelmiştir. Bu yardımlarla

milli geliri oldukça artan ABD’de üretimin arttırılması yoluna gidilmiş ve talep odaklı bir ekonomik yapı izlenmiştir. Fakat savaş sonrasında ekonomilerini çeşitli yöntemlerle toparlamaya başlayan Avrupa ülkeleri ABD’den arzlarını çekmeye başlamış ve özellikle tarımsal üretimde büyük bir patlama yaşanmıştır. Bu durumun sonucu olarak ABD’de talep, arzın oldukça altında kalmıştır. Üretilen mallar satılmadıkça ülkede işsizlik artmış, para değer kaybetmeye başlamıştır. Ve bu süreç 1929 yılında bir perşembe günü (Kara Perşembe) Amerikan borsasının çökmesi ile sonuçlanmış, Büyük Buhran, ya da 1929 Ekonomik Krizi olarak adlandırılan bu büyük kriz özellikle ABD’de büyük yıkımlara sebep olmuştur. Dünya ticaretinde daralmaya yol açan bu talep krizi, Avrupalı devletlerin de milli gelirlerinde ciddi azalmalara sebep olmuştur. Krizle mücadele etmeye çalışan ABD; Almanya, Avusturya ve Polonya gibi savaştan yeni çıkmış ülkelere borcunun ödenmesini talep etmiş ve bu ülkelere de bankacılık ve finans sektörünün çökmesine sebep olmuştur (Erdem, 2021, s.377-79).

Büyük Buhran, ekonomi kökenli bir kriz olduğundan ve işsizliği beraberinde getirdiğinden toplumsal refahta büyük düşüslere yol açmıştır. Açlık yaşanmış ve hırsızlık oranları artmıştır. Ayrıca bu dönemde intihar sayılarında artış olmuştur. 1929-1932 yılları arası daha sonra bunalım yılları olarak adlandırılmıştır ve bu yıllarda ABD milli geliri yüzde elliden fazla azalmıştır. İşsizlik oranı ise üç kata yakın artmıştır (Erdem, 2021, s.380).

1930 sonbaharında intihar eden bir makine işçisi yazdığı intihar notunda işsizlikten söz etmiş, yardım alamayacak kadar gururlu, çalamayacak kadar da dürüst olduğunu belirtmiştir. Bu yıllarda ulusal intihar oranı yüz binde 14’ten 17.4’e çıkmıştır. 1931 yılında Detroit’te intihar oranı önceki 5 yıl ortalamasının yüzde 30 üstündedir. Arizona ve New Mexico’nun bazı kırsal bölgelerinde 1931-1932 kışları sert geçmiş, bölgenin temel geçim kaynağı olan hayvancılık yapılamayacak noktaya gelmiştir. Yerliler hayvanlarını besleyememiştir. İlkbahar geldiğinde yerliler çaresizlik içinde

ölen hayvanların yünlerinden gelir elde etmeye çalışmış fakat yün ticaretinde başarılı olamamışlardır (Badger, 1989, s.10-11)⁵⁰.

1929 yılında endüstri alanında işsizlik oranı yüzde 3,2 iken bu rakam 1930 yılında 8,77'ye yükselmiştir. 1933 yılına gelindiğinde işgücünün dörtte biri işsizdir. İşi olan insanlar da maaş kesintileri ile boğuşmaktadır. Ulusal Konferans Kurulu tarafından 1500 firma ile yapılan anketlerde bunalım yıllarında çalışanların maaşlarında yüzde 32'lik bir kayıp yaşandığı ortaya çıkmıştır. 1930 yılında, toplam nüfusun yüzde 60'ını temsil eden 16 milyon aile (yaklaşık 70 milyon kişi), yılda 2000 dolardan düşük bir maaş almıştır. Bu miktar o yıllarda yalnızca temel ihtiyaçların karşılanmasına yetmektedir (Badger, 1989, s.22)⁵¹. Sırça Kümes oyununda anlatılan Wingfield ailesi bu ailelerden biri olarak görülebilir.

Maaşların bu denli düşük olması sebebiyle dönemin işgücünü oluşturan erkekler tek bir işte çalışarak ailelerini geçindirememeye başlamış, ek gelir için evin çocukları ve kadınları da iş gücüne katılmıştır (Badger, 1989, s.22)⁵². Sırça Kümes'te oğlunun maddi açıdan zorlandığının farkında olan Amanda Wingfield, dergi aboneliği satma işine girmiştir. Ayrıca bir mağazada satış görevlisi olarak çalışmaktadır. Williams'ın evin annesini bu şekilde çalıştırması, dönemin iş gücündeki karma yapıyı anlatma isteğinden kaynaklanıyor olabilir.

1929'u takip eden yıllarda dünya, ideolojik değişimlere de sahne olmuştur. Özellikle Almanya'da faşizm hareketi hızlanmış ve politik süreç Hitler'i sahneye çıkarmıştır. Bu sürecin bir benzerini yaşayan İtalya'da Mussolini yükselişe geçerken ABD'de kriz sonrasında işsizliğin artışı özellikle işçi sınıfında komünizm hareketinin baş göstermesine sebep olmuş, çeşitli eyaletler işçi ayaklanmalarıyla yankılanmıştır. Bu ülkelere ek olarak ayaklanmalar İspanya'da da baş göstermiş ve ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Bu olaylar sonucunda faşizm hareketi hızlanmış ve dünyayı yeni bir savaşa hazırlayan ortam oluşmaya başlamıştır (Erdem, 2021, s.380).

⁵⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁵¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁵² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.2.3. Oyundaki Otobiyografik Özellikler

Bu oyunun ilginç özelliklerinden biri Williams'ın hayatı boyunca zorlukla gizlediği konuların (kız kardeşinin rahatsızlığı, baba figürünün yokluğu ve Williams'ın bir sanatçı olma mücadelesi) bir anda gözler önüne serilmesidir. Aile dramının halkın tüketimi için teatral bir deneyime dönüşmesi Williams için acı verici bir deneyim olmuştur. Fakat seyirci bu oyunla bir bağ kurmuş ve görünen aile dramının arkasındaki ekonomik ve kültürel gerilimlerle kişisel mücadeleleri de anlamıştır. Bunlar, bugün de hala seyircinin görmeyi ve hissetmeyi sevdiği meselelerdir. Oyunun zamansızlığının sebeplerinden biri budur (Bloom, 2007, s.15).⁵³ Bu noktada oyunun otobiyografik özelliklerinden bahsetmek gerekirse ilk olarak yazarın aile bireylerine değinmek gerekir. Williams'ın annesi Edwina Dakin, yazarın hayatı başlığında da bahsedildiği gibi güneyin dindar ve soylu ailelerinden birine mensuptur. Cornelius Williams ile yaptığı evlilik onun gibi yetiştirilen genç kızların izlediği yoldan farklı bir yol izlediğinin göstergesidir. Evliliklerinden birkaç yıl sonra Cornelius'un masa başı işinden sıkılıp gezgin satıcılık işini kabul etmesiyle bu evlilikte sıkıntılar baş göstermeye başlamıştır. Bu süreçte ailesinin yanında yaşayan Edwina, çocukları Rose ve Thomas'ı (daha sonra Tennessee) burada doğurmuştur. Çocuklar büyükanne ve büyükbabalarıyla güneyde büyümüş ve güney soyluluğuna yakından tanıklık etmişlerdir. Williams'ın oyunlarında güney yaşamının detaylı bir şekilde tasvir edilebilmiş olması yazarın çocukluğunda edindiği deneyim ve gözlemlerin sonucudur. Birkaç yıl sonra Williams ailesi St. Louis'e taşınmıştır. Bir ayakkabı firmasında yönetici olarak görevlendirilen Cornelius, ailesini de yanına alarak yerleşik bir hayatı deneyimlemeye başlamıştır. St. Louis'nin karmaşık ve endüstrileşmiş bir şehir olması Edwina için zorlu bir dönemin başlangıcına sebep olmuştur. Buna ek olarak uzun süredir birlikte yaşamadığı eşi Cornelius'la bir araya gelmiş ve evliliklerindeki çatırdamalar gün yüzüne çıkmıştır. Williams ailesinin St. Louis'de yaşadıkları ev yazarın *Sırça Kümes*'te tasvir ettiği eve oldukça

⁵³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

benzemektedir. Williams'a göre bu ev birbirinin aynı tuğla ve duvarlardan oluşmuş sıkışık binalar arasında küçük ve loş bir apartman dairesidir. Çocukluğundaki kırsal bölge evlerinden oldukça farklı, küçük, basık ve karanlıktır. Bu sebeple yazarın Sırça Kümes oyununda Tom üzerinden anlattığı boğulma hissi, çocukluğunda yaşadığı evde birebir deneyimlediği bir histir. Williams ailesi St. Louis'deki hayatlarının ilk zamanlarında birbirine oldukça benzeyen birçok apartman dairesinde yaşamışlardır. Ev hayatındaki gerginliklere Cornelius'un masa başı çalışmaktan hoşlanmıyor olması da eklenince gerilim daha da artmıştır. Cornelius bu gerilimleri sık sık içerek ve arkadaşlarıyla poker partilerine giderek atmaya çalıştıkça bu durum Edwina'nın güneyle yetiştirilme tarzına karşı olmaya başlamıştır. Rose ve Thomas bu süreçte babalarının öfkesine maruz kalmanın yanında anne babalarının kavgalarından da etkilenmişlerdir. Thomas, bu yıllarda sık sık büyükanne ve büyükbabasını ziyaret etmiş ve güneydeki hayatın sakinliğinde huzur bulmuştur. Burada birçok insanla tanışmış ve bu insanlardan ilerleyen yıllarda oyunlarında karakterler yaratırken esinlenmiştir. Bu esinlenmelerden biri Mrs. Maggie Wingfield'dır. Birkaç tane pansiyonu olan Mrs. Wingfield, sırça heykel koleksiyonuna sahiptir ve bu koleksiyonu pansiyonunun ön penceresinde sergilemektedir. Yazarın *Sırça Kümes*'te Laura Wingfield karakterini yazarken kız kardeşi Rose'u anlatmak istediği birçok çalışmada geçmektedir ancak Laura Wingfield'ın yalnızca Rose Williams'tan ibaret olmadığı da bilinmektedir (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.4-5)⁵⁴.

1920'lerin ortalarında Rose'un hayatı, hastalıklarının ilerlemesi sebebiyle zorlaşmıştır. Bu süreçte Edwina, kızını iyileştirmek için çeşitli yollar denemiştir. Kilise ziyaretleri, sosyal geziler ve Rose'un evlenmesi için ısrarlı bir biçimde talip aramak bu yollardan bazılarıdır. Görüldüğü gibi, Sırça Kümes'te Amanda'nın Laura'ya evlenmesi yönündeki baskısı, aslında Williams'ın aile içi ilişkilerinde sıklıkla deneyimlediği bir şeydir. Buna ek olarak, 1929 yılında babasının isteği üzerine okulu bırakıp babasının çalıştığı ayakkabı mağazasında çalışmaya başlayan Thomas, ayda 65 dolar kazanmaktadır. Sırça Kümes'te Tom'un çalıştığı ayakkabı fabrikasından

⁵⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kazandığı maaşın aynısı olan bu para, Tom karakterinin Williams'ın kendisi olduğuna dair göstergelerden biridir (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.6)⁵⁵.

Williams ailesinin bireyleri ile Wingfield ailesinin bireyleri hayat tarafından tuzağa düşürülme ve bir kaçış yolu bulma açısından da ortaklıklar taşımaktadır. Cornelius Williams, mutsuz evliliğinden ve masa başı çalışmanın getirdiği bunalımdan kaçmak için kendini alkole ve poker gecelerine vermiştir. Oyunda ise Wingfield ailesinin babası, aileyi terk etmiştir. Edwina Williams ve Amanda Wingfield, ortak bir şekilde mutsuz evliliklerini göz ardı etmek için kendilerini geçmişe gömmüş, sürekli geçmişteki şaşalı hayatından bahseden ve adeta geçmişte yaşayan birer kadına dönüşmüşlerdir. Thomas Williams ve Tom Wingfield, gerek ayakkabı mağazasındaki sıkıcı işten gerek 1940'larda Amerika'da bir eşcinsel olmaktan gerekse sanatçı olma mücadelesinden kaçmak için boş vakitlerinde sinema, tiyatro ve meyhanelere giderek zaman öldürmektedirler. Nitekim ikisi de bir noktada evlerini terk edeceklerdir. Rose Williams, mutsuz ve sıkıntılı bir çocukluktan sonra zihinsel problemlerle uğraşmak zorunda kalmış, Laura Wingfield ise fiziksel engeliyle içsel olarak mücadele etmek için kendini eve kapatarak sırçalar ve babasından kalan plaklarla dolu bir hayal dünyasında yaşamaya başlamıştır (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.89; Murphy, 2014, s.57).⁵⁶

3.2.4. Oyunun Gösterimleri

Bu kısımda Sırça Kümes oyununun yazıldığı dönem ve ilk sahnelenişinden başlayarak Amerika, Avrupa ve Türkiye'de yapılan gösterimleriyle ilgili bir derleme çalışması yapılacaktır.

⁵⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁵⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.2.4.1. Amerika ve Avrupa Gösterimleri

Sırça Kümes, ilk gösterimini yaptığı Chicago'dan sonra aynı ekiple 31 Mart 1945 tarihinde New York'taki *Playhouse Theatre*'de oynamaya başlamıştır. Buradaki ikinci haftasında *New York Drama Critics Circle Award* ödülüne layık bulunmuştur (Heintzelman and Smith-Howard, 2005, s.89).⁵⁷ 1999 yılında Stephen J. Bottoms tarafından yönetilen yapımda Bottoms, Williams'ın önerisine uyararak projeksiyon kullanımını tercih etmiştir. Modern video teknolojisi ile akıcı ve hayalsi sahneler oluşturmayı başaran yönetmen, bu teknolojinin oyunun ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir ve izleyicinin olumlu tepkisine dikkat çekerek projeksiyonların izleyicinin dikkatini dağıtacağına dair olan inancın yanlış olduğunu söylemiştir. 2004 yılında George Mosher tarafından sahneye koyulan oyun, ailenin sosyal ve ekonomik düzlemini gözler önüne sermesi açısından ilgi çekmiştir. Çünkü bu sahnelemede Tom'un hafızasından daha fazlasına odaklanılmıştır. Amanda, çok çalışan ve hüsrana uğrayan bir kadın ve bütün uğraşı çocukları için mutluluk ve kızı için güvenli bir hayat oluşturmakla ilgili olan bir anne olarak çizilmiştir. 2005 yılında David Leveaux tarafından yapılan yapım ise oyunun yanlış anlaşıldığı ve yanlış yönetildiği gerekçe gösterilerek eleştirilmiştir. Bu yapımda oyunculuk yönelimlerinde bazı sıkıntılar olduğu söylenmiştir. Amanda Wingfield, Blanche DuBois'i andırmaktadır. Tom Wingfield, Williams'ın şiirsel anlatıcısından çok ateşli bir kabadayıya benzemektedir. Laura Wingfield ise renksiz ve acı çeken 2 yaşında bir çocuk gibidir. Böyle bir Laura'nın Jim O'Connor'ı büyüleyemeyeceği söylenmiştir. Bu yapımda Jim-Laura sahnesini kurtaran ise Jim karakteri olmuştur. Çünkü onu oynayan oyuncunun zekice tercih ettiği karakter yönelimi (Jim'in geçmişe takılı kalmış bir karakter olması) seyirci ve eleştirilenler tarafından ilginç bulunmuştur. 2010 yılında *The Salisbury Playhouse* tarafından yapılan oyun, Birleşik Krallık'ın birçok şehrinde sahnelenmiş ve deneysel olma çabasının aşırılığı yönünden eleştirilmiştir. Bu versiyonda Amanda'nın gençliğini ve erkek misafirleriyle arasındaki ilişkiyi gösteren sahneler filme çekilmiş ve projeksiyondan gösterilmiştir. Film sahnelerinin fazla melodramatik bulunması,

⁵⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

bu yeni fikrin pek beğenilmediğini göstermektedir. Öte yandan oyunculuklar beğenilmiştir. Aynı yıl oyunu sahneleyen *London's Young Vic Theatre*, ekstra eklemelere girmeden yalnızca yazarın tavsiyelerine uyarak yaptığı rejisi ile büyük övgü toplamıştır. Rejinin yanı sıra oyunculuk da beğenilmiştir. Yine 2010 yılında New Haven'daki *The Long Wharf Theatre Company*, oyunu Off-Broadway'in bir sahnesinde sahnelemiştir. Bu sahnelemede ise Amanda'yı oynayan oyuncu oldukça ön plana çıkmıştır. Onun Amanda'sı o kadar doğaldır ki neredeyse Darwin'cidir. Buna ek olarak bu sahnelemede metinde yapılan değişiklikler dikkat çekmiştir. Tom, bir eşcinseldir ve bunu henüz kendine itiraf edememiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki yönetmen Tom'u tıpkı Williams gibi New Orleans'ta bir evde yaşayan ve oyunlar yazan bir yazara dönüştürmek istemiştir. Fakat bu yenilik eleştirilere maruz kalmıştır. Çünkü Tom'u finalde yazar olmayı başarabilmiş biri gibi göstermek onun finalde anlattığı acılarının etkisini azaltmaktadır. Ayrıca Tennessee Williams'ın Tom'unun yazar olup olmadığı ve bu konuda hala mücadele içinde olup olmadığı belli değildir. Bu, Williams'ın bilerek yarattığı bir boşluktur. Bu boşluğu bir seçim yaparak doldurmak eleştirilmiştir. Oyun, 2012 yılında Northwestern Üniversitesi mezunları ile sahnelenmiştir. Bu yapımda Tom, monoton ve yapmacık bulunmuştur. Buna ek olarak, Jim-Laura sahnesi dönemin görücü sahnelerine çok benzediği için doğallığı ve gerçekçiliği yönünden övgü toplamıştır. Ayrıca sahne tasarımının seyirciye klostrofobi yaşatacak kadar boğucu olması ilgi çekmiş ve beğenilmiştir. Aynı yıl, *The Mary-Arrchie Theatre* oyunu tamamen farklı bir biçimde ele alarak sahnelemiştir. Bu deneysel yapımda Tom, yaşlı, evsiz, saç sakalı birbirine girecek kadar bakımsız kalmış ve geçmişte yaşayan bir münzevi olarak yorumlanmıştır. Tom, alkoliktir ve hala şiirseldir. Muazzam bir cam şişe koleksiyonu biriktirdiği bir ara sokakta yaşamaktadır. Burada cam şişe koleksiyonu Laura'nın ve onun sırça koleksiyonunun Tom'un zihnindeki yansımasıdır. Amanda, Laura ve Jim, Tom'un hasara uğramış zihninden çıkan hayaletlerdir. Bu yorum çok beğenilmiş ve eleştirmenler tarafından tavsiye edilmiş ve yapımda bütün klişelerden uzak kaldığı söylenerek övülmüştür. *Sırça Kümes*, 2013 yılında ise Broadway'de American Repertory Theatre tarafından sahnelenmiştir. Oyun, Williams'ın her önerisini dikkate alması açısından beğenilmiştir. Ayrıca, Amanda'yı oynayan oyuncunun performansına dikkat çekilmiştir. Özellikle Tom üzerinden çocuklarına hükmedişi ve sahnedeki ağırlığı övgüyle karşılanırken, Tom'un

sinir bozucu, çileden çıkarıcı ve bencil var oluşu da ortaya hatırda kalacak bir performans çıkarmıştır. Laura ise oynayan oyuncunun yorumuyla cana yakın, güzel ve yürek burkan bir var oluş sergilemiştir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.55-72).⁵⁸

3.2.4.2. Türkiye Gösterimleri

Sırça Kümes oyunu, 1997 yılında İzmir Devlet Tiyatrosu'nda Yıldız Kenter tarafından, 2002 yılında Van Devlet Tiyatrosu'nda Tolga Evren tarafından, 2010 yılında Antalya Devlet Tiyatrosu'nda Barış Eren tarafından, 2011 yılında Ankara Devlet Tiyatrosu'nda Jason Hale tarafından ve 2021 yılında Bursa Devlet Tiyatrosu'nda Şahin Ergüney tarafından sahnelenmiştir. Bu sahnemelerin hepsi Can Yücel çevirisi ile yapılmıştır (Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Belgelik Bilgi Sistemi, 2023).

Bunlara ek olarak oyun, Alanya Belediye Tiyatrosu'nda Murat Atak rejisörlüğünde Sırça Biblolar adı ile sahnelenmiştir. Sırça Biblolar, rejisör Atak'ın Can Yücel çevirisinden yaptığı uyarlamadır (Alanya Belediye Tiyatrosu, 2023).

Ayrıca oyun, 2022 yılında Craft Tiyatro ve BKM iş birliği ile İbrahim Çiçek yönetmenliğinde, Hira Tekindor'un çevirisi ve "Sırça" adıyla İstanbul'da sahnelenmiştir (Tiyatrolar Paylaşılabilir Sanat Platformu, 2023).

⁵⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.2.5. Oyunun Türkçe'ye Çevirileri

Oyunun iki farklı Türkçe çevirisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki Can Yücel tarafından yapılmış ve "Sırça Kümes" olarak isimlendirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1964 yılında basılmış ve basıldığı günden bu yana birçok tiyatro tarafından sahnelenmiştir. Oyunun bir diğer çevirisi ise Aytuğ İz'at tarafından yapılmış ve "Sırça Hayvan Koleksiyonu" olarak isimlendirilmiştir. Bu çeviri ise 2000 yılında Mitos Boyut Yayınları tarafından basılmış, diğer çeviri ile benzer şekilde birçok tiyatro tarafından sahnelenmiştir (Enginsu, 2021, s.1). Bu başlıkta tezde kullanılacak olan Can Yücel çevirisi üzerinde durulacaktır.

Enginsu, İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi'nde yazdığı makalesinde (2021, s. 1-18) oyunun orijinal haliyle Türkçe'ye yapılmış iki çevirisini çeşitli başlıklar halinde ve yeniden yazım ekseninde kıyaslamıştır. Metnin orijinal versiyonu için "kaynak metin", Türkçe'ye çevrilmiş versiyonlarına ise numaralandırma detayıyla "erek metin" adlarını kullanmıştır. Bu makalede yazar, çeviri söz konusu olduğunda tiyatro oyunlarının diğer edebiyat eserlerinden daha zorlu bir yol olduğunu belirtmiştir. Tiyatro oyunlarına tamamlanmamış birer metin gözüyle bakılması gerektiğine, metnin ancak sahnelendiğinde tamamlanmış olacağına dikkat çekmiştir. Çevirmenler çeviri sürecinde oyunun hem dilsel özelliklerini hem de sahne ve seyirciyle sahip olduğu kesintisiz bağı göz önünde bulundurmalıdır. Çevrilen oyunun sahnede "yaşayan" bir iş haline gelmesinin en önemli yollarından biri kaynak dilde yer alan "yöresel söyleyişleri" erek dildeki "yöresel söyleyişlerle" karşılayabilmektir. Çünkü yöresel söyleyişler zaman zaman mecazi ve çift anlamlar içerdiğinden, kelime anlamı bazlı yapılan çevirilerde anlam kayması yaşanma ihtimali bulunmaktadır. Oyun çevirmede bir diğer önemli unsur ise çevirmenin oyunu sahneye koyacak olan kişi/kişilerle iletişim halinde olarak ortak bir çeviri dili oluşturmasıdır. Bu her yapımda mümkün olmasa da yönetmen ve tasarımcıların rejiiyle ilgili hayal ettiklerinin oyun çevirisi ile buluşması çevirinin başarısına katkı sağlamaktadır. Bu bilgiler ışığında bir oyun metninin çevirisinde kaynak dil ile erek dil arasında bir kültürlerarası iletişim olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çünkü nasıl ki kaynak dilin

kültürü, toplumsal ve sosyo-ekonomik olarak metinde anlatılan olayların kaynağını oluşturuyorsa; bu olayların erek dilin ait olduğu ülkedeki karşılığı da oyunun anlaşılması için aynı ölçüde gereklidir. Dolayısıyla çeviri sürecinde kaynak metinden erek metne bir yol çizilmelidir. Can Yücel, çevirisinde özellikle tansiyonun yüksek olduğu ve şiddetli tartışmaların bulunduğu sahnelerde argo kullanımını tercih etmiştir. Yücel'in kimi argo kullanımları olayın ciddiyetinin anlaşılması amacını taşırken kimisi de ideolojik birer gönderme olarak düşünülebilir. Benzer şekilde, Yücel çevirisinde deyim kullanımından da faydalanmıştır. Deyim kullanımında çevirmenin öncelikli amacının sahnede dilin akıcılığını güçlendirmek olduğu düşünülebilir. Kimi zaman, İngilizce'de yaygınlıkla kullanılan deyimleri direkt çevirmek yerine, Türkçe'de yaygınlıkla kullanılan ve orijinal dildeki anlamı karşılayan deyimleri kullanmıştır. Yazarın sahnelemeyle ilgili metne bıraktığı notları çevirirken de oldukça açıklayıcı olmaya çalışmış ve neredeyse hiçbir ögeyi atlamamıştır. Burada ise amacın açıklayıcılık ve yol göstericilik olduğu düşünülmektedir. Çevirmenin yaptığı bazı tercihler, karakterlerin o anki duygu durumunun kaynak metinde olduğundan daha farklı olmasına yol açmıştır. Bazıları ise şiirsel bir anlatıma olanak sağlamıştır. Çevirmen, günlük dilin kullanıldığı selamlaşma, vedalaşma gibi anları çevirirken yine kelime anlamı bazlı çeviri yoluna girmemiş ve Türkçe'de Wingfield ailesine benzer hayat yaşayan insanların benzer zamanlarda kullanacağı söz kalıbı ve deyimleri tercih etmiştir. Kimi yerlerde ise bazı kalıpları Türkçe'ye çevirmeyi tercih etmemiş ve olduğu gibi bırakmıştır. Başlık seçiminde ise çevirmen ailenin sosyo-ekonomik durumunu yansıtan bir kelime tercih etmeye ihtiyaç duymuştur. Bu noktada "kümes" kelimesi Laura'nın hayvan koleksiyonunu anlatır gibi görünürken bir yandan da evin bir kümes kadar küçük ve havasız olduğunu, evin içinde yaşlanmış ve genç tavuklar bulunduğunu, çiftleşme ihtimalinin önem verilen bir konu olduğunu ve eve genç horozlar geldiğini belirtmiştir.

3.3. Sırça Kümes Oyununun Dramaturjisi

Bu kısımda yazarın sahnelemeye ilişkin notlarından başlayarak oyunla ilgili detaylı bir inceleme yapılacaktır. Bu inceleme yapılırken karakter analizi, olay örgüsü, oyunun yapısı ve çatışmaları üzerinde durulacaktır.

3.3.1. Yazarın Sahnelemeye İlişkin Notları

Yazar, oyunun başında sahnelemeye ilişkin birtakım direktiflerde bulunmuştur. Dekor tasarımında bir apartman dairesi tarif edilmiştir. Wingfield ailesinin dairesi, apartmanın arka tarafında bakmaktadır ve giriş yangın merdiveni ile yapılabilmektedir. Aşağı-orta sınıfa ait insanların üst üste yaşadığı oldukça kalabalık bir semtte bulunan bu daire Wingfield ailesinin ekonomik durumunu gözler önüne sermektedir. Evin içi iki bölüme ayrılmıştır. Bir tarafta Laura'nın geceleri yatak odası olarak kullandığı oturma odası bulunmaktadır. Diğer tarafta ise yemek odası işlevini gören küçük bir masa vardır. Bir köşede içinde Laura'nın sırça hayvanlarının durduğu dolap vardır. Bir başka köşede ise Bay Wingfield duvardaki bir resimden gülümsemektedir (Williams, 1945, s.1). Yazarın belli repliklerin ya da görüntülerin yansıtılmasını istediği projeksiyon ekranı evin iki odasını birbirinden ayıran duvarda bulunmalıdır. Bu projeksiyon kullanımına örnek olarak Jim'in lisedeki başarılarının anlatıldığı kısım gösterilebilir. Tom, Jim'den bahsederken Jim'in elinde kupayla çekilmiş lise yıllarından bir fotoğrafı ekranda belirir. Yazara göre bu yöntemle, o sahnede anlatılan önemli olay vurgulanmış olacaktır. Can Yücel, oyun üzerine yaptığı "Sırça Kümes" adlı çevirisindeyse görüntü kullanmaktan kaçınmış, sahnelerden önemli replikleri projeksiyon aracılığıyla yansıtmıştır. Oyunun atmosferinin oluşturulmasında müzik ve ışık tasarımı önemli bir yer kaplamaktadır. Yazar, özellikle müzik konusunda dönemsel seçimler yapmayı tercih etmemiş; oyun boyunca uzaktan duyulan sirk müziğini andıran bir müzik seçilmesi gerektiğini yazmıştır. Bu müzik tercihi karakterlerin duygusal durumlarının bir sembolü işlevindedir ve hüznü duygusu uyandırır. Tekrarlayan melodisi ve oyun boyunca tutarlı varlığı, durağanlık

hissini vurgulamaya yardımcı olur. Bazı sahnelerde fon müziği olarak başka seçimler yapılmıştır. Ve bu seçimler sahnedeki olaylara göre gerçekleşmiştir. Örneğin Jim ve Laura vals benzeri romantik bir müzik duyarlar; Amanda ve Tom kavga ederken çalan müzik ise ağır ve tekinsizdir. Işık tasarımında ise yine sahnelerin duygu durumları baz alınmıştır. Yazar, oyunun genel aydınlatmasının loş olmasını istemiştir. Bu durum oyunun anılarla ilgili olduğunu hatırlatmaktadır. Ayrıca yazar bir karakterin önemli bir anını ya da kritik özelliklerini sembolize etmek için ışığı kullanmayı tercih etmiştir. Yazarın tahayyül ettiği ışık ve müzik tasarımı, oyunun metniyle organik bir bütün oluşturmuştur (Bloom, 2007, s.22-24).⁵⁹

3.3.2. Karakter Analizi

Bu kısımda oyunun karakterleri olan Amanda, Tom, Laura Wingfield ve Jim O'Connor, metinden örnekler verilerek açıklanacak ve yorumlanacaktır.

3.3.2.1. Amanda Wingfield

Amanda Wingfield, Laura ve Tom'un annesidir. Kocasından terk edilen ve çocuklarını tek başına büyütme zorunda kalan Amanda, hayatın zor olmadığı gençlik yıllarına takılı kalmış bir plak gibidir. Güneyde geçen coşkulu, eğlenceli ve mutlu gençlik anılarını devamlı anlatarak teselli bulmaktadır. Bu anılar arasında çeşitli balolar, çay partileri ve erkek misafir ziyaretleri bulunmaktadır. Gençliğinde yaşadığı yerin en gözde, en güzel ve en dikkat çekici genç kızlarından olan Amanda'nın birçok talibi olmuş ve bu talipler zaman zaman Amanda için kavgaya tutuşmuşlardır. Fakat Amanda, yetiştiği hayata uygun bir evlilik yapmamıştır. Bay Wingfield, yakışıklılığı ile Amanda'nın kalbini kazanmış ve Amanda, bir kuzeyliyle evlenerek güneyden ayrılmıştır. Anlaşılacağı üzere Amanda'nın geçmişine dair anlattığı bütün anıları Bay Wingfield'la tanışmasıyla noktalanır. Bütün hikayelerinin sonunda bu kuzeyli yakışıklı adamın hayatına girişi ve her şeyi kökten değiştirmesi

⁵⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

vardır. Evliliğinde mutlu olup olmadığı bilinmese de iki çocukları olduktan sonra gönlünü uzak diyarlara kaptıran kocası onu terk etmiş ve sonrasında hayatları oldukça zor geçmiştir. Yine de iki çocuğunu büyütmeyi başarmış olan Amanda, oğlunda kocasındakine benzer bir mizaç görmeye başlamıştır. Oğlunun da babasının yolundan gideceğini, onları terk edeceğini anlamıştır. Onu işine dört elle sarılmaya, akşam eve erken gelmeye, daha çok çalışıp ek para kazanmaya ikna etmeye çalışsa da pek başarılı olduğu söylenemez. Öte yandan, kızı Laura'nın ayağındaki aksaklığın hayatını olumsuz etkilediğinin farkındadır. Laura'yı sürekli özgüvenli olması, erkek misafirleri için hazır bulunması ve güler yüzlü olması konusunda uyarır. Fakat, bu konuda da başarılı olamamaktadır. Laura'yı daktilo öğrenmesi için meslek edindirme kursuna gönderen Amanda, Laura'nın kursa gitmediğini ve kaydının silindiğini öğrenince onu evlendirmeye karar verir. Bu şekilde Tom'un olası bir terk ediş durumunda eve bakacak erkek ihtiyacı da karşılanmış olacaktır. Amanda'nın temel motivasyonları çocuklarının onun istediği gibi hayatlar sürmesidir. Oğlu çok çalışmalı, para kazanmalı, düzgün bir hayat yaşamalıdır. Uzaklara gitmek niyetindeyse kendi yerine birini koymalıdır. Kızı, bir meslek edinmeli, bunu başaramıyorsa bir evlilik yapmalıdır. Amanda'nın bu isteklerini gerçekleştirme konusunda çocuklarına uyguladığı baskı ve ısrar çocuklarıyla arasında gerilim ve mesafe yaratmaktadır. Oldukça baskın bir tavrı olmasına rağmen kasıtlı olarak zalim ve düşmanca davranan biri değildir. Çünkü çocuklarına uyguladığı baskının altında onların iyi bir hayat sürmeleri, kendisinin düştüğü hatalara düşmemeleri ve kendisinden daha iyi birer kadere sahip olmalarını istemesi yatmaktadır (Bloom, 2007, s.17-18).⁶⁰

Amanda'nın yemek masasında çocuklarına direktifler vermesi kendi gençliğindeki düzeni yaratmaya çalıştığının bir göstergesidir. Wingfield ailesi St. Louis'de küçük bir apartman dairesinde yaşamalarına rağmen güneyde bir malikanede yaşıyormuş gibi davranırlar. Yemek saatleri, giyim kuşam, sofrada adabı ve daha birçok konuda endüstrileşmiş bir şehrin değil güneyde bir kasabanın kalburüstü insanlarıymış gibi davranırlar. Amanda, sadece anlatılarında değil güncel hayat düzeninde de geçmişteki hayatını yaşatmaya çalışmaktadır (Murphy, 2014, s.61).⁶¹

⁶⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁶¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Yazar, Amanda'da annesi Edwina Dakin Williams'ın ayrıntılı bir portresini çizmiştir. Hem hayran olduğu hem içerlediği bir kadına karşı kendi çelişkili duyguları Amanda karakterinin kıvrımları arasında açıkça görülmektedir. Amanda, aralıksız gevezeliklerinden yalnızlık anlarına, eski Güney'e olan romantik bağlılığından St. Louis'deki konforsuzluğuna, kocasına dair yüksek sesle dile getirdiği memnuniyetsizliğine kadar her yönüyle Tennessee Williams'ın annesinin bir portresidir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.57).⁶²

Amanda, oyunun en baskın karakteri olmasına rağmen geçirdiği dönüşüm diğer karakterlerden daha azdır. Hatta oyunda en az dönüşen karakterin o olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu durumun sebebinin de yazarın kendi annesini görüş şekli olduğu düşünülebilir. Amanda, bir duygusal evrim geçirebilen dramatik bir öznenen ziyade değişmez bir güç olarak yazılmıştır. Karakter öyle bir şekilde yazılmıştır ki seyirci ona bazı anlarda sempati duysa da (örneğin aşırı korumacılığının aileyi yıllarca bir arada tutmaya çalışmanın bir sonucu olduğunun anlaşılması) Amanda hiçbir zaman seyircinin doğrudan özdeşleşebileceği bir noktaya gelmez. Çünkü seyirci onu onunla ilgili oldukça karışık hisleri olan Tom'un gözünden izlemektedir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.59).⁶³

3.3.2.2. Tom Wingfield

Tom Wingfield, annesiyle ve kız kardeşiyle birlikte St. Louis'de yaşadığı hayatının zor bir dönemine dair anıları hem anlatan hem de bu anıları ailesiyle birlikte yaşayan bir karakterdir. Tennessee Williams'ın en otobiyografik karakterlerinden biri olan Tom, babasının yokluğunda ailesini geçindirmek için bir ayakkabı fabrikasında çalışan ancak boş bulunduğu vakitlerde şiirler yazan bir şairdir. Hayatındaki sorunlardan

⁶² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁶³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kaçmak için geceleri sinemaya gider. Ayrıca uzak diyarlara gitmeyi arzulamaktadır. Bu arzusu annesi tarafından fark edilir ve annesinin ısrarlarına dayanamayarak eve kız kardeşi için bir görücü getirir. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlanır ve kısa bir süre sonra Tom ailesini terk eder. Yazar, karakterle ilgili tanıtımında bu eylemin pişmanlık doğurduğunu ve bir tuzaktan kaçıp diğerine yakalanmaya benzediğini belirtmiştir (Bloom, 2007, s.17).⁶⁴ Tom, evi terk edişini kendisinin babasına benzemesiyle açıklamaktadır. O da babası gibi bir yere bağlanıp kalacak insanlardan değildir (Murphy, 2014, s.57-58).⁶⁵

Tom'la ilgili en büyük belirsizliklerden biri geceleri gerçekte nereye gittiği ve/veya ne yaptığıdır. İsrarla sinemada olduğunu belirtse de sabaha karşı eve sarhoş gelişi söylediklerine uymamaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda Tom'un Tennessee Williams gibi eşcinsel olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu durumdan metinde açıkça bahsedilmemiştir. Oyun, bu yönüyle de gizli bir dram taşıyor olabilir. Bu pencereden bakıldığında Tom, geceleri eşcinsel barlara gidiyor ve orada annesinin baskısından ve suçluluktan uzak birkaç huzurlu saat geçiriyor olabilir. Ancak bu yorum tahmin boyutunu aşmamaktadır. Öte yandan Tom, oyun boyunca oldukça yalnız ve sevilmemiş görünmektedir. Sonuç olarak geceleri aslında ne yaptığının hiçbir zaman tamamen bilinmemesi karakteri oluşturan en önemli belirsizliktir. Yazar, burada bir ironi yapmak istemiş olabilir. Tom, oyunun anlatıcısı ve itici gücü olmasına rağmen, güdüleri ve davranışlarından en az emin olunan karakterdir. Seyircinin, oyun boyunca en kısıtlı bilgiye sahip olduğu karakter Tom'dur. Bu belirsizlik yazarın oyunu yazarken karakteri ve cinsel kimliği ile ilgili karışık zamanlar yaşıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Williams'ın Tom'u oyunun kahramanı olarak yazmamış olması da oyunun ilginç yönlerinden biridir. Tom, oyundaki baş karakter olmasına rağmen bir "kahraman" değildir. Bütün bu belirsizliklerine rağmen Tom, seyircinin özdeşleşme kurabildiği bir karakterdir. Bu özdeşleşmenin bir sonucu olarak seyirci anlattığı olayların gerçekliği, aradan ne kadar zaman geçtiği, Tom'un şimdi nerede ve ne yapıyor olduğuyla ilgili şüphelere düşmez. Bu durumlar belirsizdir ancak seyirci

⁶⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁶⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

tarafından kabullenilmiştir. Anıların gerçek olup olmaması oyuna ironik bir gizem katmakta ve seyirciyi daha katmanlı bir seyir zevkiyle buluşturmaktadır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.61-62).⁶⁶

3.3.2.3. Laura Wingfield

Laura Wingfield, Tom'un kız kardeşi ve Amanda'nın kızıdır. Tennessee Williams'ın kız kardeşi Rose Williams'tan esinlenildiği düşünülmektedir. Bacağında sebebi bilinmeyen bir sakatlık vardır ve yürümesine destek olması için bacağına sabitlenmiş bir demir aparat kullanmaktadır. Bu sakatlık, Laura'nın bütün hayatını etkisi altına almış ve dış dünyayla sağlıklı ilişkiler kurmasına engel olmuştur. Laura, odasında sırça koleksiyonu ve babasından kalan gramofonu ile kapalı bir hayat yaşamaktadır. Odası onun oldukça mutlu ve huzurlu olduğu cenneti gibidir. Annesinin ısrarlarıyla meslek edindirme kursuna gitse de başarılı olamaz. Herhangi bir mesleği yoktur. Bu sebeple annesi onu ileride zor duruma düşmemesi için evlendirmeye karar verir. Ona görücü olarak gelen Jim O'Connor, Laura'nın lisede platonik olarak âşık olduğu gençtir. Jim ile yakınlaşması onun nişanlı olduğunu öğrenmesiyle sonlanan Laura, kalp kırıklığı içinde sırcalardan ve plaklardan kurulu dünyasına döner (Bloom, 2007, s.18, Murphy, 2014, s.56-61).⁶⁷

Bu karakter sözlerden çok sessizliklerle kurulmuştur. Amanda ve Tom ile ilişkisinde bile birçok duruma susarak tepki veren Laura, oyunda pasif bir aktiflik sergilemektedir. Ayrıca yazar, Laura ile ilgili oyun öncesi notlarında karakter bazlı değil ışık tasarımı altında bilgi vermiştir. Laura'nın üzerindeki ışık neredeyse bütün sahnelerde diğer karakterlerden farklı olmalıdır. Bu ışık erken dönem dini portrelerinde kullanılan ışık gibi kendine özgü ve bozulmamış bir netliğe sahip olmalıdır. Bütün bunların yanında yazar, Laura'nın topallamasının sahnede önerdiğinden daha fazla olmamasını söylemiştir. Çünkü yazar, dikkati fiziksel bir

⁶⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁶⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

sakatlığa değil içsel bir zayıflığa toplamak istemektedir. Laura ise topallamasını olduğundan daha belirgin ve dikkat çekici olduğunu sanmaktadır çünkü Jim'in zekice gözlemlendiği gibi bir aşağılık kompleksi yaşamakta ve dünyanın gözünde kendini değersiz hissetmektedir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.64-65).⁶⁸

Laura'nın yedinci sahnede tek boynuzlu atının boynuzu kırıldıktan sonra Jim'i teselli etmeye çalışması ve dirayetli durması oyundaki en güçlü karakterin o olduğunun göstergesidir. Bu güç, Jim'in ona nişanlı olduğunu anlatmasından sonra ona kırık tek boynuzlu atı hediye ederken de ortaya çıkar. Bu durum bir ironi oluşturur çünkü Laura, oyundaki karakterlerin aynı zamanda hem en dayanıklısı hem de en narinidir. Bu durum Tom'un oyun sonundaki suçluluğunu destekler nitelikte değildir. Laura, bu kadar güçlü ve metanetli ise Tom onu yalnız bıraktığına neden üzülmemektedir? Bu kısım uzun zaman tartışılmış ve yazarın Tom'u suçluluk içinde kıvrandırmasının olası sebebinin kendi kız kardeşi Rose'un akıl hastanesine kapatılması ve ağır ameliyatlara geçirmesi olabileceği düşünülmüştür (Weiss ve diğerleri, 2014, s.66).⁶⁹

3.3.2.4. Jim O'connor

Jim O'Connor, Tom'un davetiyle habersizce Laura'ya erkek misafir olarak gelen genç adamdır. Tom'la aynı fabrikada çalışmaktadır. Laura ve Tom ile aynı lisede okumuştur. Esasında ikisini de oradan tanınmasına rağmen Laura'yı ilk görüşte hatırlamaz. Tom ve Laura oyunun farklı yerlerinde Jim'den bahsederler. Okuldaki başarıları hala Wingfield kardeşlerin dilindedir. Sahnede görüldüğünde de oyundaki diğer üç karakterden daha pozitif olan mizacı ve umut dolu konuşmalarıyla dikkat çeker. Ancak bütün bunlara rağmen Jim, Wingfield ailesinin sorunlarını çözecek kişi değildir. Laura ile yaşadığı yakınlaşma, büyük bir hataya düşmesine sebep olur ve Laura'nın kalbini kırdıktan sonra utanç içinde Wingfield evini terk eder (Bloom, 2007, s.18).⁷⁰

⁶⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁶⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁷⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Tom, anlatısı sırasında Jim'i bir kişiden çok bir durumu sembolize etmesi amacıyla kullandığını söyler. Jim, bu aile için uğruna çok fedakârlık yaptıkları, umutla bekledikleri parlak geleceği temsil etmektedir. Gelişiyse her şeyin düzeleceğine inandıkları bir lütuf gibidir. Bu kısımda, Jim'in kendi hikayesinde olduğu gibi Wingfield ailesi için de yıkılan Amerikan rüyasını temsil ettiği düşünülebilir. Wingfield'ların aksine Jim, dünyanın gerçekleriyle temas halindedir. Dış dünyanın sosyal kurallarına göre işlevlere sahiptir ve bu durumdan memnundur. Kariyer basamaklarını teker teker tırmanmaktadır ve dini kökene sahip genç bir kızla evlenmek üzeredir. Lisede kendisi hakkında söylenen geleceğe kavuşamamış olması onda hayal kırıklığından çok hırs oluşturmuştur. Oyunun sonunda nişanlısı ile mutlu birlikteliğini sürdürdüğü ve istediği kariyeri yaptığı tahmin edilmektedir. Buradan bakıldığında Jim'in oldukça yüzeysel hatta sığ bir karakter olduğu düşünülebilir. Ancak, Laura'nın ona duyduğu derin hayranlığın gerçekçi olabilmesi için seyircinin Jim'in temelde nazik, sıcakkanlı ve iyi bir insan olduğuna inanması gerekmektedir. Öte yandan, Jim'in oyun boyunca niyeti sadece doğru olanı yapmaktır. Laura ile sohbet etmeye çalışırken yardımsever ve nazik davranır çünkü onu içine çekildiği kabuktan çıkarmak istemektedir. Fakat bu gidişat Jim'i bir çıkmaza sürükler. Laura ile öpüştükten sonra da yine doğru olanı yapma niyetiyle Laura'ya nişanlı olduğunu anlatır. Çünkü onu boş hayallerle kandırmayı istememektedir. Ayrıca, Jim toplumun kurallarına daha sıkı bağlı olduğu için bu noktada toplum baskısının kısıcına takılır. Laura ile mutlu bir birliktelik yaşamak isteyip istemediği bilinmese de bu ihtimal üzerinde durmayarak toplumca doğru olanın nişanlısına dönmek olduğunu düşündüğünden Wingfield evini terk eder (Weiss ve diğerleri, 2014, s.62-64).⁷¹

⁷¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.3.3. Olay Örgüsü, Metin Analizi ve Klasik Dramatik Yapı

Sırça Kümes oyunu, birbirinden farklı uzunluklara sahip 7 sahneden oluşmaktadır. Bu 7 sahneye, oyunun ana olay örgüsünün dışında bulunan bir açılış ve kapanış sahnesi eşlik etmektedir. İlk 5 sahne birinci perdeyi, oyunun en uzun sahneleri olan 6. ve 7. Sahneler ise ikinci perdeyi oluşturmaktadır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.19).⁷² Oyunun 7 sahneye bölünmüş olması akla ilk etapta sıradan bir süreyi getirirse de bu sayının dini imaları olduğunu savunan araştırmalar mevcuttur. 7 sahne, 7 ölümcül günahı ve/veya yedi kutsallığı anlatıyor olabilir. Yazar, oyunda seküler olanla olmayanın birleşimini yer yer kullanmıştır (Bloom, 2007, s.25).⁷³

Her bir sahne, kendi içinde serim-düğüm-çözüm parçalarını içerirken bir yandan da seyirciyi oyunun finaline hazırlayacak şekilde tasarlanmıştır. Ancak bazı sahneler arasında uzun zaman geçişleri yaşandığı için her bir sahne kendi içinde bir “episod” olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca oyunun zaman dilimi, 1938 yılının kışından yaz ortasına kadar olan süreyi kapsamaktadır. Bu durumda bütün sahneler bir yandan kendi başlarına bir anlatıya sahipken diğer yandan bir araya geldiklerinde oyunun bütüncül anlatımına hizmet eden bir yapının parçalarıdır. Bunlara ek olarak yazar, Wingfield ailesinin dağılma hikayesini anlatırken bazı noktaları belirsiz bırakmış ve herhangi bir ailenin hikayesinin tüm detaylarıyla iki saat içinde anlatılamayacağını savunmuştur (Weiss ve diğerleri, 2014, s.19).⁷⁴

⁷² Bu kısmın Türkçe’ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁷³ Bu kısmın Türkçe’ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁷⁴ Bu kısmın Türkçe’ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.3.3.1.1. Açılış Sahnesi

Oyun, anlatıcı Tom Wingfield'in konuşması ile açılır. Tom, seyirci ile aynı an ve yerde olduğunu biliyor gibidir ve seyirciyi kendiyile 1930'lara, gençlik yıllarına doğru bir yolculuğa davet eder. Bu sahnede Tom, Büyük Buhran'a, Amerika'nın o yıllarda mücadele ettiği ekonomik sorunlara ve İspanya'da gerçekleşen iç savaşa değinerek oyunun sosyal arka planını çizer. Ardından, oyunun geçeceği yer olan St. Louis'den ve oradaki güncel durumdan bahseder. Bu kısımda Tom, seyirciyi az sonra izleyeceği olayların gerçekliğini sorgulamaya yönlendirir. Anlaşılacağı üzere seyirci Tom'un 1930'larda yaşadıklarının belgesel niteliğindeki gerçekliğini değil onun hatırladığı şekliyle olanları izleyecektir. Ayrıca Tom, hafızanın kişiye oyun oynayabileceğini vurgulayarak seyircinin gördüğü şeyleri olduğu gibi kabul etmemesi gerektiği konusunda uyarır. Hatta zaman zaman bazı gerçekleri daha şiirsel ve dramatik dursunlar diye çarpıtabileceğini de ekler (Weiss ve diğerleri, 2014, s.19-20).⁷⁵

3.3.3.1.2. Birinci Sahne

Tom'un anlatımı, babasının uzun zaman önce onları terk ederek uzaklara gittiğini söylemesiyle aniden kesilir. Ve Amanda Wingfield, oğlu Tom' yemeğe çağırmaya başlar. Şimdi Wingfield ailesinin üyeleri olan Amanda, Laura ve Tom yemek masasında buluşmuştur. Birden zamanda geriye giden Tom, yemek masasında annesinin ona yemek yeme tarzı ile ilgili uyarılarıyla yüz yüze gelir. Bu ani sahne değişimi, anlatıcı Tom'un anılarında neyin önemli ve kritik olduğunun görülmesini sağlayan noktalardan biridir. Birinci Sahne, genel olarak Amanda'nın portresidir. Fakat burada unutulmaması gereken nokta, bu portrenin Tom'un Amanda'yı hatırladığı şekilde çizilmiş olduğudur. Amanda, oldukça müdahaleci ve baskın bir kadın görünümü çizer. Tom'a yemeği yavaş yemesini, çiğnemedi yutmamasını, çatal-bıçak kullanmasını söyler. Ardından Tom bu uyarılardan bunalıp sigara içmeye

⁷⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

çıkacağı zaman annesinden çok sigara içiyor olduğu şeklinde bir uyarı daha gelir. Bu giriş sahnesi Tom'un günlük hayatında büyük bir baskı altında olduğunu göstererek oyunun finaline atılan ilk adım olma özelliği taşır. Ardından, Amanda gençliğinden ve onu ziyarete gelen görücülerden bahsetmeye başlar. Bu anıları harfiyen bilen Laura ve Tom'dan anlaşılacağı üzere güneyde geçirdiği şaşalı gençlik yılları, erkeklerin gözdesi olan genç Amanda belli ki her gün ortaya çıkmaktadır. Bu kısım, Amanda'nın çocuklarıyla ilişkisi üzerinden değil kendi var oluşuyla ilgili bilgiler taşıdığı için karakter gelişiminde oldukça önemlidir. Ancak bu anılar zaman zaman gülünçtür. Amanda, gerçekten bir gecede 17 erkek misafir ile sohbet etmiş midir? Ya da gerçekten iki genç adam Amanda için sert bir dövüşe girmiş midir? Bu abartı noktaları, Amanda'nın ruh halinin ve kişiliğinin anlaşılması için önemlidir. Ayrıca bütün bu geçmiş anıları, bu anılardaki abartı öğeler ve anıların sürekli tekrarlanmasının asıl sebebinin Amanda'nın hepsi Güneyli olan bu taliplerden biriyle değil bir kuzeyliyle evlenmiş olmasının pişmanlığını içinden atmak olduğu anlaşılmaktadır. Bir Güneyli ile evlenmeyen Amanda, yaptığı seçimin sonucunda çok sevdiği Güney'den ve oradaki renkli hayatından kopmuş; endüstrileşmiş gri bir şehre (St. Louis'e) ve küçük bir apartman dairesine sıkışmıştır. Sonuç olarak Amanda'nın hayatını pişmanlık ve nostalji domine etmektedir. Yani Tom, onu böyle aktarmaktadır. Bu sahnenin sonlarına doğru ilgi Laura'ya kayar. Akşam yemeği bitmiştir. Amanda'ya göre Laura'nın erkek misafirleri gelmek üzere olabilir. Kızını, ev işleriyle yorulmaması, daktilo çalışması ve misafirlerini karşılamaya hazır olması yönünde uyarır. Bu kısım, Laura'nın ayağındaki sakatlığın ilk kez görüldüğü kısımdır. Laura, kendinden emin bir şekilde ve acı bir ifade ile herhangi bir görücü beklemediğini söyler. Annesinin görücü hikayelerini bir kez daha hayranlık ve gizli bir imrenme ile dinlemiş olan Laura, kendisinin böyle bir durumla hiç karşılaşmayacağına son derece emindir. Çünkü o annesi gibi güzel ve dikkat çekici değildir. Bu durumu kabullenmiştir. Amanda, kızının sakatlığı ile ilgili konuşmasına tahammül edememektedir. Ayağındakinin bir sakatlık değil, dışarıdan belli olmayan ufak bir aksaklık olduğu konusunda uyarır. Bu sahne, Laura'nın finaldeki yıkımına atılan önemli bir adımdır. Çünkü o kendini, annesinin onu tanıdığından daha iyi tanımakta ve bir erkekle mutlu olma ihtimalinin düşük olduğu bilmektedir. Tom'un

Laura ile ilgili gerçekleri ne kadar anlattığı bilinmese de olası bir görücü ziyaretinin nasıl geçeceği Tom için de başından beri bellidir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.20-21).⁷⁶

3.3.3.1.3. İkinci Sahne

İkinci Sahne, Laura'nın birinci sahnenin sonunda belki de hiç evlenemeyeceğini söylemesinin ardından yine Laura ile başlar. Oturma odasının bir parçası olan kendi odasında oturmakta, babasından kalan plaklarla ilgilenmektedir. Sessizce kendi kendine vakit geçirmektedir. Laura'nın hikayesi kendi anlatımı yoluyla değil çevresindeki karakterlerle etkileşimi yoluyla oluşmaktadır. Öte yandan yalnızken sırça koleksiyonu ya da babasının plaklarıyla mutlu bir şekilde vakit geçiriyor olması onun kendine kurduğu küçük dünyasında huzurlu olduğunu göstermektedir. Sahnedeki dramatik aksiyon Amanda'nın hışımla eve gelmesiyle hareketlenir. Annesinin geldiğini duyunca birden hareketlenen Laura, sırçaları ve plakları bırakarak daktilonun başına yönelir, ancak yakalanır. Laura'yı o halde görünce siniri daha da artan Amanda, kızına hesap sormaya başlar. Az sonra anlaşılır ki işlerini halletmeden önce Laura'nın daktilo öğrenmek amacıyla gittiği meslek okuluna uğramış ve kızıyla ilgili bilgi almak istemiştir. Fakat burada, kızının okula haftalardır gitmediğini ve kaydının silindiğini öğrenmiştir. Yine de ısrarla kızının her gün okula gittiğini söyleyen Amanda, okul müdüründen Laura'nın okulun ilk günü geçirdiği heyecan nöbeti sonucu kustuğunu, orayı terk ettiğini ve bir daha da görünmediğini öğrenmiştir. Kızının kendi ayakları üstünde durması için kurduğu bütün hayaller yıkılmış ve büyük bir öfkeyle Laura'dan gerçekleri öğrenmeye gelmiştir. Laura annesine haftalardır okula gitmediğinin doğru olduğunu; ilk gün yaşadığı fiyaskodan sonra ondan bu durumu gizleyerek her sabah evden okula diye çıktığını; sokaklarda, hayvanat bahçesinde ve müzelerde saatlerce gezindiğini anlatmıştır. Fakat Laura'yı okuldaki fiyaskodan daha çok korkutan şey annesini hayal kırıklığına uğratmaktır. Çünkü annesi üzgünken yüzünde "Meryem ana" tablosundakinden bile daha acı bir ifade belirlemektedir. Bu sahnede Laura ne kadar küçülürse, Amanda o kadar büyür.

⁷⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Okula gidişini ve orada yaşananları neredeyse melodramatik bir oyunculukla aktarır. Laura'yı bekleyen karanlık geleceği anlatırken de aynı tavrı sürdürür. Ailecek büyük bir felaketin eşiğindelermiş gibi davranır. Kızı, bir meslek sahibi olamayacaksa yaşamını ileride nasıl idame ettirecektir? Bir akrabadan diğerine sürünerek bir sığıntı gibi mi yaşayacaktır? Bu kısımda Laura, annesinin yüzüne bakamaz ve plaklarıyla ilgilenir. Dolayısıyla sahnenin geneli, okulda yaşananlar ve bu yüzleşme anı göstermektedir ki Laura annesi dahil dış dünyaya dair her şeyden kaçmaktadır. Dışarıdaki hayatın bir parçası olamamaktadır. Evde kendine sırçalar ve plaklardan oluşan hayali bir dünya kurmuştur. Ve dış dünyadan herhangi bir baskı ile karşılaştığında hemen bu hayali dünyasına koşar. Bu hayal dünyasında bir de lise yıllarından kalan eski bir yıllık bulunmaktadır. Bu yıllık, Amanda sakinleşip Laura'ya hayatında hiç hoşlandığı gibi olup olmadığını sormasıyla ortaya çıkar. Bu kısım oyunun en önemli kırılmalarından birini oluşturur. Amanda, kızının sosyal hayatta kendi becerileriyle bir yer edinemeyeceği gerçeğiyle acı bir biçimde yüzleşmiş ve tek çıkar yol olarak onu evlendirmeyi düşünmeye başlamıştır. Laura, annesine lisede Jim O'Connor diye bir çocuğu beğendiğini ve geçenlerde tesadüfen lise yıllığında Jim'in fotoğrafını gördüğünü söyler. Sosyal iletişim konusunda kısıtlı olan Laura'nın, Jim O'Connor söz konusu olunca konuşabilmesi, Jim'e de hayali dünyasında bir yer verdiğinin göstergesidir. Annesine Jim'in bütün fotoğraflarını gösterir ve okulun en gözde çocuğu olan Jim'in yeteneklerini sıralamaya başlar. Konuşmalarından Jim ile de derin bir ilişkisinin olmadığı, onu uzaktan izlemiş ve başarılarını takip etmiş olduğu görülür. Ancak ortak girdikleri koro sınıfından dolayı kısa bir süre tanış oldukları ve Jim'in Laura'ya bir lakap taktığı anlaşılır. Jim, yıllıkta da yazıldığı üzere Emily adında popüler bir kızla sevgilidir. Laura, onların şimdiye dek evlenmiş olduklarını tahmin etmektedir. Bu kısım da Jim için oldukça derin hisler beslemesine rağmen bu hislerin tamamen platonik olduğunu ve ona dair herhangi bir birliktelik beklentisi gütmemediğini gözler önüne serer. Bu durum, Laura'nın izolasyonunun derinliğini gösterir. Yine de onun ilk defa bir erkekten bahsettiğini gören Amanda, kızının bir erkeği sevmeyi isteyebileceğini düşünerek onu evlendirme fikrini kesinleştirir. Amanda'nın kızını evlendirmeyi düşündüğü an konusu açılan ilk ve tek erkeğin Jim O'Connor oluşu, ileride neler yaşanacağına dair ufak bir ipucudur. Ayrıca yazarın seyirciye verdiği ufak bir haber niteliği taşır. Bu sahnede Tom'un olmaması

sahnenin gerçekliğine düşen bir gölgedir. Tom, daha sonra annesinden yaşananları dinlemiş olabilir. Ancak, açılış sahnesinde belirtildiği gibi bu sahneyi dramatik bir durum yaratma isteğiyle hayal etmiş de olabilir. Bu durumda adı geçen Jim O'Connor adlı delikanlının Laura'nın erkek misafiri olarak gelecek olması ironik ve dramatik bir görüntü oluşturacaktır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.21-23).⁷⁷

3.3.3.1.4. Üçüncü Sahne

Bu sahne Tom'un anlatıcı olarak belirmesiyle başlar. Tom, aile içi gerginliklerin Amanda'nın Laura'ya bir görücü bulma telaşına girişmesiyle daha da arttığını anlatır. Bu yeni gündem, evde Laura'nın sinirlerinin daha da gerilmesine ve Tom'un rahatsızlığının artmasına sebep olmuştur. Ayrıca Amanda, kızının evlilik sürecinde ihtiyaç olur diye fazladan para kazanma gereği duymuş ve evden yürüttüğü bir dergi aboneliği işine girişmiştir. Tom'un anlatı kısmı bittikten sonra sahne Amanda'nın telefon konuşmasıyla başlar. Bu sahnede, Amanda'nın kendinden daha zengin ve üst sınıfa mensup olan kadınlarla nasıl bir ilişki kurduğunun görülmesi açısından önemlidir. Karşı taraftaki kadın telefonu bir an evvel kapatmayı istemekte ve Amanda ile sohbet etmeyi istememektedir. Amanda ise bir yandan kadına dergi aboneliği satmaya çalışırken bir yandan da ona kendisinin de üst mertebeden bir kadın olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Amerikan Devriminin Kızları adlı derneğin son toplantısına neden gelmediğini sorar. Burada kendisinin de bu derneğin bir üyesi olduğunu, karşıdaki kadınla aynı sosyal statüde olduklarını anlatmaya çalışmaktadır. Yüksek kahkahalar atar ve sesine neşeli, sakin ve umarsız bir ton vermeye çalışır. Fakat bu telefon konuşması, karşıdaki kadının ocağa yemek unuttuğunu söyleyerek telefonu Amanda'nın suratına kapatmasıyla sonlanır. Amanda, abonelik satamamıştır. Bu kısa an, dönemin Amerika'sında kadınların işgücünde var olmaya çalışmasının ve yaşadıkları çaresizliğin bir göstergesidir. Bu sahne, Amanda-Tom kavgasına evrilir. Amanda, Tom'un kitaplarına el koymuş, onları evden atmıştır. Tom, bu durum karşısında sinirden deliye dönmüştür. Amanda, bu

⁷⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

evde “o tarz” kitaplara yer olmadığını söyler. Tom, bu cevap karşısında çılgına döner, evi terk etmek ister. Ancak Amanda evin tek hâkimi olduğunu gözler önüne sermek istercesine Tom’un gitmesine engel olur. Böylece anne oğul arasında bir hesaplaşma başlar. Oturdukları evin kirasını o ödemektedir, aslına bakılırsa evin bütün geçimi Tom’un sırtındadır. Tom, bu uğurda yaşamak istediği hayattan vazgeçmiş durumdadır. Şair olmak ve gezgin bir hayat sürmek istemesine rağmen “*ayda 65 Dolar için*” hayallerinden vazgeçmiş ve bir ayakkabı fabrikasında çalışmaktadır. Tom için bu hayatın esaretten farkı yoktur. Buna rağmen annesi memnun olmamakta ve sürekli daha fazla talepte bulunmaktadır. Ayrıca Tom’un hayat tarzına karışmaktadır. Kavgada konu, Tom’un gece geç gelmelerine gelir. Amanda, oğlunu böyle bir hayat yaşadığı, sürekli alkol kullandığı, her gece dışarıda olduğu, eve çok geç geldiği ve işe doğru dürüst uyumadan yorgun bir şekilde gittiği için suçlar. Dahası, Amanda’ya göre Tom her gece sinemaya gittiği konusunda yalan söylemektedir. Kim bilir nasıl bir hayat sürmektedir. O, gece 2’ye kadar açık sinema olduğuna inanmamaktadır. Ve ona göre Tom, işinde çok daha başarılı olabileceken bu hayat tarzı yüzünden yüksellememektedir. Tom, Amanda’ya bir kez daha yaptığı fedakarlıkları anlatmaya çalışır ama Amanda dinlememekte ısrar edince Tom pes eder. Hislerini, içinde bulunduğu çıkmazı samimi bir şekilde anlatmaktan vazgeçer ve alaycı bir tavır takınır. Amanda’nın duymayı istediği şeyleri anlatmaya başlar. Oldukça abartılı bir gece hayatı resmi çizer; mafyaya karışmıştır, karanlık işler yapmaktadır. Amanda’nın oldukça korktuğunu gören Tom, onunla alay etmeye devam eder ve en sonunda ona cadı diyerek evden çıkar. Bu kavga sahnesinin en önemli yanı başlangıcındaki kitap detayıdır. D. H. Lawrence’ın, pornografik öyküler yazan bir yazar olması Amanda’nın oğlunun hayatındaki en özel detaylara karıştığını ve müdahale ettiğini gösterir niteliktedir. Tom’un sınırdan çılgına dönmesinin altında bu sebep yatmaktadır. Dolayısıyla bu sahne Amanda’nın müdahaleci ve baskın yönü ile Tom’un hissettiği baskının anlaşılması yönünden kritik öneme sahiptir. Ayrıca bu olay Tom’un gidişine zemin hazırlayan adımlardan biridir. Bu sahne, Tom-Amanda kavgasından oluşsa da o sırada evde kavgayı büyük bir korku ve üzüntüyle izleyen Laura da bulunmaktadır. Yazar, bu kısmın ışık notlarında Laura’nın diğer karakterlerden farklı ve daha net bir şekilde aydınlatılması gerektiğini belirtmiştir. Böylece sahnede bir tür odak bölünmesi yaşanır ve seyirci kavga boyunca Laura’yı da izlemeyi sürdürür. Bu tercihin

olası bir sebebi Laura'nın zaman zaman aile içinde bile izole olduğunun görülmesidir. Ancak bu sahnede Laura'nın söze girme cesaretini kendinde bulduğu bir an vardır: Tom'un Amanda'ya küfretme eşiğine geldiği an. Bu an, Laura'nın zaman zaman aile içinde dengeyi bulma çabasında olduğunu göstermektedir. Yazar, Laura'ya birinci sahnede de benzer bir an yazmıştır. Tom ve Amanda'nın daha sonra pişman olacakları adımlar atmalarını engellemeye çalışan Laura, bu görevi benimsemiştir. Bu sahnenin sonunda Tom sinirle hareket ederken Laura'nın sırça koleksiyonuna çarpar. Bu metaforik an ise Tom'un mutsuzluğu ve yaşadığı sıkıntıların Laura üzerindeki yıkıcı etkisini göstermektedir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.23-25).⁷⁸

3.3.3.1.5. Dördüncü Sahne

Bu sahne birbirinden ayrı iki kısa sahneden oluşmaktadır. Sahnelerin ilki Tom'un sabaha karşı saat 5'te sarhoş bir biçimde gece eğlencesinden dönüşüyle başlar. Tom'un kapıyı açma çabasından oluşan gürültüye uyanan Laura, Tom'u içeri alır. Ona neden bu kadar geç kaldığını sorduğunda sinemada oldukça uzun bir program olduğu cevabını alır. Tom, filme girmek için satın aldığı biletle filmde sonra bir sihirbaz gösterisine katıldığını, sahneye çıktığını, sihirbazla büyülü anlar paylaştığını anlatır. Ardından oldukça önemli bir kısım gelir. Tom, sihirbazın tabut numarasından bahseder. Sihirbazın tabuta kilitlendiğini, fakat tabuttan bir tek çiviye bile sökmeden çıktığını anlatır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.26).⁷⁹ Bu kısımdaki tabut-çivi metaforu oyunun en önemli temasını anlatmaktadır: Tom'un içinde bulunduğu düzeni alt üst etmeden uzaklara gitme hayali. Kendisi de bir tabutta kilitlidir. Bu tabuttan ancak çivileri sökerek yani ailenin düzenini bozarak kurtulabilir. Bu kısmı anlatırken babasının fotoğrafına bakmasının sebebi ise Bay Wingfield'in bir zamanlar bütün çivileri sökerek evi terk etmesidir. Ancak Tom, ailesinin yarı yolda bırakmadan gitmeyi dilemektedir. Fakat bunun mümkün olmadığını bilmektedir ve bu durum onu oldukça üzmektedir. Ayrıca bu sahnede Laura'yla Tom arasındaki yakın ilişki gözler

⁷⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁷⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

önüne serilir. İki kardeşin paylaşımları, birbirlerini dinliyor ve önemsiyor oluşları bu sahnede anlatılır. Laura'nın bu kısımda Tom'un uzaklara gitme özlemini anlayıp anlamadığı belirsizdir (Murphy, 2014, s.56).⁸⁰

Bu sahnenin diğer kısmı sabah erken bir saatte Amanda'nın uyarısı ve Laura'nın Tom'u uyandırma çabasıyla başlar. Tom uyuyakalmıştır ve bir süre daha uyursa işe geç kalacaktır. Bu sebeple onunla kavgalarından beri konuşmayan Amanda, onu uyandırma işini Laura'ya bırakmıştır. Laura ise kardeşini uyandırınca ona annesinin özür beklediğini söyler. Laura'nın isteği Tom'la Amanda'nın barışmasıdır. Bu sahnede ayrıca sıklıkla Amanda'nın "Kalkın ve gülümseyin." sözleri duyulur. Bu sabahın bir önceki kısımla aynı gün olduğu düşünülebilir. Ancak aradan zaman geçmiş ve başka bir sabah olması da mümkündür. Oyun anılar üstüne olduğu için sahneler arası zaman geçişi hakkında net bir bilgi yoktur. Öte yandan sahneler arasında ne kadar zaman olduğunun bilinmemesi Tom'un neredeyse her gece eve geç geldiği bilgisini destekler niteliktedir. Laura, Tom'u uyandırdıktan sonra annesi tarafından alışverişe yollanır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.26).⁸¹

Bu kısımda yazarın eklediği bir detay ailenin fakirliğini gözler önüne serme amacı taşımaktadır. Laura, annesinin borcu hesaba yazdırması talebine üzgün, korkmuş ve paniklemiş bir halde cevap verir:

"Ama anne, hesaba yaz deyince bir karış surat asıyor bakkal... (Williams, 1945, s.30)"

Buradan anlaşıldığı üzere Wingfield ailesi daha önce birçok kez veresiye alışveriş yapmıştır. Amanda'nın umursamaz bir tavırla en büyük problemlerinin bu olmasını dilediğini söylemesi ise bu duruma artık alıştığını gösterir niteliktedir. Laura'nın evden ayrılmasıyla Tom ve Amanda yalnız kalırlar. Tom, bir süre kararsız kaldıktan

⁸⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁸¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

sonra annesinden özür diler. Amanda'nın bu özrü sabırsızlıkla beklediği bellidir; hemen oğluna çeşitli nasihatlerde bulunmaya ve hislerini açıklamaya başlar. Bu sahneye kadar oldukça melodramatik ve baskın bir karakter örüntüsü çizen Amanda, bu sahnede daha yumuşak ve anlayışlıdır. Yine de ısrarla kendini dinletmeye çalışması Tom'u bıktırmaya yeter. Ayrıca bu sahnede Amanda, onu böyle sert olmaya iten sebepleri sıralamaktadır. Öncelikle babalarının onları bırakıp gidişinin yıkımını, evi çekip çevirmenin zorluklarını, çocukları için düşlediği mutlu ve huzurlu hayatı tekrar tekrar anlatır. Fedakârlık yapanın sadece Tom olmadığını, kendinin de çocuklarını yetiştirmek için türlü cefalara katlandığını söyler. Ancak bu sahne boyunca Tom ve Amanda birbirlerinin bakış açılarını anlamak için pek çaba göstermezler. Çünkü aralarındaki çatışma, birçok kavgadan sonra özellikle Tom tarafından yerini iletişimsizliğe bırakmıştır. Amanda'nın iletişimsizliği ise bütün dikkatinin kendi ve kendi düşünceleri üzerinde olmasından kaynaklanmaktadır. O, evin hâkimidir ve çocukları o ne isterse onu yapacaktır. O zaten çocukları için en iyisini düşünmektedir. Ayrıca çocukları için zaten pek çok fedakârlık yaptığından ve kocası tarafından terk edilmiş mağdur bir kadın olduğundan bundan sonra onun istekleri doğal olarak gerçekleşmelidir. Bu durumda çocuklarının kendi hayatları hakkında birer fikre sahip olmaları anlamsızdır. Bu fikirler varsa bile önemsizdir. İki karakter arasındaki çatışma bu sahnede bir kez daha gözler önüne serilir. Fakat bu sahnenin önemi, bu ikilinin kavga etmedikleri zaman da birbirleriyle iletişim kurma konusunda başarılı olmadıklarını göstermesinden kaynaklanır. Sahnenin devamında Tom, bir an evvel işe gitmek için acele ederken Amanda onun hazırlanmasına sözde yardım eder. Asıl niyeti Tom'la Laura hakkında konuşmaktır. Amanda, Tom'a Laura'nın durumunun değişmesi gerektiğini düşündüğünü, bu konuyla ilgili bir fikri olduğunu ve bunun için onun yardımına ihtiyacı olduğunu söyler. Laura için bir eş bulmaları gerekmektedir. Tom'a iş yerinde Laura ile evlenebilecek düzgün bir arkadaşı olup olmadığını sorar. Tom artık aylıklık etmeyi bırakmalı ve kız kardeşi için bir eş bulma konusunda annesine yardım etmelidir. Bu konuşma sırasında Amanda'nın Tom'a sadece kendini düşündüğü için sitem etmesi ikili arasındaki gerilimin artmasına sebep olur. Bu sahne, yazarın insani farkındalığının derinliğini yansıtmaktadır. Bir bireyin davranışı dışarıdan bencilce görünebilir fakat o bireyin içinde bulunduğu koşullar değerlendirildiğinde o davranış anlaşılır ve hatta sempatik

görülebilmektedir. Dolayısıyla bu sahnede Tom da Amanda da sözleri ve eylemleriyle aynı anda hem doğru hem yanlış olabilirler. Bu sahnenin bir noktasında, Amanda kalbindeki hisleri Tom'a nasıl tarif edeceğini bilemediğini söyler. Bu an, ironik bir şekilde anne oğulun birbirini en çok anladığı andır. Çünkü Tom da muhtemelen hayatı boyunca benzer şekilde kendini ifade edememiştir. Yine de bu sahne boyunca Tom, annesinin sorularına kaçamak cevaplar vermeye ve iletişimsizliğini sürdürmeye devam eder. Belki de gerçekte nereye gittiğini ve nasıl bir hayat yaşadığını annesiyle paylaşırsa onu üzeceğinden ve hayal kırıklığına uğratacağından korkmaktadır. Yazar, tıpkı Tom'un geceleri sinemaya gidişinin doğru olup olmadığını bir muamma olarak bıraktığı gibi annesine karşı bu kapalılık durumunu da belirsiz bırakmıştır. Bu sahnenin en önemli noktası Amanda'nın Tom'a denizcilik işletmesinden gelen mektubu gördüğünü söylediği andır. Bu an, oyunu finale taşıyacak olayların başlangıcı niteliğindedir. Amanda'nın, Tom'un gitme arzusunun ne kadar süredir farkında olduğu bilinmese de gördüğü mektup bu durumun arzudan öteye geçtiğini, bir eyleme dönüştüğünü göstermektedir. Tom'un, denizcilik işletmesinde işe girmek üzere bir başvuru yaptığı anlaşılır. Bu mektubu gören Amanda'nın Laura için bir eş adayı isteği bir zorunluluğa dönüşmüştür. Bu eş adayı artık sadece Laura'nın bir düzen kurmasına yarayacak aynı zamanda Tom gittikten sonra evin geçimini sağlayacaktır. Bu kısımda Amanda'nın kendi geleceği için de endişeye kapıldığı görülür. Kendini hiç düşünmediğini özellikle belirtse de Tom onları bırakıp giderse nasıl geçinecekleri düşüncesi onu yiyip bitirmektedir. Bu duruma bulunabilecek en uygun çözüm ise Laura'yı evlendirmek ve düzenlerinin değişmeden devam etmesini sağlamaktır. Bütün bu sebeplerle Tom'dan iş yerinden bir arkadaşını bir akşam yemeğe getirmesini talep eder. Bu kısımda yazar, kendini koruma içgüdüsünün ne kadar karmaşık olabileceğini gözler önüne sermektedir. Tom, bu sahnenin sonunda bir arkadaşını yemeğe davet etmeyi kabul eder. Bu kabulün altında birden fazla sebep yatıyor olabilir. İlki Tom'un annesinin devamlı ısrarlarına dayanamayarak onu geçiştirmek amacıyla kabul etmiş olması olabilir. Bir başka sebep ise Tom'un çok sevdiği kız kardeşini yalnız bırakacağına dair duyduğu suçluluk olabilir. Sahnenin sonunda Tom annesine bir arkadaşını yemeğe davet edeceğine dair söz verip işe gittikten sonra Amanda kızının muhtemel düğünü için ek gelir kazanma amacıyla dergi aboneliği için müşteri arama işine girer. Bu işi yaparken Amanda'nın yukarıda

belirtilen sebeplerle, acınası ve savunmasız bir halde olduğu görünmektedir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.26-28).⁸²

3.3.3.1.6. Beşinci Sahne

Bu sahne başladığında aradan zaman geçtiği anlaşılır. Bir bahar akşamı, Tom akşam yemeğinden sonra yangın merdivenlerinde sigara içmektedir. Bir yandan, Amanda'nın sigaraya ne çok para harcadığı, bırakırsa bu parayla gece kurslarına katılıp ek kazanç sağlayacak bir meslek edinebileceği yönündeki nasihatlerini dinlemektedir. Fakat aklında uzaklara gitmek olan Tom, gece kurslarıyla hiç ilgilenmemektedir. Bu kısımdan sonra anlatıcı olarak konuşmaya başlayan Tom, evlerinin yakınındaki dans salonundan ve bu salon üzerinden o yıllarda St. Louis'deki gece eğlencelerinden bahseder. Bu eğlenceler, insanları yaklaşmakta olan kıyamet hissinden uzaklaştırmaya yaramaktadır. 1938 yılını anlatan Tom'un kıyamet diyerek patlak vermek üzere olan İkinci Dünya Savaşı'nı kastetmektedir. Elindeki gazetenin manşetlerini okur. Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmelerden bahsettikten sonra tüm dünyanın bombardımanı beklediğini söyleyerek konuşmasını sonlandırır. Bu kısmın metinde yer almasının temel amacı oyunun atmosferine bir uğursuzluk hissi katmak olarak düşünölmektedir. Nitekim bu sahnenin devamında Tom, Amanda'ya onun isteğine uyarak Laura için bir eş adayı bulduğunu söyler. Sahnenin girişinde çizilen karanlık atmosfer, bu heyecan verici gelişmenin de mutsuzlukla sonuçlanacağının bir göstergesi gibidir. Bu haber, Amanda'da önce büyük bir sevinç ardından büyük bir panik duygusuna yol açar. Tom'un iş yerinden arkadaşı olan Jim, yarın akşam Wingfield evine yemeğe gelecektir. Ancak Amanda'nın bu durum için hiçbir hazırlığı yoktur. Üstüne üstlük vakit de oldukça dardır. Bu kadar kısa sürede istediği gibi hazırlanamayacağından korkan Amanda, Tom'a bu haberi neden gündüz telefon ederek vermediğini sorarak sitem eder. Tom'un bu sahnede Amanda'nın paniğini büyük bir keyifle izlediği görülür. Annesinin böyle bir son dakika haberine bu tepkiyi vereceğini tahmin ettiği her halinden belli olan Tom, belki de böyle bir eğlenceyi

⁸² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

kaçırmamak için haberi son dakikada vermiştir. Amanda'ya panik olmamasını, fazla hazırlığa gerek olmadığını, Jim'in bu tip durumlara takılmayacağını söyler. Fakat Amanda'nın hazırlık yapmak istemesi yalnızca karşısındakini memnun etme niyeti taşımamaktadır. Bu eş adayı, Amanda'ya gençlik yıllarını hatırlama, o yıllardaki heyecan ve mutluluğu yeniden tatma imkânı vermiştir. Dolayısıyla bu eş adayı tıpkı Amanda'nın gençliğinde Blue Mountain'da erkek misafirlerini ağırladığı gibi ağırlanmalıdır. Ayrıca, adayın Laura'yı beğenmesi için her şey mükemmel olmalıdır. Bu noktada Amanda'nın da Tom gibi Laura'nın erkek misafir karşısında yapması gerekenleri yapmayacağına dair bir şüphe duyduğu görülmektedir. Laura, gelen misafiri güzelliği, cilveli ve kadınsı tabiatı ile etkileyemeyebilir. Bu sebeple misafiri etkileme işi Amanda'ya düşmektedir. Evleri temiz olmalı, menüleri muntazam olmalı ve kıyafetleri çok şık olmalıdır. Amanda, evde neler yapılması gerektiğini ardı ardına sıralayıp Tom'u neredeyse pişman ettikten sonra eş adayıyla ilgili sorular sormaya başlar. Onun ne iş yaptığını ne kadar maaş aldığını içki içip içmediğini ve yakışıklı olup olmadığını sorar. Tom, bu sorulara kayıtsızlıkla geçiştirme cevaplar verir. Fakat içki konusu, Amanda için ekstra önemlidir. Laura'nın babası gibi bir alkolikle evlenmesini istemeyeceğini söyler. Bu noktada Amanda öyle bir ruh halindedir ki sanki Jim, Laura ile evlenmeyi çok istemekte ve Wingfield ailesi bu potansiyel damat adayını değerlendirmektedir. Bu noktada yazar, insanın kendi meşguliyetleriyle kör olabileceğini ve bu yüzden apaçık olan durumları gözden kaçırabileceğini gözler önüne sermektedir. Tom, annesiyle bu konuda da dalga geçerek Bay O'Connor'ın henüz sahneye çıkmadığını söyler. Ayrıca Tom, bu sahnede ilk defa ciddileşerek Amanda'ya dereyi görmeden paçayı sıvamaması gerektiğini söyler. Laura'nın bu görücüyü görünce ne yapacağı, nasıl davranacağı, dahası bir erkekle mutlu bir birliktelik yaşayıp yaşayamayacağı belirsizdir. Laura, "garip" bir kızdır. Ayrıca sakattır. Amanda, bu evde sakat kelimesini kullanmanın yasak olduğunu söylese de Tom konuşmaya devam eder. Laura yaşlılarına benzememektedir. Kendini evin içine kapatmıştır ve dış dünya ile neredeyse hiçbir bağı bulunmamaktadır. Bu durumdaki bir kızı birden sürpriz bir şekilde görücü karşısına çıkarmanın acımasızca olacağını bilincinde olan Tom, belki bencilliğinden, belki kız kardeşinin mutluluğuna bir ihtimal verdiğinden bu işe karşı çıkmamıştır. Tom'un neden bu şekilde davrandığı belirsizdir. Bu noktada yine oyunun bir anı oyunu olduğu, anlatılan her şeyin Tom'un

belleğinden süzülüp geldiği hatırlanmalıdır. Tom, belki suçluluk duygusunun ağırlığından aslında böyle olmamış olan olayları çarpıtmaktadır. Belki annesine karşı çıkmış, Jim’i o çağırmamıştır. Yine de Laura’nın yıkımına engel olamadığı için belki kendini başından beri bu hatalı misafir çağırma işinin bir parçası olarak göstermektedir. Bu sahnenin sonunda annesini hummalı düşüncelerinden sıkılan Tom, onu Jim’in bu eve bir eş adatı olarak geldiğinden haberi olmadığı konusunda uyarır ve sinemaya gitmek üzere evden çıkar. Amanda ise önce Tom’ her gece sinemaya gittiğine inanmadığını söyledikten sonra onu bir kenara bırakarak mutluluk ve heyecanına odaklanır. Laura’yı yanına çağırır, ondan bir dilek tutmasını ister. Laura’nın ne dilek tutacağını annesine sorması ise karakterin en önemli ipuçlarından biridir. Laura, hayata dair hiçbir beklentisi olmayan bir genç kızdır. Hiçbir dileği yoktur. Ama annesi, onun bu halini tamamen görmezden gelerek onun yerine hep yaptığı gibi bir kez daha karar verir ve tutacağı dileği söyler: “Mutluluk ve şans!” Bu dilek, Laura’dan çok Amanda’nın dileğidir. İlk defa ailesini yaşadıkları sefalet ve mutsuzluktan kurtarma umuduna sahip olan Amanda, bu durumun Laura üzerinden gerçekleşeceğini düşünmemeye çalışır. Çünkü Laura’nın başarısız olma ihtimalinin yüksek olduğunun o da farkındadır. Daha önce belirtildiği gibi oyundaki bütün karakterler gerçeklerden bir şekilde kaçmaktadır. Bu an, Amanda’nın kaçışına bir örnek teşkil etmektedir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.28-30).⁸³

3.3.3.1.7. Altıncı Sahne

İkinci perde bu sahne ile başlamaktadır. Tom, anlatıcı olarak Jim’i yemeğe getirişini anlatır. Bu kısımda Laura gibi Tom da Jim’in okuldaki başarılarından bahseder. Jim, okulda münazara takımının başkanı, koronun solisti ve basketbol takımının kaptanıdır. Okulun en gözde öğrencisidir. Cana yakın, neşeli, etrafı her daim kızlarla çevrili, enerjik ve mutlu bir gençtir. Lise yıllarında herkes Jim’in birkaç yıl içinde Beyaz Saray’a gireceği ve çok büyük başarılar elde edeceğinden emindir. Lakin okulu bitireli 7 yıl olmasına rağmen Jim’in Tom’dan pek farklı bir işi yoktur. Onunla aynı fabrikanın

⁸³ Bu kısmın Türkçe’ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

muhasebe katında çalışmaktadır. Jim O'Connor, adeta yıkılıp giden Amerikan rüyasının canlı bir temsilidir. Onun hakkında Tom'un yaptığı bu anlatı, karakterin temel özelliklerini anlatmakla kalmaz aynı zamanda temsil ettiği şeyleri de gözler önüne serer. Tom, fabrikada arkadaşlık ettiği tek kişiyi Jim olduğunu söyler. Jim'in lisede Tom'la pek iletişim kurmamasına rağmen fabrikada arkadaşlık etmesini ise Tom'un o şaşalı günleri biliyor olmasına bağlar. Tom'un söylediğine göre Jim, Tom kendisine lise yıllarındaki mutlu ve başarılı günlerini hatırlattığı için arkadaşlık etmektedir. Ayrıca Jim, Tom'un boş ayakkabı kutularına şiirler yazdığını keşfetmiş ve ona "Shakespeare" adını takmıştır. Bu bilgi ise Tom'un iş yerinde yasak olan bir şeyi yapıyor olduğunun öğrenilmesi açısından önemlidir. Tom, Laura'nın Jim'in şarkı söyleme yetenekleri hakkında nadiren söylediği birkaç övgü dolu sözü hatırlıyordu. Dolayısıyla Jim'i eve getirirken Laura'nın onu tanıyacağından emindir fakat Jim'in Laura'yı tanıyıp tanımayacağını bilmiyordur. Bununla beraber Wingfield evinin çok daha derli toplu olduğu göze çarpar. Ev temizlenmiş ve misafir için hazırlanmıştır. Yazarın dediğine göre Amanda, evi misafir karşılamaya uygun hale getirmek için "bir Türk gibi çalışmış" ve şimdi aynı eforu Laura'yı görücüye çıkmaya hazırlamak için sarfetmektedir. Laura, son derece utangaç ve sıkılgan bir halde annesinin üstündeki elbiseye son rötuşları yapmasını beklemektedir. Annesinin kopardığı bu misafir yaygarasından dolayı kendini tedirgin ve baskı altında hissettiği açıktır. Bu durum, Amanda ona göğsünü büyütme için birkaç parça pamuk verip muzipçe gülümsediğinde daha da artar. Bu kısımda Laura'nın hisleri onun bir görücü karşısına çıkmayı hiçbir zaman istemediğini, kendi halinde mutlu olduğunu göstermektedir. Laura belki evlenmeyi hayal etmiş olsa da bunun hiçbir zaman mümkün olamayacağına inanmış olduğundan hayatlarındaki bu değişiklik onu rahatsız etmektedir. Laura güzel ya da çekici hissetmediği halde öyle davranmaya zorlanmaktadır. Laura'nın tam tersine Amanda oldukça mutlu ve heyecanlıdır. Hem kızına bir erkek misafir geleceği ve hayatları kurtulabileceğinden hem de (belki daha çok) eve bir erkek misafir geleceğinden evin içinde mutlulukla gezinmektedir. Kızını hazırlayıp onu "elinden geldiğince güzelleştirdikten" sonra sıra kendine gelir. Gençlik yıllarında giydiği eski bir elbise ile Laura'nın karşısına çıkar. Sosyeteye tanıtılırken üstünde bu elbisenin olduğunu söyleyerek o günleri anlatmaya başlar. Bu sahne, misafir gelenin Laura mı Amanda mı olduğunun anlaşılmasından dolayı ironiktir.

Fakat Amanda'nın bütün konuşmaları gibi bu konuşma da karşısına babalarının çıkışını anlatmasıyla son bulur. Amanda'nın gelen misafirin ismini önemsizce söylemesinin ardından oyunun büyük kırılmalarından biri yaşanır: Laura, misafirin lise yıllarından tanıdığı ve platonik olarak âşık olduğu Jim O'Connor olduğunu öğrenir. Bu kısımdan sonra sahneye başka bir çatışma hâkim olur. Amanda mutlulukla hazırlıklara devam ederken zaman Laura için durur. Olduğu yerde kalan, büyük bir panik dalgasına kapılan ve nefes almakta güçlük çeken Laura, misafirin karşısına çıkamayacağını anlatmaya çalışır. Bunun için önce Jim'i annesine hatırlatması gerekir. Çünkü Amanda, her konuda olduğu gibi kızının hayatında ilk defa bir erkekten bahsedişinin detaylarını da önemsememiştir. Amanda, misafirin Laura'nın yıllıkta gösterdiği çocuk olduğunu anladıktan sonra da aynı umursamaz tavrını sürdürür. Kızının halini görmezden gelir ve onu şımarıklık yapmakla suçlar. Çünkü ona göre yüzüp kuyruğuna geldikleri bu meselede böyle son dakika aksiliklere yer yoktur. Ardından kapı çalar. Bu an, sahnenin ikiye bölündüğü bir andır. Jim O'Connor, Tom'un yanında kapıda belirmiştir. Amanda, Laura'ya önceden söylediği gibi kapıyı açmasını buyurur. Laura, korkudan neredeyse histeriye kapılır, kapıyı açmamak için annesine yalvarır fakat Amanda mutfağa giderken durup ona öyle bir emir verir ki uysalca kapıya doğru gider. Kapıyı açar, Jim O'Connor karşısında durmaktadır. Tom, onları tanıştır. Jim, Tom'a bir kız kardeşi olduğunu bilmediğini söyler. Dolayısıyla Jim, Laura'yı hatırlamamıştır. Laura, bu kısımda onları yalnız bırakarak gramofonunun başına gider. Dış dünyayla iletişimden kaçarak konfor alanına sığınmıştır. Tom, Laura'nın iletişimsizliğinin yarattığı tuhaf atmosferden kaçmak ister ve yangın merdivenine sigara içmeye gider. Onu takip eden Jim, ona fabrikada hakkında pek iyi olmayan konuşmalar yapıldığını söyler. Anlaşıldığı üzere Tom, hal ve hareketlerine düzen vermezse işten kovulacaktır. Tom ise artık gündüzlerini fabrikada, gecelerini sinemada geçirmekten bıktığını; kendine yeni bir hayat kurmayı arzuladığını söyler. Bu arzu Jim tarafından naifçe küçümsenir. Ancak Jim'in asıl küçümsediği kendi başarısızlığı ve hak ettiği yere gelememiş oluşudur. Lisede kendisi kadar başarılı ve parlak olmayan Tom, mutlu bir hayat için arzulara sahiptir. Jim ise parlak bir geleceği olduğu düşünülen kişi olmasına rağmen yüksek mertebelere gelmeyi hayal etmemektedir. Jim'in istekleri daha fazla para kazanmakla sınırlıdır. Tom, konuşmanın sonunda Jim'e iş yerinde onu bekleyen

karanlık günlerin artık önemli olmadığını, geçen ay elektrik faturası için ayırdığı parayı denizcilik işletmesi başvurusuna yatırdığını ve kabul edildiğini söyler. Jim'in buna cevabı ise az sonra yaşanacakların habercisi niteliğindedir. Çünkü Jim, Tom'u olası elektrik kesintisine karşı uyarır. Bu konuşma, Amanda'nın sahneye girişiyle bölünür. Amanda, flörtöz bir tavır takınmış bir halde gelmiş ve Jim'le tanışmaktadır. Jim'e karşı davranışlarında aşırıya kaçan bir neşe ve cilve hali görülür. Jim kızına değil kendine talip olarak gelmiş gibi davranmaktadır. Bu davranışın altında bir ihtimal geçmiş heyecanlı günleri yeniden yaşama arzusu bulunmaktadır. Bir başka ihtimal ise bulunduğu her ortamı domine etmeye alışmış olan bu kadının Jim'i de baskı altına alarak ona istediklerini yapmayı istediği düşüncesidir. Jim'e hemen Blue Mountain'dan, gençliğinde ona gelen erkek misafirlerden, çocuklarının babasıyla nasıl tanıştığından bahseder. Bu kısımda ise Amanda'nın geçmişte yaşadığı, hayatında geçmişinden daha önemli ve mutlu bir an olmadığı anlaşılır. Bu sahnede Amanda'nın dışa dönüklüğü ve flörtöz hali ile Laura'nın kasılmış ve iletişimsizliği tercih etmiş hali bir tezat oluşturmaktadır. Ardından Amanda, Laura'yı çağırır. Laura önce yemeğe katılmamayı talep eder ancak annesinin ısrarlarına dayanamayarak sahneye girdiğinde sinir yoğunluğuna dayanamayarak bayılır. Tom, onu kanepeye yatırır. Laura bayıldığı anda dışarıda başlayan fırtına, onun kaderinin geri dönüşü olmaz bir biçimde değiştiğinin göstergesi gibidir. Amanda, Tom ve Jim yemeğe otururlar. Burada seyirci yine ikiye bölünmüş bir sahne deneyiminin içine düşer. Bir yanda Amanda'nın dominesi ile hiçbir aksilik yaşanmamış gibi yemek yemeye çalışan 3 neşeli insan vardır; diğer yanda ise yaşadığı stresin üstüne bayıldığı için büyük bir utanç duyan ve kanepede kendini gizleyerek uzanan Laura (Weiss ve diğerleri, 2014, s.30-32).⁸⁴

⁸⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

3.3.3.1.8. Yedinci Sahne

Zaman geçmiş ve yemek bitmiştir. Laura hala aynı kanepede uzanmaktadır. Fakat bu sahnenin başında ışıklar yanar yanmaz tekrar söner; elektrik kesilmiştir. Amanda durumu bozuntuya vermemeye çalışır ve Jim'i kendiyile birlikte sigorta kutusuna bakmaya flörtöz bir biçimde davet eder. Elektriğin sigortadaki bir sıkıntıdan dolayı değil Tom faturayı ödemediği için kesildiğini bilen Jim, Amanda'nın ısrarına karşı koyamayarak sigorta kutusuna bakar. Bu kısımda Tom ve Laura karanlıkta sessizce beklerler. Ve yaklaşan ayrılığın yasını tutmalarına benzeyen bu sessiz anı Amanda'nın şen kahkahası böler. Amanda, Tom'a nüktedan bir şekilde faturayı ödemeyi unuttuğu için çıkışır. Fakat bu anların hepsinde Amanda'da erkek misafire rezil olma hissini getirdiği gizli utanç bulunmaktadır. Bu yüzden neşesi ve flörtöz tavrı burada daha da şiddetlenmiştir. Onun bu utancını gören Jim, ortamı yumuşatmak amacıyla Tom'un unutkanlığı ve şair ruhuna dair şakalar yapar. Amanda, Tom'u sözde cezalandırarak mutfığa bulaşık yıkamaya götürür. Bu esnada Jim'in eline iki kadeh şarap ve bir şamdan tutuşturarak onu salonda yalnız kalan Laura'ya katılmaya gönderir. Bu sahne oyunun en uzun sahnesidir. Ve çatışmanın doruk noktası bu sahnede bulunmaktadır. Laura, Jim ile yalnız kalmıştır. Bu sahnede bir ilişkinin başlangıcı, gelişmesi ve sonlanması anlatılır. Bütün bu hikâyeye yoğunluğuna rağmen statik bir sahne oluşu, seyirciye karakterlerin her duygusunun detaylıca gösterilmesini sağlar. Bu sahnede gelişen yalnızca Laura-Jim ilişkisi değildir. Laura'nın özgüveni ve dış dünya ile kurduğu ilk iletişim de bu sahnede gözler önüne serilir. Laura'nın bu gelişiminde Jim'in nazik ve destekleyici tavrının etkisi vardır. Ancak, bütün bu gelişim ve Laura'nın içinde uyanan umut; Jim'in Laura'nın en sevdiği sırçasını kırması, Laura'nın kendisine umutsuzca aşık olduğunu fark etmesi, onu öpmesi ve en sonunda Betty adlı bir kızla nişanlı olduğunu anlatmasıyla bir yıkıma dönüşür. Farklı bir deyişle yarım saat içinde Laura kabuğundan çıkar; en fantastik umutlarını inşa eder ve sonra bunların yok olup gitmesini izler. Bu sahnede en çok dikkat çeken şeylerden biri Jim'in ne kadar nazik ve içten olduğudur. Bu, Jim'in daha önce diğer karakterler tarafından söylenmemiş bir yönüdür. Başarılarının onu şımartmadığını ve hatta fabrikada yaptığı basit işlerin onu daha alçakgönüllü biri olmaya yönlendirdiğini söyler. Ancak yine de hayal

kurmaktan vazgeçmemiştir. Üstelik şimdi hayalleri daha elle tutulur ve oturaklıdır. Bu kısımlar boyunca Jim, onunla göz teması bile kurmayan Laura'yı konuşmaya çekmek için büyük gayret gösterir. Önce onu yanında yere oturması için ikna eder. Daha samimi bir ortam yaratmaya ve Laura'yı rahatlatmaya çalışır. Ardından konuyu Laura'nın utangaçlığına getirir. Bu konu açılınca Laura, bir kaçış noktası bulmaya çalışır ve konuyu Jim'in şarkı söylemeye devam edip etmediğine getirir. Bu kısımda Jim, Laura'yla aynı okulda olduklarını, koro sınıfını paylaştıklarını ve ona bir lakap taktığını hatırlar. Konu Laura'nın koro derslerine hep geç katıldığına geldiğinde ise Laura ilk defa gerçek bir iletişim kurarak okula gitmenin onun için zorluklarından bahseder. Ayağındaki demirlerin yürümesini zorlaştırdığını, dahası sınıfa girdiğinde dikkat çektiğini ve rahatsız edici bir ses çıkardığını söyler. Bu kısım, oyunun başından beri sahnede olan Laura'nın kendiyle ilgili bir anlatıya başvurduğu ilk kısım olduğu için önemli ve ironiktir. Jim, bu esnada Laura'nın teşhisini koymuştur: özgüvensizlik ve aşağılık kompleksi. Son derece rahat bir biçimde ona böyle olmaması gerektiğini, onun gözünde büyüttüğü meselelerin dışarıdan zar zor fark edilen şeyler olduğunu söyler. Adeta Laura'nın bir hiç uğruna sıkıntı çektiğini düşünüyor gibidir. Ve bu kısımda konu yıllığa gelir. Laura, yıllığı getirerek üç temsilin üçünü de izlediği konseri ve o konserin fotoğraflarını gösterir. Her temsile gelmiş olması ve Jim'le temsilden sonra hiç konuşmaması Jim'in dikkatini çeker. Bu kısımda Laura'nın kendine bir hayranlık beslediğini anlayan Jim, Laura için yıllığa bir imza atar. Bu imzanın bu iki karakter için anlamları oldukça farklıdır. Jim, sahnenin genelinde yaptığı gibi Laura ile eski şaşalı günleri ona hatırlattığı için iletişimedir. Bu imza da yine Jim'in eski popülerliğini hissetmek istediği bir andır. Laura için ise yıllar sonra gerçekleşen bir hayaldir. Jim için pek önemli olmayan bu anı Laura muhtemelen hayatı boyunca anımsayacaktır. Ardından, Jim'in okulu bitirip bitirmediği sorusuna kaçamak cevaplar veren Laura, konuyu değiştirmek için Emily adındaki kızı sorar. Jim'den kendisinin sandığı gibi Emily ile birlikte olmadığını öğrenen Laura'nın Jim ile bir birliktelik hayali yeşerir. Bu kısımda artık sahnenin başındaki kadar utangaç ve iletişime kapalı değildir. Laura, bu gelişmeyle beraber Jim'i dünyasına davet etmek istercesine ona en sevdiği sırçasını yani tek boynuzlu atı gösterir. Oyunun bu kısmı tamamen metaforiktir. Oldukça kırılgan olan bu atı eline almak istemeyen Jim'e onu alabileceğini, bu konuda ona güvendiğini söyler ve Jim'i atı tutma konusunda

cesaretlendirir. Bu kısımda, Laura'nın Jim'i asıl cesaretlendirdiği şey, onun Laura ile bir birlikteliğe başlamasıdır. Jim, atı inciteceğini söylerken; Laura onun kendisini inciteceğini söylediğini düşünür. Ve metaforik bir biçimde atı Jim'e verirken aslında ona kalbinin kapılarını açar. Hem tek boynuzlu at hem de Laura çok kırılgandır. Ama Jim tek boynuzlu atı eline alabilir ve Laura'nın hayatına girebilir. Kötü bir şey olmaz. Bu at, Jim'in elinde Laura'nın gerçekleşmiş hayallerinin bir ön-izlemesi gibi görünür. Jim, tek boynuzlu atların neslinin tükendiği konusunda ısrar ettikçe Laura, bu durumun "onun" için bir sıkıntı yaratmadığını; boynuzsuz atlarla gül gibi geçinip gittiğini söyler. Buradaki tek boynuzlu at Laura'nın kendisidir. Ayağındaki sakatlık sebebiyle zamane kızlarından oldukça farklı olduğunu düşünen Laura, bir yandan onlar gibi olmayı isterken bir yandan da bu sakatlığın hayatını zora sokmadığını; dışarıdaki normal insanlarla iletişim kurabildiğini hayal etmektedir. Bu sebeple tek boynuzlu atın diğer atlarla iyi anlaşmış olduğunu söyler. Jim, tek boynuzlu atın diğer atlarla iyi anlaşmış olduğunu nereden bildiğini sorduğunda ise Laura oyun boyunca ilk kez şaka yapar. Naifçe gülümseyerek henüz hiç kavga etmediklerini söyler. Laura, Jim'in etkisiyle rahatlamış; iletişim kurmaya başlamış, özgüven kazanmış; ona kimselere göstermediği gizli dünyasını göstermiş ve en sonunda espri yapabilmıştır. Laura'daki bu değişim Jim'i de etkilemeye başlamıştır. Jim, Laura'ya tek boynuzlu atı nereye koyacağını sorar. Laura ise her zaman durduğu yerden farklı bir yer göstererek atın ara sıra yer değiştirmekten hoşlandığını söyler. Çünkü kendisi de ara sıra dışarı çıkmayı ve tek başına gezinmeyi sevmektedir. Bu kısımdan sonra evin karşısındaki salondan bir dans müziği duyulur. Jim, Laura'yı dans etmeye ikna eder. Bu fikir Laura'ya korkunç gelse de Jim'in onu zorlamasıyla dans etmeyi dener. Jim'e ağırlık yaptığını düşünerek utansa, ayağına basıp canını acıtabileceğini ve dahası dans etmeyi beceremeyeceğini söylese de Jim'in onu tutup hareketlendirmesiyle kendisine imkânsız görünen bir şeyi becerdiğini görür. Bu kısa dans sahnesi ikilinin karşılaşma anlarından beri yaşadıklarının bir minyatürü gibidir. Ardından tek boynuzlu atın bulunduğu sehpa çarparak dururlar. Tek boynuzlu atın yere düştüğünü ve boynuzunun kırıldığını gören Laura üzülen ve yaptığından utanan Jim'i teselli etmeye başlar. En sevdiği sırçasının bu şekilde kırılmasının Laura için büyük bir üzüntü kaynağı olduğu bellidir. Ancak o yine de son derece naif ve güçlü bir biçimde Jim' rahatlatmaya çalışır. Zekice espriler yapar. Sahnenin başında Jim'in onu

rahatlatmaya çalışmasının nazikçe karşılığını veriyor gibidir. Atın bir ameliyat geçirdiğini hayal edeceğini, boynuzundan kurtulduğu için diğer atlarla daha iyi anlaşabileceğini söyler. Bu kısım Laura'nın, ayağındaki sakatlıktan bir ameliyat ile kurtulup diğer kızlar gibi olmayı arzuladığını göstermektedir. Öte yandan bu kısım, Laura'nın az sonra geri dönülmez bir yıkıma uğrayacağını da bir göstergesi niteliğindedir. Bu durumdan oldukça etkilenen Jim, Laura'ya ne hissettiğini açıklamaya çalışır ancak pek başarılı olamaz. Çünkü kafası oldukça karışmıştır. Az önce sessizliğe gömülmüş olan bu çaresiz kızın içinden çıkan güzellik karşısında neredeyse dili tutulmuştur. Onu bir yandan bir kız kardeş gibi koruyup kollamak istiyor bir yandan da güzelliğinin, zekasının ve tatlı dilinin keyfine varmak istiyordur. Bu sahne Jim'in Laura'yı öpmesiyle hareketlenir. Oyunun doruk noktası bu kısımda başlar. Bu an, Laura'nın hayatı boyunca hayalini bile kurmadığı inanılmaz bir andır. Ayakları yerden kesilmiş gibidir, yüzünde hafif bir gülümsemeyle uzaklara dalmış ve hayallerinin gerçekleştiğini hayret ve mutlulukla izliyordur. Öte yandan girdiği hülyalı andan öpüşmenin bitmesiyle çıkıveren Jim, ne yapacağını bilemez haldedir. Anlamsız cümleler kurar, Laura'yı öptüğü için büyük bir pişmanlık duyduğu her halinden bellidir. Jim'in konuşmaya başlamasıyla bu öpüşmenin tıpkı tek boynuzlu atın boynuzunun kırılması gibi bir kaza olduğu ve yaşanmaması gerektiği ortaya çıkar. Jim, Laura'ya onun telefon numarasını alamayacağını, alsa bile arayamayacağını, geleceğini söylese bile gelemeyeceğini çünkü Betty adında bir kızla nişanlı olduğunu ve birkaç ay sonra evleneceğini söyler. Bu kısımda iki farklı okuma mümkündür. İlki Jim'in öpüşme anında aptalca bir hata yapmış olması, bu öpücüğün herhangi bir anlam ifade etmemesi ve Laura'yı kırılğan bir kız kardeş gibi görüyor olmasıdır. İkincisi ve belki de daha dokunaklı ise Laura'ya karşı gerçekten bir his beslemiş olması ama nişanlısına ihanet etmemesi gerektiğini düşünmesidir. Bu kısımda uzun uzun Betty'den, nasıl tanıştıklarından, evlenme kararlarından, Betty'nin o gece halasını ziyaret etmekte olduğundan, bütün bunları bilerek gelmediğinden, bunun öylesine bir yemek daveti olduğunu sandığından bahseder. Laura'nın çıktığı bulutlardan yere çakılışı bu sözlerle olur. Jim'in bariz tuhaflığından ve çelişkisinden daha çarpıcı olan Laura'nın duyduğu mazeretlere tepki verme şeklidir. Onunla birlikte olma hayalinin sadece bu gece için değil sonsuza kadar sona erdiği gerçeğini sessizce özüksedikten sonra, kırık tek boynuzlu atı ona hediye edecek gücü ve

soğukkanlılığı bulur. Jim'in bir şey söylemesine dair yaptığı ısrarlı isteğe cevap vermeksizin atı onun avcuna koyar ve bunun bir hediye olduğunu söyler. Bu sahne büyük bir duygusal yoğunluğa sahiptir. Laura'nın Jim'e atı neden verdiği belirsizdir. Bu, ona olan aşkını temsil eden bir hareket olabilir. Jim giderken yanına ona ait bir parçayı almasını mı istemiş olabilir. Veya Jim'i sebep olduğu büyük yıkımdan dolayı suçluyor ve cezalandırmak istiyor olabilir. Benzer şekilde bu atı her gördüğünde insanları incitmenin ne kadar kolay olduğunu hatırlamasını istiyor da olabilir. Jim'in Laura'ya bu atı ona neden verdiğini sorma imkânı olmaz çünkü Amanda elinde limonatalar ile yanlarına gelmiştir. Oldukça neşelidir ve dans ederken limonatayı üstüne döker. Yazar burada ailenin acınası halini bir örnekle daha göstermek istemiştir. Amanda'nın bu sahneyi bu şekilde bölmesi Jim, Laura ve seyirciyi girdikleri derinliklerden çıkarır. Ancak onun flörtöz ve neşeli tavırları şimdi daha az tahammül edilebilir görünmektedir. Amanda neyi böldüğünün ve verdiği rahatsızlığın bilincinde değildir. Ve gitmek için müsaade isteyen Jim'den ikinci bir buluşma için tarih ister. Jim'in gelemeyeceğini, boş vakitlerini nişanlısıyla geçirmek zorunda olduğunu ve hatta şu anda şehir dışından dönen nişanlısını karşılamak için gitmesi gerektiğini söylemesiyle Amanda'nın neşesi ve flörtöz tavırları birden yok olur. İlk etapta bu nişanlıyı ciddiye almaz ancak yakın zamanda evleneceklerini duyduğunda Jim'e belli etmemeye çalıştığı büyük bir öfke nöbetine kapılır. Laura'nın ardından Amanda'nın umutlarını yıkan Jim gitmeye davranır ve karşısında son derece mağrur ve mesafeli bir Amanda görür. Amanda, Jim'e kendisinin ve Laura'nın mutluluk dilediğini bildirir. Jim'e bu gece onlara yaşattığı yıkımı hissettirmemeye çalışacak kadar gururludur. Ancak yaşadığı hayal kırıklığı ve öfke her halinden bellidir. Dahası bu durumu Laura gibi sessizce kabullenmeyeceği Jim gittikten sonra Tom'a seslenmesiyle ortaya çıkar. Bu sırada Laura, her zaman olduğu gibi plaklarının başına gitmiş, gramofonu kurmaya başlamıştır. Sahneye gelip gördüğü manzara karşısında oldukça şaşırان Tom'u onlara bencilce bir oyun oynadığı gerekçesiyle suçlar. Başkasının nişanlısını ağırlamak için girdikleri onca zahmetin Tom'u eğlendirip eğlendirmedeğini sorar. Tom, Jim'in nişanlı olduğunu bilmediğini söylese de kendini Amanda'ya dinletmeyi başaramaz. Amanda, suçlayacak birine ihtiyaç duymaktadır ve bu kişi Tom'dur. Ayrıca Laura'yı da işsiz, sakat ve evlenememiş bir kız olmakla suçlar. Oyunun başından beri Laura'yı güzelliği ve yetenekleri konusunda ikna etmeye dair söylediği sözlerin yalan

olduğu ve kızına dair hiçbir umudu olmadığı ortaya çıkar. Laura, duyduklarına herhangi bir karşılık vermez. Her zaman olduğu gibi sessizdir. Az önce Jim'in karşısında zeki ve nüktedan bir üslupla iletişim kuran genç kızdaki eser yoktur. Ancak Tom, Laura gibi sessizliğe gömülmez ve evden çıkmak ister. Bu kısımda Amanda-Tom arasında üçüncü sahnedekine benzer bir kavga başlar. Amanda, tekrar Tom'un her gece sinemaya gittiğine inanmadığını söyler ve Tom'dan daha önce duymadığı bir cevap alır. Tom, o bu şekilde devam ederse tamamen gideceğini ve bu sefer sinemaya değil uzaklara gideceğini söyler (Weiss ve diğerleri, 2014, s.32-36).⁸⁵ Annesinden gelen cevap ise Tom'un gidiş bileti niteliğindedir:

“Amanda: Git, hadi!.. Ne duruyorsun? Kaf dağına git, aya çık! Ne halt edersen et! Seni macera delisi, egoist herif seni! (Williams, 1945, s.101)”

Tom'un daha sonra anlattığına göre bu gece bardağı taşıran son damla olmuştur. Ve bundan kısa bir süre sonra evi terk etmiştir (Weiss ve diğerleri, 2014, s.36).⁸⁶

3.3.3.1.9. Kapanış Sahnesi

Aradan uzun zaman geçtiğini, çok gezdiğini ve yılların nasıl geçtiğini anlamadığını anlatan Tom, şimdi şehirlerin birindedir. Bu son konuşması, Tom'un gidişini haklı çıkaracak hiçbir girişimde bulunmaması açısından önemlidir. Geriye dönüp baktığında kendi istekleri, umutları ve evde yaşadığı sıkıntılar ne kadar önemli olursa olsun evi terk edişinin ailesine ve özellikle kız kardeşine ihanet olduğunu düşünmektedir. Gidişi özgürlüğe kavuşma anlamına gelmemektedir çünkü Laura'ya en çok ihtiyacı olduğu zaman yalnız bırakmış olmasının getirdiği suçluluğu üstünden atamamıştır. Bu son konuşmasında Tom, şiirsel bir biçimde pişmanlığını dile getirir ve Laura'nın anısının gittiği her yerde karşısına çıktığını anlatırken aradan oldukça

⁸⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁸⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

uzun bir zaman geçtiği görülmektedir. Bu sebeple bir kez daha yaşananların ne kadarının gerçek olduğu, Jim ile Laura'nın arasında aslında neler geçtiği (çünkü o anlarda Tom yanlarında değildi) belirsizdir. Bütün bunlar yalnız, münzevi, sanatçı ruhlu ve acı çeken bir adamın aklından geçenlerden ibarettir. Tom belki de her gece aynı aynıları aklından geçirmekte, olayları döndürüp dolaştırmakta ve her seferinde birbirinden başka sonlarla evi terk etmektedir. Belki anlattığı her şey doğrudur, bilinmez. Ancak Laura'ya mumlarını artık söndürmesini çünkü gökyüzünün bugünlerde artık şimşeklerle aydınlanıyor oluşunu söylemesi, onu artık geride bırakmaya ve kendini affetmeye çalışacağını göstergesidir. Ayrıca son sahnedeki bu şimşek metaforu, zamanın değiştiğini, dünyada farklı olaylar yaşandığını ve hayatın devam ettiğini anlatmaktadır (Weiss ve diğerleri, 2014, s.36).⁸⁷

3.3.4. Oyunun Çatışmaları Üzerine

Sırça Kümes oyunu, temelde iki çatışma çizgisinden ilerlemektedir. Bunların ilki Tom'un kaçıp gitme arzusuyken ikincisi Amanda'nın Laura'ya bir görücü bulma arzusudur. Buna göre karakterlerin dramatik eylemleri şu şekilde özetlenebilir: Amanda ve Tom çatışır, Laura kendi dünyasında kapalı bir biçimde yaşamaktadır, görücü olan Jim ziyarete gelir, Jim'in gelişiyle yaşananlar evdeki dengeleri alt üst eder. Tom, evi terk eder. Bu durumda Jim'in gelişi oyunun en önemli dramatik aksiyonudur. Tom'un evi terk edişi hikâyenin anlatılma sebebi olacak kadar önemli bir aksiyonken bu durum dramatik yapının içinde değil anlatı kısmında yaşanmaktadır. Yazar, oyunu iki büyük parçaya ayırmıştır. İlk parça bir erkek misafirin gerekliliğinin anlatılmasıyken ikinci parça görücü için yapılan hazırlıklar ve görücünün gelişidir (Bloom, 2007, s.20).⁸⁸

⁸⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁸⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Sahne bazlı çatışmalara bakılacak olursa, Amanda-Laura çatışmasının da tıpkı Amanda-Tom çatışması gibi oyunun geneline yayıldığı görülür. Amanda hem kızının hayata dönmesi ve mutlu bir evlilik yapmasını ister hem de her fırsatta onun yaşındayken kendisinin ne kadar güzel ve hayatının ne kadar şahane olduğunu anlatarak kızıyla çekişir. Laura'nın bu duruma tepkisi ise her zamankinden farklı değildir. Annesinin sözlerini hayranlıkla dinleyen Laura, kendini kötü hissetse de bunun için annesine sitem etmez. Fakat bu çekişmenin Laura'yı kabuğuna daha da ittiği aşikardır. Amanda-Tom çatışmasında ise özellikle Tom tarafından tercih edilmiş iletişimsizlik hüküm sürer. Yine de bazı zamanlarda iletişimsizliği bozarak annesine cevap veren Tom, oyunun başından beri bu çatışmadan kurtulmak için evi terk etmeyi istemektedir. İkinci perdenin başında, Jim'in gelişiyle yeni bir çatışma başlar. Onunla flört eden ve ona güneydeki gibi bir misafirlik yaşatmak isteyen Amanda, onu çoğu zaman ilgisi ve gevezeliğiyle boğar. Fakat Jim, bu konuda herhangi bir serzenişte bulunmaz. Jim-Laura çatışması ise oyunun ikinci perdesine hâkim olan bir çatışmadır. Bu kısımda çatışma tıpkı Kral Oidipus'taki gibi bilmemekten doğmuştur. Laura'nın kendiyile ilgili hislerini ve dahası Wingfield evine neden davet edildiğini bilmeyen Jim, Laura ile sohbet etmeye başlar. Laura'nın ilgisini mi yoksa potansiyel bir eş olarak bu evde bulunduğunu mu daha önce keşfettiği bilinmese de Jim'in Laura ile yaklaşması ikili arasında yeni bir çatışma doğmasına sebep olur. Ardından Laura-Jim-Betty aşk üçgeni ortaya çıkar. Ve bilinmezlikler birer birer bilgiye dönüşür. Bu tanınma anı oyunun finalini getirir.

4. BÖLÜM: REJİ FİKRİ

4.1. Sırça Kümes Oyununun Seçilme Sebepleri

Sırça Kümes oyunu, büyük bir ekonomik krizin ardından oldukça zor şartlarda yaşamaya çalışan bir ailenin hikayesi olması sebebiyle zamansız bir metin olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca aile ilişkilerindeki örüntüler Türk seyircisine tanıdıktr. Evi terk etmiş bir baba, bir baltaya sap olmaya çalışan ama her an terk etme potansiyeli taşıyan bir oğul, sosyal hayattan kopuk, işsiz bir genç kız, çaresizlik içinde çocuklarına iyi bir gelecek hayal eden ve evin geçimine katkıda bulunmaya çalışan mağdur bir anne... Bununla beraber, anne Amanda'nın hem çocuklarının iyiliğini isteyen hem de içinde bulunduğu durum için onu terk eden kocasını yüz yüze suçlayamayacağından bütün öfkesini çocuklarından çıkaran hali parçalanmış aile yapısına örnek teşkil etmektedir.

Ayrıca oyunun klasik dramatik yapısının bulunması ve bununla birlikte karakterlerden birinin anlatıcı olarak yer alması hem sanat raporu sahibi hem de performans çalışmasında yer alacak lisans öğrencileri için avantaj özelliği taşımaktadır. Karakterler psikolojik derinliğe sahiptir. Ayrıca oyun otobiyografik bir eserdir ve yazarın yazarlık stiline dair oldukça ipucu içermektedir. Karakterlerin psikolojik derinliğe sahip olması, oyunun otobiyografik olması ve karakter yapılarının çeşitli olması metnin çözümlenmesinde ve oynayacak öğrencilerin yönlendirilmesinde bilgi zenginliği anlamına geldiğinden faydalı olacaktır. Ayrıca oyundaki dört karakter, öğrencilerinin eğitimlerinde "rol oynama" mevhumunun bir örnek çalışması olarak yer alacaktır. Bununla birlikte oyunun tek mekânda geçmesi hem sanat raporu sahibi hem de öğrenciler için öğretici bir süreç olacaktır.

Oyun bir ailenin hikayesini anlatırken bir yandan da dönemin ve yerin toplum yapısını gözler önüne sermektedir. Yani aynı anda hem bireysel hem de toplumsal özelliklere sahiptir.

Ayrıca metin cinsiyet rolleri açısından moderndir ama bir yandan da dönemin şartlarına uygun olarak gerçekçidir. Performans çalışması sırasında hem cinsiyet rolleri hem de aile ilişkileri açısından bilgi paylaşımı yapmak mümkündür.

Bununla birlikte, sahnelerin birbirine neden-sonuç ilişkisiyle bağlı olması ve her sahnenin güçlü duygular içeriyor olması atmosfer oluşturma konusunda müzik kullanımını etkin hale getirme olanağı taşımaktadır. Aşk, yalnızlık, çaresizlik, sıkışmışlık, utanç, öfke ve nefret gibi duygu-durumlar birçok müzik eserinde kendine yer bulduğu ve aktarım olanağı olarak zengin yapılara sahip olduğu için sanat çalışması raporunda müziğin kullanımı elverişli olmuştur.

4.2. Kurulan Evren ve Müzik Yorumu

“Amanda: Deniz Ticaret İşletmesi’nden aldığın mektubu görmedim sanma! Farkındayım, neler geçiyor aklından. Biz de burada gözü bağlı durmuyoruz ya! Kolay gelsin! Sana da “Güle güle.” demesini bilirim. Yalnız yerini tutacak biri çıkmadan şuradan şuraya gidemezsin (Williams, 1945, s.37).”

Bu performans çalışmasında Amanda Wingfield’in bu repliği, ana temayı oluşturmaktadır. Bu sahnede Amanda, oğlu Tom ile bir pazarlığa girişmektedir. Tom’un mutsuzluğunun ve uzaklara gitme dürtüsünün farkında olan Amanda, ona gitmeden önce mutlaka yerine birini bulması gerektiğini söyler. Oğlunun onları terk etme ihtimali Amanda’yı üzüyor olsa da odaklanması gereken daha büyük iki sorun vardır: Tom gidince evin geçimini kim sağlayacaktır? Bir zaman sonra Amanda

öldüğünde Laura bir başına mı kalacaktır? Amanda, aynı sahnede bu isteği kendi için dile getirmediğini söyler. O bir şekilde geçinmenin yolunu bulacak kadar güçlü ve mağrur bir kadındır. Fakat Laura, ona maddi olarak bakım verecek biri olmadan zor duruma düşecektir. Yazar, bu konuda Amanda'yı haklı çıkarmaktadır. Çünkü oyun boyunca Amanda kızını gerek okuyup bir meslek sahibi olması, gerek evlenmesi için yönlendirmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Ona, bugüne kadar hoşlandığı biri olup olmadığını sormuş, fakat 23 yaşındaki Laura'nın romantik hayatıyla ilgili verebildiği tek cevap platonik bir aşk hikayesi olmuştur. Bu durumda bir yandan kızının sosyal hayattaki başarısızlığı bir yandan oğlunun onları terk etmek üzere olması Amanda'yı kısıp almış ve böyle bir pazarlığa onu mecbur bırakmıştır. Oyun boyunca bir nostalji içinde yaşayan, sürekli gençlik yıllarından ve ona gelen görücülerden bahseden Amanda'nın geçmişi bir kenara bırakıp bugüne dönerek sorunlara çözüm bulmak için somut adımlar atması bu sahne performansının en önemli kırılma noktası olarak seçilmiştir. Bu çaresizliğin altında yalnızca kişiler ve istekleri yatmamaktadır. Tom'u gitmeye, Laura'yı eve kapanmaya, Amanda'yı böyle bir karar vermeye ve Jim'i o gece Wingfield evine gelecek kadar müsait olmaya iten sebeplere bakıldığında Büyük Buhran'ın izleri görülmektedir. 1929 yılında patlak veren Büyük Buhran sonrası ülke ekonomik olarak hala toparlanabilmiş değildir. Bu sebeple maaşlar düşük, çalışma saatleri fazla, şartlar çetindir. İnsanlar hırslı ve gözü karadır. Ayrıca yaklaşmakta olan İkinci Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu sıkışmışlık; kriz yönetimini daha da zor duruma sokmuştur. Bu çalışmada, ağırlık Amanda'yı bu karar iten sebeplere ve karar anına verilmiştir.

Yazar, Tom'un evi terk ettikten sonra ne yaptığından bahsetmemiş ve bunun önemsizliği vurgusunda bulunmuştur. Tom, bilinmeyen bir zaman ve yerde ailesinin hikayesini anlatmaktadır. Bu sanat raporunda ise Tom, blues müzikle eşleştirilmiş ve blues müziğin güneyden kuzeye yayılması Tom'un kuzeyden uzaklara kaçması ile ilişkilendirilmiştir. Bir öteki müziği olan blues ile yaşadığı hayatın içinde bir öteki olan Tom, bu sanat raporunda metaforik olarak paralel hale getirilmiştir. Blues müzisyenleri içinde özellikle McKinley Morganfield (sahne adıyla Muddy Waters), geçirdiği hayat ve deneyimlediği serüvenler bakımından Tom'a oldukça

benzemektedir. Çiftçilikten gelmekte olan Muddy Waters 1900'lerde geçinebilmek için çiftçiliğin yanı sıra yapı ustalığından duvar boyacılığına oldukça farklı işlerde çalışmıştır. Özellikle 1950'lere kadar bir yandan Chicago'daki Chess Records adlı kayıt şirketinde plaklar dolduran Muddy Waters, bir süre sonra geçim sıkıntıları sebebiyle müzik yapmaktan vazgeçmiş ve günlük işlerde çalışmıştır. 1960'ların başında adını Muddy Waters'ın şarkısından alan Rolling Stones grubunun üyeleri, Chess Records'a gelip Muddy Waters ile tanışmak istediklerini söylediğinde, Waters'ı orada duvar boyacılığı yaparken bulurlar. Bu yıllarda blues müziğin yükselişiyle gündem olan Waters, öldüğü yıl olan 1983'e kadar müzikle uğraşmıştır. Bu hayat hikayesi Tennessee Williams'inkine benzememekte fakat Tom Wingfield'in evi terk etmeden önce yaşadıklarına benzemektedir. Şair olmak isterken ayakkabı fabrikasında çalışan Tom Wingfield ile blues yapmak isterken duvar boyacılığı yapan Muddy Waters, bu sanat çalışması raporunda ilişkilendirilmiştir. Ayrıca Tom'un sevmediği bir işte çalışması, sevdiği şeylere vakit ayıramaması, ailesini sırtında bir yük gibi görmesi ve ortaya çıkamamış olan sanatçı ruhu onu yaşadığı hayatta bir öteki haline getirmektedir. Ve Amanda'nın oğluyla yaptığı pazarlıkta ona gidiş biletini yerine bir başkasını koyması şartıyla da olsa veriyor oluşu Tom'un ailesindeki ötekiliğinin önemli göstergelerinden biridir. O, ailenin önemli bir ferdinden çok geçim kaynağıdır. Yerine bir yabancı da gelebilir ve Wingfield ailesi aynı hayatı yaşamaya devam edebilir. Bu sebeple Tom uzaklara gitmekte sakınca görmemiş ve adını kölelik yıllarında blues müzisyeni olan kölelerin haftada bir gidip müzik yaparak rahatladıkları barlardan olan Cotton Club'tan alan temsili bir blues barından seyirciye seslenmiştir.

Muddy Waters'ın şarkıları, yukarıda anlatılan ortaklılara ek olarak atmosfer oluşturmada bir tezat unsuru olarak da değerlendirilmiştir. Çoğunlukla Laura'nın babasından kalma plakları çalmasıyla duyulan bu şarkıların adlarıyla seçildikleri sahnelerde anlatılanlar ortaklık gösterse de şarkıların atmosferi oyunda anlatılan dramatik olaylarla bir tezat oluşturmaktadır. Bu tezat da Wingfield ailesinin gerçek hayattan kopukluğunu ve kendi dünyalarına kaçışlarını temsil etmektedir.

Oyunun başlangıç müziği olan *Mannish Boy*, Tom'un sahneye girdiği ve ilk konuşmasını yaptığı kısımda yani 1. Sahnenin başında çalmaktadır. Türkçe'ye *Erkeksi Oğlan*⁸⁹ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı, dönemin makineleşmesine ve kas gücünün önem kazanmasına bir vurgu niteliği taşımakta ve Tom'un bu kas gücünün bir parçası olmayı istemediğini anlatmaktadır.

İkinci şarkı olan *Diddley Daddy* ise 1. Sahne'nin sonunda Laura'nın evlilikten yana bir beklentisi olmadığını, annesinin de olmaması gerektiğini, çünkü kendinin annesi kadar çekici ve güzel olmadığını söylemesiyle başlar. Türkçe'ye *Beş Para Etmez Baba*⁹⁰ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı çalmaya başladıktan hemen sonra Tom, onları terk edip giden babaları Bay Wingfield'tan bahsetmeye başlar. Çocuklarının bakımı ile ilgilenmemiş, evin geçimini düşünmemiş, uzak diyarlara gitmekte bir sakınca görmemiş olan Bay Wingfield, beş para etmez adamın biri olarak resmedilmektedir.

Üçüncü şarkı olan *Tell Me Baby*, 2. Sahnede Amanda'nın Laura'yı evlendirme düşünceleri içinde ona hoşlandığı biri olup olmadığını sorduğu anda başlar. Türkçe'ye *Açıl Bana Bebeğim*⁹¹ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı sırasında Laura, lisede platonik olarak âşık olduğu Jim O'Connor'dan bahseder.

Dördüncü şarkı olan *Good Morning Little School Girl* (Türkçe'si, *Günaydın Ufaklık*⁹²) Amanda'nın Laura ile ilgili çaresizliğinin anlatıldığı 2. Sahnenin son kısmında çalınmaktadır. Kızının sosyal hayatın bir parçası olabileceğini sanan Amanda, bunun doğru olmadığını acı bir biçimde öğrenmiştir. Laura, annesinin onu yazdırdığı daktilo kursuna gitmemiş, annesine gerçeği söyleyemediği için her sabah okula gidiyorum diye çıkıp dışarıda dolaşmıştır. Amanda'nın Laura ile ilgili umutları giderek

⁸⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

tükenmektedir. Onun bu gidişatından dolayı oldukça endişeli olan Amanda, kızını evlendirmeye karar verir. Bu yeni karar, Laura'nın hayatında birçok değişikliğe yol açacaktır.

Beşinci şarkı bir Piers Faccini şarkısı olan *The Beggar and The Thief*'tir. Türkçe'ye *Dilenci ve Hırsız*⁹³ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı, oyunun genel atmosferinden ve Blues müziğinin yankısından farklı olarak daha dramatik ve modernidir. Bu şarkı, metnin orijinalinde "5 a.m" adıyla yazılmış olan, Tom'un annesiyle ettiği büyük kavgadan sonra sabaha karşı eve sarhoş geldiği 4. Sahne'nin başında çalınmaktadır. Bu kısmın müziğinde farklı bir tarzın tercih edilmesinin sebebi ise bu sahnenin metnin ilk versiyonunda olmamasıdır. 1944 yılında Chicago'da dünya prömiyerinin yapılacağı sırada oyunun yönetmeni Williams'tan iki kardeşin ilişkisinin derinliğini ve birbirlerine duydukları sevgiyi anlatan bir sahne yazmasını istemiştir. Williams, bu sahneyi bu istek üzere yazmıştır. Bu sebeple oyunun genel atmosferinden farklı bir atmosfere sahip olan bu sahnede Muddy Waters şarkılarından biri değil *The Beggar and The Thief* çalınmıştır. Şarkıda bir adamın çaresizliği, evsizliği ve umutsuzluğu anlatılmaktadır. Neredeyse sabaha kadar içen ve eve sarhoş dönen Tom, bu şarkıda anlatılan adama oldukça benzemektedir.

Altıncı şarkı olan *The Same Thing*, kavganın ertesi günü Laura tere yağ almaya çıktıktan sonra Amanda'nın özür bekleyen halleri ve Tom'un özür dilemeye kendini ikna etmeye çalışması sırasında yani 4. Sahnenin devamında çalınmaktadır. Türkçe'ye *Hep Aynı Şey*⁹⁴ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı, her kavganın sabahında olduğu gibi bu sabah da Amanda-Tom ilişkisinin düzelme çabasını anlatmaktadır.

Amanda'nın Tom'dan Laura'ya bir erkek arkadaş bulmasını ısrarla rica etmesi ve Tom'u en sonunda ikna etmesiyle yani 4. Sahnenin sonunda çalınan ve yedinci şarkı

⁹³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

olan *Champagne and Reefer* (Türkçe'si, *Şampanya ve Esrar*⁹⁵), Amanda'nın planlarını gerçekleştirmeye başladığını, bu konuda başarılı olacağına duyduğu inancı ve coşkuyu anlatmaktadır.

Beşinci Sahnenin sonunda ise eve bir erkek misafir geleceğini öğrenen Amanda, hayatlarının bir daha eskiye dönmek üzere değişeceğini hisseder. Ona göre Wingfield ailesi bir yolculuğa çıkıyor gibidir. Bu yolculukta onlara iki şey gereklidir: Mutluluk ve şans. Bu sahnenin atmosferini anlatan Muddy Waters şarkısı ise *All Aboard!* (Türkçe'si, *Herkes Gemiye!*⁹⁶) olarak düşünülmüştür. Oyunun sekizinci şarkısı olan *All Aboard*, birinci perdenin finalini yapan şarkıdır.

İkinci perdenin açılışı, yani 6. Sahne *Tom Cat* (Türkçe'si, *Kedi Tom*⁹⁷) adlı şarkı ile yapılmıştır. Oyunun dokuzuncu şarkısı olan *Tom Cat*, Tom'un bir kedi gibi dengeli ve sessiz adımlarını, annesinin dikkatini çekmeden Deniz Ticaret İşletmesi'ne başvurmuş olmasını ve yaklaşan terk edişini anlatmakta, aynı zamanda eve gelecek olan Jim için de bir denge unsuru niteliğinin simgesi olmaktadır.

Altıncı Sahnenin devamında Laura'nın gelecek olan erkek misafirin lise aşkı Jim O'Connor olduğunu öğrenmesi ve Amanda'nın Laura'ya "Kızım sen ona aşık mıydın yoksa?" demesiyle başlayan onuncu şarkı *Who Do You Love?* (Türkçesi, *Kimi Seviyorsun?*⁹⁸) ise Laura'nın paniğini, kapıya gelen Tom ve Jim'in kapıyı ısrarla çalmasını, Amanda'nın Laura'yı kapıya açmaya zorlayışını dramatik bir atmosferden çıkarmak ve bir ironi yaratmak amacıyla seçilmiştir.

Tom'un elektrik faturası için ayrılan parayı Deniz Ticaret İşletmesi'ne yatırması sebebiyle 7. Sahnenin başında elektrikler kesilir. Bu anda çalan on birinci şarkı *Baby*

⁹⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Please Don't Go, Jim'in repliği "Hey, hey dur gitme!" ile uyumludur. Türkçe'ye *Bebeğim N'olur Gitme*⁹⁹ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı, elektriklerin kesilmesiyle evi terk etmeye bir adım daha yaklaşan Tom'un hislerini ve içinde bulunduğu durum için düşünülmüş bir ironi niteliği taşımaktadır.

Jim ve Laura sohbet ederken yakınlardaki Cennet Dans Salonundan yükselen ve on ikinci şarkı olan *Short Dress Woman* (Türkçesi, *Kısa Elbiseli Kız*) ikili arasında oluşan dramatik ve romantik atmosferin gerçekçi olmadığını vurgulamak amacıyla seçilmiştir. Oldukça hareketli olan bu şarkı, hayatında hiç dans etmemiş olan Laura için iyi bir dans deneyimi oluşturmaya uygun değildir. Tıpkı Jim'in ona uygun bir erkek olmaması gibi. Fakat yine de şarkı çalmakta ve ikili dans etmeye başlamaktadır. Kısa sürede sırçanın kırılmasıyla sona eren bu şarkı, evdeki loş, hayali ve gerçekdışı ortamı da kendiyile beraber yok eder. Sırça kırılmıştır, Laura'nın hayal dünyasının en önemli parçası parçalanmıştır.

On üçüncü şarkı, Jim'in Wingfield evinden ayrılması ve Laura'nın gramofon kurmasıyla duyulan bir Ennio Morricone şarkısı olan *Poverty* (Türkçe'si, *Sefalet*¹⁰⁰)'tir. Bu kısımda bir Muddy Waters şarkısı kullanılmamasının sebebi ise bu sahnenin evdeki karakterlerden biri olan Tom'un evi terk ettiğini, dışarıdaki dünyaya kavuştuğunu anlatmasıdır. Ayrıca, Laura'nın evde kendine kurduğu hayali dünyanın parçalanmışlığı ve kızın gerçek dünyanın acılarından bir tanesiyle yüz yüze gelmesini anlatmak için dramatik bir eser olan *Poverty* uygun bulunmuştur.

Tom'un Laura'ya "Bir daha görüşemeyiz belki, hoşça kal." demesiyle başlayan on dördüncü şarkı bir Muddy Waters şarkısı olan *I Can't Quit You Baby*'dir. Türkçe'ye *Bebeğim Seni Terk Edemem Ki*¹⁰¹ olarak çevrilebilecek olan bu şarkı, Tom'un oyun sonunda bahsettiği, Laura'dan uzaklara gitse de onu unutamadığı, her an aklında

⁹⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁰⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹⁰¹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Laura'nın olduğu ve herkesin, her şeyin ona Laura'yı anlattığı anlamını desteklemek amacıyla seçilmiştir. Tom'un özellikle şu sözleri bu şarkıyı anlamlı kılmaktadır:

“Ah Laura ah. Sözde seni bırakıp gittim değil mi? Sandığımdan daha fazla bağıymışım sana (Williams, 1945, s.103).”

4.3. Metnin Kısaltılmasında İzlenen Yollar

Literatür araştırması süreci devam ederken sahne performansı için oyun metni üzerinde çalışmalar da yürütülmüştür. Oyunun dramaturji çalışması metnin tamamı üzerinden yürütülmüş ancak oyun, sahneleme sürecinden önce kısaltılmıştır. Kısaltma yapılırken Tom'u evi terk etmeye iten sebeplerin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır.

Birinci sahne evde sıradan bir günü anlatmaktadır fakat bu sıradan günde bile aile içinde tartışmalar alevlenip sönmektedir. İkinci sahne ise Amanda-Laura hesaplaşmasını anlatmaktadır. Kızına oldukça öfkeli olan Amanda, bir süre sonra ona kızmak yerine sıkıntıyı çözmek adına plan yapmaya girişir. İlk iki sahne, Amanda'nın önce Tom'a sonra Laura'ya yaptığı baskıyı gösterir hale getirilmiştir. Üçüncü sahnede ise Tom-Amanda kavgasını ve Tom'un annesi üzerinde ironiyle kurduğu üstünlüğü anlatmaktadır. Bu kısma kadar yapılan kısaltmalarda Tom'un gergin ve sıkışmış halinin anlatılmasına; dördüncü sahnede Tom-Laura ilişkisinin derinliği ve iki kardeşin sıkıntılı günlerde birbirlerine destek olma çabası üzerine odaklanılmıştır. Dördüncü sahnenin devamı ise Tom'un bir gece önce hissettiği anlaşılma ve değer görme hissini yok edencesine hızlı bir biçimde konuyu pazarlığa getirecek şekilde kısaltılmıştır. Amanda, oğlunun özünden sonra fazla nazlanmadan hemen konuya girer. Laura'nın içinde bulunduğu durumu Tom'a hızla ve dikkatle aktardıktan sonra onun yardımını ister ancak Tom'un dikkatini istediği gibi çekemeyince asıl konuya girer: Tom'un gitme planlarından haberdar olduğunu söyler. Ve ondan Laura için bir erkek arkadaş bulma sözünü almadan onu bırakmaz. Sahnelerin oldukça yoğun bir

biçimde amaç-sonuç ilişkisiyle örülü olmasına dikkat edilmiştir. Beşinci sahnede ise perde finaline yaklaşıyor olduğundan daha aydınlık ve canlı bir atmosfer hâkimdir. Bu yapı korunarak erkek misafirin eve geleceği haberinin verilmesine odaklanılmıştır. Bu kısımda önemli olan ise Tom'un Laura'ya dair uyarılarıdır.

İkinci perdede, Laura'nın sıkışmışlığı ve erkek misafirin kapıda belirmesiyle yaşadığı panik üzerine odaklanılmıştır. Ardından Amanda'nın taciz edici misafirperverliği ile Jim üzerinde davet edildiği eve dair bir şok ve garipseme duyguları uyandıracak bir kısaltma tercih edilmiştir. Bu sahne özellikle kısa tutulmuş, ancak sahnenin içinde Tom'un elektrik parasını denizciler sendikasına yatırdığını söylediği kısım atlanmamıştır. Bu sahnede Jim, seyircilerden biri olarak gösterilmek istenmiştir. Bu sebeple onun hayatına dair olan bazı detaylara kısaltmada yer verilmemiştir. Bunun sebebi ise Amanda'ya göre kızına gelecek damat adayında bulunması gereken özelliklerin oldukça sınırlı olmasıdır: içki içmemesi ve iyi bir işi olması. Jim'in misafirliğe geldiği evdeki absürt atmosfere seyirci kalması ve ne yapacağını bilememesi onun dış dünyayı temsilen oyunda bulunuyor olmasını destekleyen bir nitelik olarak düşünülmüştür. Oyunun son sahnesi olan yedinci sahnede ise yalnızca tekrarlı kısımlarda kısaltmalara gidilmiştir. Bu sahnenin metinde olduğu gibi oynanmasına dikkat edilmiştir. Çünkü bu sahne Wingfield ailesindeki dengeleri bir daha eskiye dönmek üzere değiştirecek olayları barındırmaktadır. Tom'un gidişi ama aklının bir kenarında Laura'nın yer etmesi, Laura'nın sırçasının ve kalbinin kırılması, gerçek dünya ile acı bir temasta bulunmuş olması, Amanda'nın hayal kırıklığı ve Tom'a yönelttiği öfkesi gibi durumların anlatılabilmesi için bu sahnede yaşanan yoğun atmosferin korunması gerektiği düşünülmüştür.

4.4. Dekor ve Işık Yorumu

Sahne tasarımında oyunun geçtiği dönem ve bahsedilen ailenin sosyo-ekonomik yapısı göz önünde bulundurulmuş ve olayların geçtiği evin oldukça küçük ve sıkışık olması gerektiği düşünülmüştür. Bu karar verilirken Can Yücel'in oyunun adında "küme" sözcüğünü kullanması ve bunun sebebi olarak Wingfield ailesinin bir kümese benzediğini belirtmesi de etkili olmuştur. Ayrıca hikâyenin, bir kümese benzeyen küçük, dar ve havasız bir evde geçmesinin karakterlerin bunalmış haline ve kaçış isteğine katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Bu durumda evde mutlu olan tek kişinin Laura olması, onun sosyal hayattan kopukluğuna ve evin içinde kendine kurduğu hayal dünyasına yapılmış bir vurgu özelliği taşımaktadır. Ev, üç parçaya ayrılmıştır. Birinci parçası yemek masasının olduğu yemek odası kısmıdır. Bu kısım platformlarla yükseltilmiştir ve üç yerden iniş-çıkışı bulunmaktadır: mutfığa gidiş, kanepeye gidiş ve evden çıkış. Masa, panolarla oluşturulmuş duvara dayandırılmış ve duvara Bay Wingfield'in fotoğrafı asılmıştır. İkinci parça küçük bir kanepenin bulunduğu salon kısmıdır. Üçüncü parça ise Laura'nın plakları ile sırcalarının olduğu Laura'nın odasıdır. Sahnede arkalı önlü bulunan bu üç parça aslında tek göz bir odayı oluşturmaktadır. Laura'nın odası, salonun bir parçası niteliğindedir. Sağ kuliste mutfak ve Amanda ile Tom'un odaları; sol kuliste ise evin girişi bulunmaktadır. Eve giriş konusunda metinde yazıldığı gibi bir yangın merdiveni kullanılmamıştır. Fakat yine de evin bina girişinin altında olduğu, küçük ve kotta bulunan bir daire olduğu anlamını ortaya çıkarmak için eve inen bir merdiven kullanılmaktadır. Merdivenin en üst kısmı ise taraçadır. Evin girişi için bir kapı kullanılmamış, bu kısım seyircinin hayal gücüne bırakılmıştır. Sahnenin sol önünde küçük bir masa ve sandalye bulunmaktadır. Burası evden bağımsız bir alandır. Bu kısım Tom'un hikâyeyi anlattığı Blues bar olarak düşünülmüş ve üstünde "Cotton Club" yazan bir tabela ile diğer oyun alanlarından ayrılmıştır. Tom, barda viski içmektedir. Bu tercihin sebebi ise dönemin viski yasaklarıyla meşhur bir dönem olduğu bilgisidir. Amanda, genelde masa ve kanepeyi kullanmaktadır; Laura'nın odası olan kısım küçük ve dar bir platformla yükseltilmiştir ve Laura genelde odasında vakit geçirmektedir. Tom ise barda oturmaktadır. Bu bölümler ailenin parçalanmışlığına, birbirinden oldukça

farklı birer hayal dünyasında yaşamakta olduğuna ve bir aile olmaktan ne kadar uzak olduklarına dair bir vurgu niteliği taşımaktadır. Dekor parçalarının oldukça eski ve kullanılmış olmasına özen gösterilmiştir. Evde yeni olmamasına rağmen yeni gibi görünen ve ışıldayan tek parça Laura'nın sırçalarıdır. Bu seçim de yine Laura'nın evin diğer üyelerinin aksine evdeki mutluluğunu simgelemektedir.

Işık yorumunda karakterlerin ruh hali ve gece-gündüz ayrımı için farklı filtreli ışıklar ve açılar tercih edilmiştir. Taraçaya vuran mavi ışık, birçok sahnede kullanılmakta ve zamanın akşam olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca, mavi ışığın bir tek bu kısımda kullanılması daha ferah ve aydınlık bir atmosfer oluşmasını sağlamıştır. Bu durum da evin dışına çıkan karakterlerin evdeki sıkışık havadan (hayal dünyalarından) başka bir atmosfere (gerçek dünyaya) geçtiklerini anlatmaktadır. Yemek masası gün ışığı bir lokalle aydınlatılmış ve ışıkla yuvarlak bir görüntü oluşturulmuştur. Bay Wingfield'a vuran ayrı bir gün ışığı lokal bulunmaktadır. Bu lokal oyunda babadan bahsedilen sahnelerde aydınlatılmakta ve babanın terk edip gitmiş olsa da eve hâkim olan görüntüsü dikkat çekmektedir. Kanepe ve önündeki küçük boş alanı aydınlatmak için yine gün ışığı iki spot kullanılmaktadır. Bu kısım ayrıca genel ışık görevi görmektedir. Laura'nın odası ve Tom'un bar sandalyesi ise turunu filtreli spotla aydınlatılmıştır. Özellikle Laura'nın odasının turuncu ışıkla aydınlatılması evin içinde ayrı bir bölüm oluşturduğu için dekor tasarımında düşünülen bölünmüşlüğü destekler niteliktedir. Tom'un oturduğu barın turuncu ile aydınlatılmasının sebebi ise Tennessee Williams'ın evi terk ettikten sonra New Orleans'a gidişini; orada St. Louis'den oldukça farklı, renkli, cümbüşlü bir atmosfere dahil oluşunu ve sanat dünyasına adım atışını temsil etmektedir. Laura ve Tom'un oyundaki alanlarının aynı renge sahip olması başka bir bakış açısıyla da Tom'un kız kardeşini hiç unutmadığını, sürekli onu düşündüğünü ve Laura'nın Tom'da yarattığı vicdan ağırlığını temsil etmektedir. Bununla birlikte Tennessee Williams'ın hayatı boyunca bir gün kız kardeşi Rose gibi akıl hastalığına yakalanmaktan duyduğu korkuyu, yani iki kardeşin birbirine çok benziyor olduğu düşüncesini anlatmaktadır.

4.5. Kostüm Yorumu

Kostüm tasarımında Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Anasanat Dalı öğretim elemanlarından değerli tiyatro insanı Sevgi Türkay ile çalışılmıştır. Oyunun ruhunu ve karakterlerin sosyo-ekonomik durumunu yansıtan parçalar tercih edilmiştir. Tom ve Jim için yüksek bel pantolonlar, pantolon askıları ve gömlekler düşünülmüştür. Tom'un kıyafetlerinde eski ama temiz bir görüntü yaratılmaya çalışılmıştır. Jim'de ise Tom'dan daha gösterişli ama aynı tarz kıyafetler seçilmiştir. Laura ve Amanda için birer tane günlük midi boy elbise düşünülmüş, görücü sahnesi için Amanda'ya bir beden küçük gelen ve başka bir zamanın modası olduğu belli olan ve sandıkta kaldığı için yıpranıp eskimiş bir takım tercih edilmiştir. Aynı sahnede Laura için de normalde giydiğinden daha gösterişli ve Laura'nın içinde kendini yabancı hissedeceği oldukça süslü bir elbise tercih edilmiştir.

4.6. Görev Dağılımı

Oyun Adı:	Sırça Kümes
Yazan:	Tennessee WILLIAMS
Çeviren:	Can YÜCEL
Yöneten:	Pelin SARIKAYA
Kostüm Tasarımı:	Sevgi TÜRKAY
Işık Kumanda:	Can ERDOĞAN
Ses Kumanda:	Nehir DUMLUPINAR
Oyuncular:	Havva Irmak ŞEKER Yusuf TÜRK Ceren BEKTAŞ Zühtü Emirhan KIRIK

5. PROVA NOTLARI

Sahne gösterimi süreci, okuma provası ile başlamıştır. Oyunda yer alacak öğrencilerden oyunun tamamını okuyarak provaya gelmeleri istenmiş ve ilk provada kısaltılmış metnin okuması yapılmıştır. Ardından prova sürecinde öğrencilerden beklentileri sorulmuştur. Ayrıca öğrencilerin süreçten beklentileri sorulmuş; onlara istedikleri alanlarda özgürlük olanağı yaratma üzerine çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Öğrencilere bu oyun sürecini bir rol oynama denemesi olarak görmeleri gerektiği söylenmiştir. Bir oyunda baştan sona yer alarak oynadıkları rollerin bütün hikayesini kısıtlı bir zamanda anlatma durumunu deneyimleyecekleri belirtilmiştir.

İkinci provada, Tennessee Williams'ın hayatı anlatılmıştır. Yazarın doğumundan aile hayatındaki önemli dönüm noktalarına ve oyunlarıyla ünlendiği yıllara kadar yaşadığı bütün süreçler detaylı bir biçimde paylaşılmıştır. Aile ilişkileri irdelenmiş; annesi, kız kardeşi ve babasının hayat hikayelerine değinilmiştir. Ardından yazar ile Tom Wingfield arasındaki benzerliklere ve farklılıklara dikkat çekilmiştir. Edwina Williams ile Amanda Wingfield'in, Rose Williams ile Laura Wingfield'in karşılaştırması yapılmıştır. Bu süreçte özellikle Amanda Wingfield'ı oynayacak olan oyuncuya Amanda'nın oyunda bahsettiği gençlik yıllarını anlayabilmesi için çeşitli sinema filmi tavsiyelerinde bulunulmuştur. Rose Williams'ı anlatırken özellikle onun Laura'dan farklı özelliklerine ve yazarın bunlardan nasıl ve neden etkilendiğine dikkat çekilmiş; bütün bu sebepler Laura karakterinin deşifresi için önemli doneler olarak görülmüştür. Ardından oyundaki bütün karakterlerin temsil ettikleri birer kavram olup olmadığı tartışması yapılmıştır. Bu süreçte özellikle Jim O'Connor karakterinin Amerikan rüyası ile arasındaki metaforik ilişkiye dikkat çekilmiştir. Jim'in Wingfield ailesinin üyelerinden farklı olduğu özellikleri ve durumu detaylıca anlatılmıştır. Burada üzerinde en çok durulan nokta Jim'in hayata daha dönük olduğu ve daha materyalist hedeflere sahip olduğudur. Fakat bütün bunlar anlatılırken onun yaşadığı hayal kırıklıkları, çalıştığı işin Tom'dan pek de farklı olmayışı ve geçmişi ile bugünü arasındaki uçurumun onun ruh halini nasıl etkilediği üzerine de düşünülmüştür.

Üçüncü provada, Sanayi Devrimi'nden başlayarak İkinci Dünya Savaşı'nın patlak verişine kadar geçen süreçte Amerika ve Avrupa'da neler yaşandığından bahsedilmiştir. Bu politik ve ekonomik arka plan, oyundaki birçok donenin anlaşılmasını sağlamıştır, örneğin 1930'lar Amerika'sı, elektrik kesintileri, ayda 65 dolar maaşla çalışmanın gerçekliği, dünyanın yıldırımlarla aydınlanıyor oluşu vs. Bu provada Charlie Chaplin'in Modern Zamanlar filminden örnekler verilerek makineleşmenin el emeği üzerindeki olumsuz etkisi, insanların değersizleşip meslek edinmekten yoksun kalarak bir makinenin küçük bir parçası olmaya indirgenmesi, Birinci Dünya Savaşı'nın Amerika Birleşik Devletleri'ni nasıl dönemin süper gücü haline getirdiği, ardından 10 yıl geçmeden Büyük Buhran'ın patlak veriş süreci, Buhran yıllarında yaşanan açlık, hırsızlık ve intihar olayları ve buhranın dünyayı nasıl faşist rejimlere ve sonrasında İkinci Dünya Savaşı'na hazırladığı üzerine detaylı bir tarih anlatısı gerçekleştirilmiştir. Ardından, oyunun geçmekte olduğu 1930'lara odaklanılmış, ailenin güç bela ayakta durma savaşı üzerine konuşulmuştur. Bu dönem anlatısı öğrencilerin, Laura'nın 50 dolar taksitli meslek okuluna gitmeyişinin ailede yarattığı sıkıntıyı ve Tom'un yalnızca 65 dolar kazanabilmek için fabrikada geçirdiği uzun saatlerin onda yarattığı sıkıntıları daha iyi anlamasını sağlamıştır. Bu provayla birlikte oyunun masa başı süreci bitmiş ve sahne provalarına geçilmiştir. Her sahne provasında başlangıç olarak çalışılacak olan sahnede ne anlatıldığı, sahnenin çatışmasının ne/neler üzerine kurulduğu, sahnede bulunan karakterlerin duygudurumları ve isteklerinin neler olduğu ve karakterlerin arasında nasıl bir hiyerarşik denge bulunduğu üzerine tartışmalar yapılmıştır.

İlk sahne provasında dördüncü sahne çalışılmıştır. Bu sahnenin çalışılması Tom-Laura ilişkisinin deşifresi açısından önemli görülmüştür. Tom'u Laura'yı unutmamaya ve vicdan azabı çekmeye iten sebepler arasında iki kardeşin arasında var olan güçlü sevgi bağı bulunduğu göz önüne alınmış ve bir süre bu sahnede öğrencilerin birbiri ile bağ kurması üzerine çalışılmıştır.

Bir sonraki provada birinci sahne çalışılmıştır. Bu kısımda önce Tom'un anlatıcı kısmı ve bugünden geçmişe geçişte yaşanacak olan ritm ve duygu-durum değişiklikleri üzerine çalışılmıştır. Ardından sahne boyunca Amanda'nın bir Tom'a bir Laura'ya uyguladığı müdahale ve sebepleri üzerine çeşitli çalışmalar yürütülmüş ve sahne oynanmaya başlamıştır.

Sonraki prova ikinci sahnenin yani Amanda-Laura hesaplaşmasının çalışılmasıyla geçmiştir. Amanda'nın sahnenin başında gerekli olan duyguyu yakalayabilmesi için gençliğinde yaşadığı hayatla oyunun geçtiği yıllardaki hayatı arasındaki fark ve ülkenin 1930'lardaki durumu üzerine tekrar konuşulmuştur. Bu kısımda Laura'yı oynayan oyuncunun annesine öfkelenildiği ve metindeki farklı tepkiler vermek istediği gözlemlenmiştir. Bu durum fark edilince Laura'nın kişiliği üzerine tekrar tartışmalar yapılmış ve suçluluk psikolojisi üzerine konuşulmuştur. Amanda'nın iki çocuğunu da farkında olmadan yaşadığı hayat için suçluyor oluşu fark edilmiş ve Tom'un da Laura'nın da var oldukları için bile kendilerini suçlu hissediyor oluşları üzerine gidilmiştir. Suçluluk psikolojisi bu sahnenin oynanmaya başlamasında önemli bir done olmuştur. Bu provanın bitiminde ilk iki sahne birleştirilerek oynanmıştır.

Bir sonraki provada üçüncü sahne çalışılmaya başlanmıştır. Bu sahne çalışılırken öğrencilerin sahnenin atmosferini hissetmelerine yardımcı olmak amacıyla İtalyan besteci Vivaldi'nin Dört Mevsim'den İkinci Konçerto *Yaz (RV215)* 'ın presto bölümü çalınmıştır. Öncelikle Tom'u annesine bir anda bu kadar büyük tepki vermeye iten sebepler tartışılmış ve öğrencilerden bahse konu olan Lawrence'ın ne tip kitaplar yazdığı üzerine bir araştırma yapmaları istenmiştir. Bu araştırma sırasında ortaya çıkan durum, sahnenin temel çatışmasını oluşturmuştur. Araştırmalar ışığında ortaya oğlunun en özel eşyalarına kadar karıştırıp onlara el koymayı kendinde hak gören bir anne ile ailesi için yeterince fedakârlık yaptığı halde bir türlü hak ettiği saygıyı göremediğini düşünen ve özel hayatına taciz edildiğini hisseden bir oğul çıkmıştır. Bu sahne çalışılırken diğer sahnelerden farklı olarak sahnede yer alan öğrencilerin yapacağı her hareket iyi planlanarak kurgulanmıştır. Bundan önceki sahnelerde

nerede duracaklarına, ne zaman hangi hareketi yapacaklarına net bir müdahalede bulunulmamış; sahnenin anlaşılması sağlanmış ve öğrencilerden anladıkları sahneyi içgüdülerine uygun biçimde hareket ederek ve/veya etmeyerek oynamaları istenmiştir. Fakat üçüncü sahne gerek duygu yoğunluğu gerek oynanması gereken anların fazla yoğun olması gerekse genel itibarıyla zorluğu ve çok fazla oynanıyor olması sebebiyle yönetmen müdahalesi ihtiyacını beraberinde getirmiştir.

Sıradaki sahne provasında şimdiye kadar çalışılmış olan dört sahne art arda oynanmış ve öğrencilere nasıl hissettikleri sorulmuştur. Her sahneyi kendi başına oynayabilen öğrencilerin sahneler bir araya geldiğinde zorlandıkları ve bu dört sahnenin yükünü taşıyamadıkları gözlemlenmiştir. Ardından bu dört sahnenin detay çalışması yapılmıştır.

Sonraki sahne provasında dördüncü sahnenin devamına çalışılmak istenmiştir. Tom-Amanda ilişkisinin hiyerarşik yönü üzerine tartışmalar ve denemeler yapılmıştır. Amanda'nın Tom ondan özür dilediği vakit fazla nazlanmaması gerektiği çünkü her zamanki gibi çocuklarıyla ilgili planları olduğu ve çocuklarını idare etmesi/ yönetmesi gerektiğini düşündüğüyle ilgili çeşitli konuşmalardan sonra sahnedeki hiyerarşiye dikkat edilerek çalışılmıştır. Ardından beşinci sahnenin deşifresi yapılmış ve Amanda'nın sahne ritmini korumasına yönelik müdahalelerde bulunulmuştur. Bu kısımda yine Amanda'nın baskınlığı ve Tom'un Laura ile ilgili uyarılarını dikkate almadan gelecek olan erkek misafir için hazırlık planlarına başlaması önemli olmuştur. Bu sahne, oyunda Amanda ve Tom'un kavga etmedikleri, tatlı bir biçimde atıştıkları tek sahnedir. Bu sebeple sahnenin dinamiklerinin iyi anlaşılması gerektiği uyarısında bulunulmuştur. Bu sahnede ikilinin yaptığı tartışmalar kavga şeklini alırsa bu durum bütün oyunun tek düze hale gelmesine sebep olacağından sahnenin komik unsurlarının ön plana çıkarılması ve seyircinin rahatlayacağı hafif bir sahne halinde oynanması üzerine çalışılmıştır.

İkinci perdenin provalarında ise öncelikle Laura'nın bu perdede bulunan iki sahnedeki ritmi üzerine tartışmalar yapılmıştır. Ritm duygusunun anlaşılması için sahne yerleştikten sonra metronomla oynanmıştır. Laura'yı oynayan öğrenciye karakterin iç ritminin (hatta bazı kısımlarda kalp atışlarının) çok yüksek olduğu ancak yüzeyde bir donukluk halinin hâkim olduğu anlatılmıştır. Esasında oyun boyunca Laura'nın tepkilerine çalışılırken klasikleşmiş üç tepkiden bahsedilmiştir: Don, kaç, savaş. Oyuncuya Laura'nın bazı sahnelerde kaçma ve çoğunlukla ise donma tepkisi verdiği aktarılmıştır. Özellikle gelecek olan misafirin Jim O'Connor olduğunu öğrendiği andan Jim'i kapıda karşıladığı ana kadar olan kısmın tempo ve ritmi üzerinde oldukça mesai harcanmıştır. Öğrencinin ayağındaki aksaklıkla hızlı yürümeye çalışırken yaşadığı zorluklar tespit edilmiş ve daha kısa adımlar atması yönünde telkinlerde bulunulmuştur. Jim'i oynayan oyuncuyla da bir "gentleman caller" (erkek misafir, Çev. Can Yücel) karakteri oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Wingfield ailesinin evine girdiği andan itibaren karşılaştığı tuhaf duruma (evin annesinin flörtöz ve baskın haliyle sürekli konuşması, kızın oldukça içe kapanık görünmesi ve iletişim kuramaması, evin oğlunun bütün bu yaşananlardan hem utanması hem de olanları göz ardı etmeye çalışması vs.) vereceği incelikli tepkiler üzerinde çalışılmıştır. Bu süreçte öğrencinin rolüyle ilgili fikirleri dinlenmiştir ve onun geçmişte yaşadığı hayal kırıklıklarına materyalist bir bakışla yaklaşan, hayata dair daha gerçekçi hayalleri olan bir Jim yaratma isteği uygun bulunmuştur. Jim'i oynayan öğrenciyle ayrıca evde gördüğü tuhaf atmosfere vereceği tepkiler üzerinden çeşitli çalışmalar yürütülmüştür.

Bir sonraki sahne provasında oyunun final sahnesi olan en uzun sahnesi çalışılmıştır. Bu kısımda özellikle Jim-Laura sahnesinde yönetmen müdahalesi ön planda olmuştur. Laura'nın açıldığı ve kapandığı her an öğrenciye detaylıca aktarılmıştır. Jim'in ise Laura'da beliren nüktedanlık ve incelikli zekadan etkileniyor oluşu üzerinde çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Bu sahnenin yoğunluğu öğrenciler tarafından çabuk kavranmış ve söylenen her repliğin, verilen her esin önemi anlaşılmuştur. Yine de orta uzunlukta bir sahnenin böyle bir dönüşüm getirmesi öğrencileri zorlamıştır. Bu sahnenin çalışıldığı gün Tom'u oynayan öğrenci ile finaldeki tiradını çalışırken alt

metin doğalaması yapılmıştır. Bu doğaçlama yapılırken Laura'yı oynayan ğrenci de sahnede hazır bulunmuş ve çalışmaya destek vermiştir.

Sahnelerin çalışıldığı provalardan sonra oyun gösterimine kadar olan sürede öğrencilerle çeşitli zamanlarda buluşmalar yapılmış ve akış alınmıştır. İlk baştaki akışlarda öğrenciler sahneleri art arda oynarken zamanla oyunun bütünsel hikayesini anlatır hale gelmişlerdir. Bu sürece ışık ve müzik provası da dahil edilmiş; oyunun bütün bileşenleri bir araya getirildikten sonra 3 adet genel prova yapılmıştır. Son genel provaya öğrencilerin okul arkadaşları davet edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Tennessee Williams'ın yazdığı Sırça Kümes oyununun otobiyografik yönlerinden faydalanılarak aile içi çatışmalarda çözüm sanılan durumların daha büyük sorunlara yol açması sorunsalı ve oyundaki baş karakterin blues müzikle ilişkilendirilmesi mevhumu üzerinde durulmuştur. Oyunun yazıldığı tarihte aile içi çatışmaların seyri konusunda bir dönem araştırması yapılmış ve bulgular sahneye taşınmıştır.

Çalışma öncesinde Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Anasanat Dalı lisans 2. Sınıf öğrencileri ile toplu bir alıştırma yapılmış ve bu alıştırma elde edilen bulgular ışığında oyunun kasti oluşturulmuştur. Çalışma süresince detaylı ve dönemi yansıtan bir içerik çözümlemesi yapılmıştır. Ardından oyunculara ve yönetmene yardımcı olacak bir dramaturji çalışması yürütülmüştür. Bu süreç oyuncularla paylaşılmış, oyun üstüne çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Daha sonra oyuncuları yönlendirecek bir karakter analizi ve oyunculuk çalışması yapılmış, yönetmenin kurmak istediği evren oyuncularla paylaşılmış ve prova sürecine başlanmıştır. Prova sürecinde her sahnenin önce detaylı kırılma noktası tespit çalışması yapılmıştır. Ayrıca her sahnede karakter statüleri ve değişimleri üzerinde durulmuştur. Müzik ve ışık birer atmosfer oluşturucu olarak etkin kullanılmış ve özellikle müziğin sahnelere etkisi üstünde oyuncularla çeşitli çalışmalar ve tartışmalar yürütülmüştür.

Prova sürecinde oyunculardan karakterleri özellikle kırılma noktaları yönünden düşünmesi istenmiştir. Oyundaki 4 karakterin kırılma yapısı, hayal kırıklıkları, gerçek hayattan kaçış yolları üzerinde durulmuş ve oyunculara bu durumların birbirinden farklılaşması üzerine çeşitli yönelimde bulunulmuştur. Her oyuncu önce kendi karakterinin ardından diğer karakterlerin dehlizlerini anlamaya çalışmış ve bu şekilde farklılaşma süreci işlenmiştir. Prova sürecinde oyuncuların zaman zaman doğaçlama yapma istekleri geri çevrilmemiş, yapılan doğaçlamalarda edinilen sonuçlar sürecin bir parçası olarak görülmüştür.

80 yıldır dünya tiyatro literatüründe olan bu metin oldukça fazla dile çevrilmiştir. Türk literatüründe ise iki farklı çeviri versiyonuyla yer almaktadır. Sırça Kümes, bugün hala dünyanın çeşitli yerlerinde prömiyer yaptığında eskide kalmış bir oyun olarak değil güncelliğini koruyan ve meselesi insanlara tanıdık gelen bir oyun olarak görülmektedir. Dahası dünyanın çeşitli yerlerinde sık sık sahnelenmektedir. Ayrıca gerek akademik gerekse de sanatsal çalışmalarda yer bulmaktadır. Oyunun bu başarısı yalnızca anlattığı dönemin toplumsal, tarihsel ve ekonomik perspektifiyle açıklanamaz. Sanatsal anlamdaki güçlü yapısına da değinmek gerekir. Oyunun kurgusundaki özgünlük ve anlattığı gerçeği sahici bir biçimde sahneye taşıyan bir yapıya sahip olması oyunun zamansızlığının ve başarısının başlıca nedenlerinden biridir. Ayrıca oyundaki karakterlerin iyi kurulu bir yapıya sahip olması, katmanlı ve psikolojik olarak derinlikli olması bu başarının diğer nedenlerinden biridir. Bununla birlikte yazar Tennessee Williams'ın oyun yazarlığı konusundaki becerisi, toplumu tahlil etmedeki gücü ve bu tahlilleri sanatsal bir biçimde üretim haline getirmesi bu başarının nedenlerine bir diğer örnektir. Williams'ın arka planda kurguladığı toplumsal dönüşümü oyuna güçlü bir biçimde yansıtmış olması oyunun yazıldığı dönemdeki büyük başarısının ve güncelliğinin bir başka sebebi olabilir. Bu çalışmada oyundaki çatışmanın güçlü kurulduğu, aile içi sıkıntıların yazarın ustalığı ile sahneye taşındığı kanaati oluşmuştur.

KAYNAKLAR

Abbotson, S. (2005). *Masterpieces of 20th Century American Drama*. Londra: Greenwood Press.

Alanya Belediye Tiyatrosu, 15.12.2023,
<https://tiyatro.alanya.bel.tr/Oyunlar#popup1020>)

Badger, A. J. (1989). *The New Deal: The Depression Years, 1933-1940*. Londra: Palgrave Macmillan.

Bottoms, S., Hern, P., Hooper, M., Kolin, P., Weiss, K. (2014). *Introduction*. K. Weiss (Ed.) *A Student Handbook to the Plays of Tennessee Williams The Glass Menagerie A Stretcar Named Desire Cat on a Hot Tin Roof Sweet Bird of Youth*. (S.1). United States of America: Bloomsburry Methuen Drama.

Bowser, E. (1990). *History of the American Cinema: The Transformation of Cinema 1907-1915*. New York: Charles Scribner's Sons Publishing.

Brockett, O. (2000). *Tiyatro Tarihi*. (S. Sokullu, S. Dinçel, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (1985).

Brooks, W. (1998). Music in America: an overview (part 1). D. Nicholls (Ed.). *The Cambridge History of American Music*. (s. 30-48). Birleşik Krallık: Cambridge University Press.

Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Serengil Tiyatro Kütüphanesi Dijital Oyun Bilgi Merkezi, 15.12.2023,
<https://devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/kurumsal/9027?a=belgelik>)

Djedje, J. C. (1998). African American music to 1900. D. Nicholls (Ed.). *The Cambridge History of American Music*. (s. 103-135). Birleşik Krallık: Cambridge University Press.

Enginsu, M. D. (2021, Mayıs). Yeniden Yazılan Metinler: Sırça Kümes ve Sırça Hayvan Koleksiyonu Oyunlarının Oyun Çevirisi Bağlamında İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 14, 1-18. Doi: 10.26650.

Erdem, Y. (2021, Aralık). 1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 377-390. Doi: 10.46790.

Ezici, T. (1996). *Tennessee Williams'ın Kısa Oyunlarında Öz, Biçim ve Biçem Özellikleri*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara

Ezici, T. (1996). *Tennessee Williams'ın Kısa Oyunlarında Öz, Biçim ve Biçem Özellikleri*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara

Fischer, L. (2009). *American Cinema of the 1920s: Themes and Variations*. USA: Rutgers University Press.

Hark, I. R. (2007). *American Cinema of the 1930s: Themes and Variations*. USA: Rutgers University Press.

Heintzelman, G., Smith-Howard, A. (2005). *Critical Companion to Tennessee Williams*. United States of America: Facts On File, Inc.

Ibell, P. (2021). *Tennessee Williams* (E. Güzel, Çev.). İstanbul: Runik Kitap. (2016).

Kalfa, Z. (2016, 06). 20. yüzyıl resim sanatı ve Newyork. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 6(1), 18-24.

Magee, J. (1998). Ragtime and early jazz. D. Nicholls (Ed.). *The Cambridge History of American Music*. (s. 388-417). United Kingdom: Cambridge University Press.

Murphy, B. (2014). *The Theatre of Tennessee Williams*. Londra: Bloomsbury Publishing Plc.

Ohmer, S. (2007). Movies and the possibility of transcendence. I. R. Hark (Ed.). *American Cinema of the 1930s: Themes and Variations*. (s. 162-181). Amerika Birleşik Devletleri: Rutgers University Press.

Online Etymology Dictionary, Erişim: 25.12.2023. <http://www.etymonline.com/>.

Schatz, T. (1997). *History of the American Cinema: Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons Publishing.

Şener, S. (2006). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Thornton, M. (2006). *Tennessee Williams Notebooks*. Amerika Birleşik Devletleri: Yale University Press.

Tischler, N. (2007). Romantic Textures in Tennessee Williams' Plays and Short Stories. H. Bloom, (Ed.). *Bloom's Modern Critical Views: Tennessee Williams—Updated Edition*. (s. 45-46). New York: Infobase Publishing.

Tiyatrolar Paylaşılabilir Sanat Platformu, 15.12.2023,
<https://tiyatrolar.com.tr/tyatro/sirca>)

Uslu, D. (2001). *Amerikan Tiyatrosunda Düşler*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Williams, T. (1964). Sırça Kümes (C. Yücel, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi. (1945).

Williams, T. (1945). *The Glass Menagerie*. New York: Random House Publishers.

Yücel, Ç. (2015). Dionysos bayramları ve şenlikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4.

EKLER

Ek-1 Sırça Kümes Oyun Metni

Yazan: Tennessee WILLIAMS

Çeviren: Can YÜCEL

BİRİNCİ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Mannish Boy (Erkeksi Oğlan)¹⁰²

TOM- Öyle ya benim de kendime göre marifetlerim var, el çabukluğu filan... Ama hokkabaz sanmayın beni!.. Tam tersi... Hokkabaz birtakım hayaller gösterir değil mi size? Bense hayal perdesine sarıp sarmalar, gerçeği sunarım seyircilerime. Önce zamanı tersine çevirerek başlayalım işe, dönelim gerilere... Şimdi 1930'lu yıllardayız, o koskoca orta sınıfın bir acayip körler okulunda çile doldurduğu döneme geldik. İspanya, Guernica... Chicago ve St. Louis'de işçi ayaklanmaları... Hitler'in karargâhı üzerindeki kara bulutlar...Bilirsiniz. Oyunumuz anılar üzerine. Böyle olunca da sahne, hayal meyal, duygusal ve loş. Ben oyunun hem anlatıcısı hem de içindekilerden biriyim. Öbür kişiler annem Amanda; kız kardeşim Laura. Bir de son sahnede boy gösteren bir genç var. Bizim nasıl olduysa ayrı düştüğümüz gerçek dünyanın temsilcisi o. Şair olduğum için olacak; sembollere karşı bir zaafım var, işte bu genci de bir sembol olarak kullanacağım. O, yoluna bir ömür harcadığımız, öteden beri bekleyip de bir türlü kavuşamadığımız şeyi temsil ediyor. Hikâyenin gerisini oyunu seyrederken anlayacaksınız zaten.

AMANDA- Tom!

¹⁰² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

TOM- Efendim anne!

AMANDA- Tom! Çabuk sofraya gel, seni bekliyoruz.

TOM- Geliyorum anne!

AMANADA- Tom! Ellerini yıkadın mı?

TOM- Evet anne!

AMANDA-Tatlım, sokma parmaklarını şu tabağın içine! ... Lazımsa, ekmeğinle düzeltirsin lokmanı... Hem çiğne, evladım! Çiğnesene doğru dürüst! ... Hayvanların midesi ona göre; çiğnemedi de hazmeder onlar yiyeceğini... İnsanlar öyle mi ya! ... Lokmanı yutmadan iyice çiğneyeceksin ki bir şeye benzesin... Aheste aheste ye yiyeceğini...Lokmanı ağzında tut biraz, ancak öyle tadına varırsın!... Hem ne güne duruyor tükürük bezlerin! ...

TOM- Sofraya oturduğuma pişman ediyorsun beni... Boğazıma diziliyor... Dır, dır, dır... Yok hayvan midesiymiş yok tükürük beziymiş... İştah mı bırakıyorsun insanda!

AMANDA- Oooo bu ne hiddet böyle! Kim izin verdi de sana, sofradan kalkıyorsun?

TOM- Sigara içeceğim.

AMANDA-Fazla kaçırıyorsun sigarayı, Tom.

LAURA-Sütlacı getireyim.

AMANDA- Yoo! Küçük hanım, sen evin hanımısın bu sefer, ben de senin hizmetkarın.

LAURA- Nasıl olsa ayaktaım anne.

AMANDA- Küçük Hanım, yerine otur bakalım sen!... Şöyle bir çeki düzen ver kendine!... Erkek misafirler için...

LAURA- Herhangi bir erkek misafir beklemiyorum, anne.

AMANDA -Bilmezsin sen kızım, hiç ummadığın bir anda çat kapı geliverirler... Bir keresinde, Blue Mountain'deyken, bir pazar günü tam tamına on yedi erkek misafir gelmişti annenize...

TOM- Olan oldu yine.

LAURA- Bırak, anlatsın canım!

TOM- Ta başından mı yani?

LAURA-Hoşlanıyor madem, varsın anlatsın...

AMANDA- Şaka değil, oturtacak yer bulamamıştık da zenci uşağı gönderdik papazın evine, ödünç sandalye getirtmiştik. Misafirlerimin hepsi beyefendiydi... Hatta aralarında Mississippi Deltası'nın önde gelen çiftlik sahipleri vardı... En tanınmış aile çocukları... Champ Laughlin vardı. Sonradan Delta Tarım Bankası'nın Müdür yardımcılığına kadar yükseldi. Ya Cutrere kardeşler... Özellikle Bates, benim en gözde sevdalılarımdan biriydi. O belâli Wainwright ile kavgaya tutuştu. Moon Gölü gazinosunun pistinde birbirlerine silah çektiler. Bates karnına bir kurşun yedi. Memphis'e götürürlerken, yolda, ambulanda can verdi. Ama karısı kurtardı kendini; dokuz, on bin dönüm mirasa kondu. Öylesine bir evlilikti işte!... Bates aslında bana aşığı. Öldüğü zaman cebinden resmim çıktı.

TOM- Fitzhugh ne oldu anne?

AMANDA- Aaa! Az kaldı Greene'li Fitzhugh'u unutuyordum. Ne yakışıklı ne sevimli delikanlıydı o!...

TOM- O ne kadar miras bırakmıştı karısına?

AMANDA-Hiç evlenmemiş ti ki... Kuzeye geçti Fitzhugh. Çok zengin olmuş orda...Dikkatinizi çekerim isteseydim ben pekâlâ Bayan Fitzhugh olabilirdim... Ama babanızı seçtim işte...

LAURA- Anne bırak da ben toplayayım masayı.

AMANDA- Yoo, cicim, sen git!... Daktilo cetveline bir göz at, istersen biraz da stenografi çalış!... Kendini yorma da ne yaparsan yap! Neredeyse erkek misafirler sökün eder. Bakalım, bu akşam kaç kişi gelecek?

LAURA- Hiç boşuna bekleme, anne! Kimse gelmeyecek.

AMANDA- Ne? Kimse gelmeyecek mi? Alay mı ediyorsun? Bir tane bile misafir yokmuş öyle mi? Aklına şaşayım ben senin! Sürüyle gelecekler görürsün bak! Nasıl baskın edecekler.

LAURA- Hangi sürü anne, hangi baskın... Seni el üstünde tutarlarmış Blue Mountain'da... Ben öyle değilim ki...

Diddlely Daddy (Beş Para Etmez Baba)¹⁰³

AMANDA- Doğru olamaz bu!

İKİNCİ SAHNE

TOM- Oyunda bir kişi daha var. Duvarda asılı fotoğrafını gördüğümüz kadarıyla oyuna katılıyor. Bizleri yıllar önce bırakıp giden babamız. Telefoncuydu. Uzak yerlere kaptırdı gönlünü... Bir gün telefon kumpanyasına veda ettiği gibi ortadan kayboluverdi. Neden sonra bir kartpostal aldık. Meksika'nın Mazatlan diye bir yerinden yollanmış. Kartpostalda yalnızca iki kelime... "Merhaba, hoşça kalın." Eh, annem de kız kardeşime kocasına benzemeyecek bir damat arayışındaydı. Çünkü en büyük korkusu Laura'nın evde kalacak olmasıydı. Neden mi?

LAURA- Hoş geldin, anne. Ben de şey...

AMANDA- Hala mı yalan? Hala mı? Sen kaç yaşındasın, Laura?

LAURA- Biliyorsun ya, anne!

AMANDA- Ben seni yetişkin bir kız sanırdım. Yanılmışım.

LAURA- Anne, öyle bakma yüzüme! Ne olur söyle, anne, ne oldu?

¹⁰³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

AMANDA- Biliyorsun bugün Amerika'nın Devrimci Kızları derneğindeki yeni görevime başlayacaktım. Geçerken senin okuluna da uğrayım, dedim. Hem soğuk almış olduğunu haber vereyim, hem de okuldaki durumun hakkında fikirlerini öğreneyim, istedim.

LAURA-Yaa!...

AMANDA- Daktilo hocasını buldum." Laura'nın annesiyim." diye takdim ettim kendimi. Seni hatırlayamadı, "Wingfield" dedim. Okulda bu isimde kayıtlı bir öğrenci yok", dedi. Israr ettim. Ocak ayının başından beri derslere devam ettiğini anlattım. "Yoksa, o utangaç kızdan mı bahsediyorsunuz?" dedi. "Birkaç gün geldi. Sonra bir daha uğramadı." "Ne münasebet! Laura altı haftadır her gün okula geliyor." dedim. Yoklama defterini çıkarıp, senin ismini buldu. Orada gelmediğin günler tek tek işaretlenmiş... Sonunda da devam etmiyor diye kaydını silmişler. Yine de "Hayır, bir yanlışlık olmalı", deyip durdum. "Bir başkasının kaydıyla karıştırmış olacaklar" diye ısrar ettim. "Yo, Hayır!" dedi. "Şimdi, gayet iyi hatırlıyorum. Elleri titrediği için doğru tuşlara basamıyordu. Verdiğimiz ilk hızlı yazma testinde eli ayağı boşalıverdi, midesi bulandı. Onu tuvalete zor taşıdılar... O günden beri bir daha görünmedi. Birkaç kere eve telefon ettik ama cevap veren olmadı." Anlaşılan ben mağazada çalışırken aradılar, orda, onun bunun ağız kokusunu çekerken...Ahhh, ah! Elli dolar okul taksidi, planlarım, senin için kurduğum hayaller, bir anda uçtu gitti... Uçtu gitti hepsi...

AMANDA- Ne yapıyorsun orda?

LAURA- Hiç.

AMANDA-Laura, okula gidiyorum diye çıkıp nereye gidiyordun?

LAURA- Dolaşıyordum.

AMANDA- Doğru söyle, Laura!

LAURA-Doğru söylüyorum anne. Sadece dolaşıyordum.

AMANDA-Dolaşıyor muydun?... Bu kış kıyamette öyle mi? O ince mantonla yine zatürre olmak için mi?

LAURA- Ne yapayım? Oraya geri dönemezdim... Ben ...Çıkardım...Ortalığa kustum!

AMANDA- Demek her gün sabahın yedisinden akşamın beşine kadar, sırf okula gidiyorum diye beni aldatmak için, dolaşıp duruyordun ha? Nereye gidiyordun?

LAURA- Neresi olursa, çoğunlukla parka.

AMANDA- Hasta hasta mı?

LAURA- O kadar kötü değildi. Ara sıra ısınacak kapalı bir yer buluyordum.

AMANDA- Nasıl yani?

LAURA- Müzelere gidiyordum. Hayvanat bahçesine filan, kuşları seyrediyordum, penguenler de orada. Bazen yemek yemiyor, parasıyla sinemaya gidiyordum. Son zamanlarda da yeni açılan bir yer var ya, sıcak iklim bitkileri yetiştiriyorlar hani, orada vakit geçiriyordum.

AMANDA- Peki ama neden Laura? Neden?

LAURA-Anne, sen üzgün olduğun zaman yüzünde öyle acıklı bir ifade beliriyor ki dayanamıyorum. Müzedeki Meryem Ana tasviri gibi.

AMANDA- Sus!

LAURA- Elimde değil, dayanamıyorum anne.

AMANDA- Hep böyle mi gidecek bu?... Demek artık ömrümüzün sonuna kadar pencerenin dibinde oturup gelip geçenleri seyredeceğiz? Oh! Ne ala! Sen işin yoksa sırça oyuncaklarla oyna kızım! Ya da babanın bıraktığı o eski plakları dinle dur! İş hayatına atılamazmış hanım efendi! Sebep? Küçük hanımın sinirden midesi atıyormuş! Öyleyse hayat boyu birilerine muhtaç olarak yaşayacaksın! Küçük bir odaya tıkmış, bir sığıntı olarak yaşamak ya da hayatını, aşağılanarak, yuvası olmayan bir kuş gibi, bir akrabadan diğerine gönderilip, yoksulluk içinde geçirmek ne demektir bilir misin? Onlara özeniyorsan başka. Kolay gelsin! Olup olacağın da bu zaten! Ama bir kısmet çıkarsa ona bir diyeceğim yok tabii.

AMANDA- Laura... Hoşlandığın biri olmadı mı hiç?

Tell Me Baby (Açıl Bana Bebeğim)¹⁰⁴

LAURA- Yo-yo-yok anne... Bir zaman bir çocuk vardı ama beğendiğim...Fotoğrafını buldum geçen gün...

AMANDA- Fotoğrafını mı vermişti sana?

LAURA- Yok. Okul yıllığında gördüm.

AMANDA- Yaa!... Okuldandı demek!

LAURA- Evet. Adı Jim'di. Burada işte, Zengibar korsanlarında, bak!

AMANDA-Nerede?

LAURA- Son sınıfın oynadığı operette. Sesi çok güzeldi. Pazartesi, çarşamba bir de cuma günleri, konferans salonunda benden iki sıra önde otururdu. Ne güzel gülüyor değil mi?

AMANDA- Belli, güler yüzlü çocuk.

LAURA- Bana "Mavi Gül" derdi

AMANDA-Neden sana öyle derdi?

LAURA- Hani zatürreden evde yatmıştım ya. Okula dönünce "Neden gelmedin, hasta mıydın?" Diye sormuştu. Ben de zatürre yani "plourosis" geçirdim demiştim. O, "plourosis"i "Blue Roses" anlamış olacak ki o günden sonra bana hep Mavi Gül" dedi. Konuştuğu bir kız vardı: Emily. En şık giyinen oydu okulda ama yapmacıklı bir hali vardı... Yıllığın "özel hayat" bölümünde okudum. Nişanlılarmış. O zamandan bu yana altı yıl geçti çoktan evlenmişlerdir.

AMANDA-Meslek sahibi olmayan kızlar, iyi bir koca bulup evleniyorlar. Sana da bir kısmet çıkacak elbet.

LAURA- Ama anne...

¹⁰⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

AMANDA- Aması ne?

LAURA- E topalım ben!

AMANDA- Ne münasebet! Kaç kere söyledim sana o kelimeyi ağzına alma diye. Sadece hafif bir aksaklık var ayağında, hepsi o kadar...Hem biraz kusuru oldu mu, insan, başka meziyetleriyle onu unutturmaya çalışmalı, değil mi? Biraz canlılık, biraz cazibe... Babanda fazlası ile mevcut tek şeydi cazibe.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Good Morning Little School Girl (Günaydın Ufaklık)¹⁰⁵

TOM- Ticaret okulundaki fiyaskodan sonra, Laura ya bir koca bulma fikri annemin hesaplarında temelli bir yer almaya başladı, bir tutku halini aldı sonunda. Sabah akşam bu hayalin, daha doğrusu hayaletin lafı. Sözü geçmediği zamanlarda bile annemin kaygından kırıışmış alnına, kız kardeşimin o ne yapacağını şaşırılmış ürkek haline bakmak yeterliydi. Belli, aramızdaydı o, bir kara bulut gibi çökmüştü evimizin üstüne. Annem işi oluruna bırakanlardan olmadığı için, planladığı yönde adım adım yürümeye başladı.

AMANDA- Siz misiniz, Ida Scott? Ben Amanda Wingfield. Pazartesi günkü Amerika'nın Devrimci Kızları toplantısında gözümüz hep sizi aradı. "Ah" dedim kendi kendime "yine sinüzit sancısı tuttu." Bilseniz nasıl merak ettim. Ne diyorsunuz!... Tanrı yardımcın olsun!... Ne diyecektim?... Ha!... Geçen gün abone defterlerini karıştırıyordum da gözüme ilişti, gelecek sayıya bitiyor seninki. "Ev Hanımının Yoldaşı" var ya unuttun mu? Evet şekerim bir sayı kalmış abonenin bitmesine...

TOM- Baharın ilk günlerinde annem yuvaya çeki düzen vermek ve yavru kuşu palazlandırmak için paraya ihtiyacı olacağını kestirip çoktan harekete geçmişti. "Ev

¹⁰⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

Hanımının Yoldaşı” dergisine abone kafeslemek için telefon başındaydı. Ve annemin gerginlikleri bize olan baskılarını daha da arttırıyordu.

AMANDA- Tam da Bessie Mae Hopper’ın romanı başlayacağı sıra. Roman değil, bir âlem... Nasıl anlatayım bilmem ki... Rüzgâr Gibi Geçti’yi hatırlıyorsun değil mi?... Ortalık birbirine girmişti hani, herkesin ağzında o. Okumayan kalmamıştı adeta... Herkes Scarlet O’Hara diyordu da başka bir şey demiyordu... Bu kitap da onun gibi başka bir şey işte... Eleştiriler şimdiden başladı. “Savaş sonu neslinin Rüzgâr Gibi Geçti bu.” deyip duruyorlar. Ne dedin, tatlım?... Yanıyor mu? Dedin?... Koş, hadi!... Bak, bakalım fırına!... Bekliyorum, seni. Alo... Alo... Telefonu yüzüme kapattı...

TOM- Dün kitaplarımı alıp götürmüşsün... Lanet olsun...

AMANDA- Sen aklını mı kaçırdın?

TOM- Kaçırdım evet, tamamen delirttiniz beni...

AMANDA- Neyin var senin?...

TOM- Yok, hiçbir şeyim yok...

AMANDA- Bağırma!

TOM-Hiçbir şeyim yok bu evde. Bana ait tek bir şey bile... Burnunu sokmadığın bir şey kaldı mı? Ne yapsam suç! Neye el sürsem...

AMANDA- Evet, o berbat romanı kütüphaneye geri verdim. O kaçık Lawrence’in yazdığı utanç verici kitabı... Ne olmuş yani? Asıl kabahat böyle sapıkların kitabını basanlarda! Hastalıklı beyinlerin ürettiklerine ya da onlara değer verenlere engel olamam, biliyorum. Ama böylesine bir pisliğin evime getirilmesini istemiyorum, anladın mı? Buna izin veremem...

TOM-Senin evin ha!.. Kim veriyor kirasını? Kim kendini onun içinde hapsediyor?... Mecburum değil mi size...

AMANDA- Susacak mısın sen?

TOM- Aaa... tabi böyle şeyler söylememeliyim. Ben sadece yapmam gereken şeyi...

AMANDA- Sana bir şey söyleyeyim mi?... Sen...

TOM- Hayır...Dinlemek istemiyorum.

AMANDA- Dinleyeceksin!...

TOM- Hayır dinlemeyeceğim, gidiyorum ben.

AMANDA- Hiçbir yere gidemezsin!... Buraya gel.

TOM- Gidiyorum! Çünkü artık...

AMANDA- Sana buraya gel diyorum, Thomas Wingfield! Söyleyeceklerim bitmedi.

TOM- Ya devam et öyleyse!

LAURA- Tom!...

AMANDA- Beni dinleyeceksin! Daha fazla küstahlık istemem! Sabrımın sonuna geldim artık!...

TOM- Sen bir de bana sor onu! Nelere sabrediyor insan! Benim de burama geldi artık anne, anlaşıldı mı?! Biliyorum, biliyorum. Senin için hiçbir önemi yok! Ne yaptığımın ne olmak istediğimin... İkisi arasındaki uçurumun...Hiçbir önemi yok...Sen bunları hiç düşünmezsin ki...Sen ne sanıyorsun...

AMANDA- Utanılacak şeyler yaptığını sanıyorum, böyle bağırip çağırmanın sebebi de bu...Senin her gece sinemaya gittiğine inanmıyorum. Bir değil iki değil her gece... Hiç kimse öyle her gece sinemaya gitmez. Gece yarıları düşünüyorsun yollara...Söyle de biz de öğrenelim, hangisiymiş bu gece saat ikiden sonra dağılan sinema! Eve nasıl döndüğünün farkında değilsin sen... Yalpa vura vura... Deliler gibi kendi kendine konuşuyorsun... Üç dört saat uyursan ne âla! Sonra kalk o kafa ile işe git! Orada nasıl çalıştığını hayal edebiliyorum. İki sallan bir yaslan. Çünkü daha fazlasını yapmaya gücün yok.

TOM- Hayır, daha fazla takatim yok.

AMANDA- Kovmadıklarına şükür seni!

TOM- Nerede o günler!

AMANDA- Ne sanıyorsun sen kendini? Bu halde olmaya ne hakkın var? Ne hakla işini tehlikeye atıyorsun? Biliyorsun değil mi işsiz kalırsan, başımıza gelecekleri?...

TOM- Anne! Şu ayakkabı mağazasındaki işe bayıldığımı mı sanıyorsun? Pek umurumdaydı “Paris Kunduraları!!!” O seloteks kaplamalı yerde, flüoresan ışıklarının altında elli beş sene geçireceğimi mi düşünüyorsun? Bak! Sabah oraya gitmektense birinin demir bir çubukla beynimi dağıtmasını tercih ederim. Her sabah gelip de “Kalkın ve Işıldayın”, “Kalkın ve Işıldayın” demiyor musun, işte o zaman bende kendi kendime “Şu ölümler ne kadar da şanslı” diyorum. Ama yine de kalkıp işe gidiyorum. Gördüğüm düşleri, kurduğum hayalleri çiğneyip gidiyorum! Ayda altmış beş dolar için bütün hayallerimden vazgeçiyorum. Sen de bana bencil diyorsun...Eğer ben sadece kendimi düşünmüş olsaydım çoktan gitmiş olurum... Tıpkı onun gibi...Dünyanın öbür ucuna hem de...

AMANDA- Nereye gidiyorsun?

TOM- Sinemaya.

AMANDA- Yalan söylüyorsun.

TOM - Tamam, esrar inlerine gidiyorum. Evet, esrar inleri anne. Günahkarların ve suçluların takıldığı inlere... Hogan çetesine katıldım...kiralık bir katilim ben. Keman kutusunda taşıyorum makineli tüfeğimi. Bana cani diyorlar, Cani Wingfield. Aşağı mahallede bir dizi ev işletiyorum ve ben iki yüzlü bir hayat yaşıyorum. Gündüzleri ticarethanede çalışan basit bir mağaza işçisi, geceleriye yer altı dünyasının dinamik çarı. Haraca kesiyorum ortalığı. Ya o rulet masalarında har vurup harman savurduğum milyonlar! Gözümün birine siyah bir bez bağlıyorum, bir de takma bıyık...Bazan da yeşil bir peruk takıyorum. Bu durumlarda bana “El Diablo” yani “İbisin ta kendisi” diyorlar...Neyse, bu gecelik bu kadar yeter! Neme lazım, uykun kaçacak sonra! Yalnız aklında olsun, düşmanlarım evi bizim evi dinamitlemeye niyetliler. Bugün değilse yarın, hep birlikte göğe uçarsak hiç şaşma! Bana göre hava hoş, senin için de öyle ya! Atladığın gibi süpürge sopasının üstüne, ver elini Blue Mountain! 17 sevdalınla birlikte! Nasıl hoşuna gitti mi ha? Seni gidi çirkin, geveze, cadı...

AMANDA- Benden özür dileyinceye kadar seninle bir daha konuşmayacağım.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

The Beggar and The Thief (Dilenci ve Hırsız)¹⁰⁶

LAURA—Tom, Tanrı aşkına ne yapıyorsun orada?

TOM—Anahtarı arıyorum. Bula bula deliği buldu düşecek!

LAURA—Neredeydin bu saate kadar?

TOM—Sinemadaydım.

LAURA—Ne bitmez sinemaymış bu!...

TOM—Çok uzun bir program vardı. Greta Garbo'nun bir filmi vardı sonra Miki Mosue, dün- ya haberleri, ilanlar, gelecek programlardan görüntüler... Sonra arada da org çalındı. Bir de Süt Vakfı için para toplayan şişman bir kadınla teşrifatçı birbirlerine girdiler.

LAURA—Bütün gece bunları izlemek zorunda mıydın?

TOM—Elbette! A! Bak, unuttuyordum, bir de büyük bir sahne gösterisi vardı. Bu seferki sihirbaz Malvolio...Muhteşem numaralar yaptı...Suyu sürahidem sürahiye boşalttı... İlk şarap oldu su. Sonra bira, derken viski oldu. Viski diyorsam, içtim de biliyorum. Halis Kentucky Straight Bourbon... Seyircilerden birisi gelsin, dedi, ben çıktım sahneye, iki sefer hem de... Çok cömert biriydi... Herkese hediyeler dağıttı. Bana da bunu verdi. Bu onun sihirli mendiliymiş... Al senin olsun, Laura. Bunu kanarya kafesinin üzerinden bir sallarsın, kuş mercan balığına dönüşür. Sonra balığın üzerinden tekrar sallarsın, bu sefer de kanaryalar havaya uçuşur. Ama en muhteşemi tabut numarasıydı. Onu bir tabuta kapatıp üstünden çiviledik. Ama o tek bir çivi bile sökmeyen tabuttan çıkıverdi... O numarayı ben de öğrensem, fena olmayacak galiba. Belki de içinde bulunduğum durumdan kurtulmama yardım eder.

LAURA—Tom... Şşş!

TOM—Ne var?

LAURA—Annemi uyandıracaksın.

¹⁰⁶ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

TOM—Bir kere de o uyansın... Her sabah “Kalkın ve Işıldayın” “Kalkın ve Işıldayın” diye bağırırken iyiydi değil mi? Laura şu tabutun içine girip çivilenmek için pek de akıllı olmaya gerek yok. Ama tek bir çiviye bile sökmeden dışarı çıkmayı kim başarmış ki şimdiye kadar?...

AMANDA—Kalkın ve ışıldayın! Kalkın ve ışıldayın!

TOM- Kalkıyordum ama ışıldayamıyordum artık.

AMANDA- Laura, kardeşine söyle! Kahvesi hazır.

LAURA—Tom! Saat yediye geliyor. Kalk da annemi sinirlendirme. Tom, lütfen bu sabah konuş annemle, ne olur...Barışın hadi!... Hatırım için, Özür dile!... Olur mu?...

TOM—Benimle konuşmayan o. Kendi çıkardı dargınlığı.

LAURA—Eğer özür dilersen, konuşur...

TOM—Bana dargın olması...yani bütün trajedi bu mu?

LAURA—İnatçılık etme Tom, ne olur...

AMANDA-Laura, dediğimi yapacak mısın? Yoksa ben mi giyinip çıkayım dışarı?

LAURA—Şimdi, gidiyorum. Paltomu giyiyordum. Tereyağı alacağım. Başka?

AMAND- Sadece tereyağı...Yalnız söyle de hesaba yazsınlar.

LAURA—Ama, anne, “Hesaba yazın” deyince bir karış surat asıyor bakkal.

AMANDA—İş, Bay Garfinkel’in surat asmasına kalsın! Canımızı alacak değil ya! Kardeşine söyle, kahvesi soğuyor.

LAURA--Dediğimi yapacaksın, değil mi, Tom!

AMANDA—Laura, hemen gideceksen git, yoksa hiç gitme!

LAURA—Gidiyorum, anne, gidiyorum.

“The Same Thing” (Hep Aynı Şey)¹⁰⁷

TOM—Anne, affet beni. Geri alıyorum söylediklerimi. Terbiyesizlik ettim sana.

AMANDA—Büyüt, yetiştir, hayatını ada, karşına geçip “cadı” desin! Meğer çocuklarımı kendime düşman etmişim

TOM—Olur mu öyle şey, anne!...

AMANDA—Ne olacak ne bitecek derken sabahı ediyorum. Bu yüzden de sinirli oluyorum. Kimsenin anladığı yok halimden.

TOM— Öyle deme anne.

AMANDA—Bunca yıldır çırpındım durdum. Babasız büyüttüm ben sizi. Sen benim tek dayanağımsın... Sakın azmini kaybetme, boşa çıkarma ümitlerimi.

TOM—Çalışıyorum Anne!

AMANDA—Ah! Bir ciddi sarılsan işine!... Bak!... Nasıl başaracaksın! Neyin eksik? Çocuklarımın ikisi de yetenekli, bir bilsen nasıl iftihar ediyorum sizinle. Ama bana bir konuda söz ver oğlum?

TOM—Hangi konuda anne?

AMANDA—Bir daha içki koymayacaksın ağzına, söz mü?

TOM—Söz, içmem bir daha.

AMANDA—Öyle korktum ki, oğlum ayyaş oluyor diye, deliye döndüm. Yer misin, galeta getireyim mi birkaç tane?

TOM—Kahve içeceğim sadece.

AMANDA—Çörek yapmıştım dün, onlardan getireyim?

TOM—Dedim ya! Kahve içeceğim sadece.

AMANDA—Ama olmaz ki, oğlum! Bütün gün aç karnına çalışılır mı? Vücut mu dayanır buna? Yavaş iç daha on dakikan var. Çok sıcak içilen şeyler mide kanseri yapar. Süt koyayım mı içine biraz?

TOM—Hayır, teşekkür ederim.

AMANDA—Soğutmak için.

TOM-- İstemez, teşekkür ederim. Böyle içeceğim.

¹⁰⁷ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

AMANDA—İyi değil ki ama oğlum. Doğru değil ki ama bu. Sağlığımıza iyi bakmamız lâzım. Kendimizi kollamamız lâzım. Zor günler geçiriyoruz...Birbirimize destek olmamız gerek...Güvenecek başka kimimiz var? Onun için diyorum ki Tom...
Diyorum ki...Kız kardeşini onun için dışarı yolladım, yalnız kalalım diye. Seninle bir şey konuşmak için... Sen özür dilemeseydin bile, yine de konuşacaktım seninle.

TOM- Nedir, anne? Mesele ne?

AMANDA—Laura!

TOM—Laura mı?

AMANDA—Biliyorsun Laura'nın halini. Sesi sedası çıkmıyor ama, belli, kendi kendini yiyor kız. İçine akıtıyor zehrini, olup bitenin farkında; biliyorum, üzülüyor. Dün aniden odasına girdim. Baktım, oturmuş ağlıyor.

TOM—Neymiş derdi?

AMANDA—Sen.

TOM—Ben mi?

AMANDA—Burada mutlu olmadığını düşünüyormuş.

TOM—Bunu da nerden çıkarmış.

AMANDA—Laura bu işte... Ama sen de bugünlerde çok tuhaf davranıyorsun. Aklına bir şey gelmesin, yanlış anlama, eleştirmek için söylemiyorum. Razi değilsin mağazadaki hayata...Ama şu dünyada kim dilediği gibi yaşayabiliyor ki... Fedakârlık etmeden olmuyor. Tom, hayat kolay değil, hiç değil. Dayanmak lazım! ... İçimde öyle hisler var ki sana anlatamayacağım...Şimdiye kadar hiç bahsetmedim ama ben babanızı sevdim...

TOM—Biliyorum anneciğim.

AMANDA—Bakıyorum da sen de git gide ona benzemeye başladın. Gece eve geç gelmeler, sonra dün gece... İçmiştin öyle değil mi? Laura senin burada yaşamayı sevmediğin için geceleri bizden uzaklaştığını söylüyor. Doğru mu bu Tom?

TOM—Hayır! Ama demin bana anlatamayacağın hislerin olduğunu söyledin ya. İşte ben de öyleyim. Benim de sana anlatamayacağım çok şey var. Onun için birbirimize saygı gösterelim. (*Gitmeye yeltenir.*)

AMANDA—Aah ah! Başıma gelecekleri adım gibi biliyorum ben. Git gide babana

benziyorsun. O da öyleydi. Sabah akşam sokakta. “Neredeydin?” desen suç olur. Derken bir gün başını aldığı gibi... Gidiş o gidiş... Şimdi de...

TOM- Of anne...

AMANDA-Deniz Ticaret İşletmesinden aldığın mektubu görmedim sanma! Farkındayım neler geçiyor aklından. Burada gözü bağlı oturmuyoruz ya! Kolay gelsin! Sana da “Güle güle.” Demesini bilirim. Yalnız yerini tutacak biri çıkmadan şuradan şuraya gidemezsin!

TOM—Ne demek istiyorsun anne?

AMANDA—Şunu demek istiyorum, Laura’ya bakacak biri, senin anlayacağın bir kısmet çıksın, kızın kendi başına müstakil bir evi olsun. İşte o zaman istediğin yere çekip gidersin. Daha önce bırakmam seni, mecbursun Laura’ya bakmaya. Bana bakmasan da olur. Ama kız kardeşin genç ve bakıma muhtaç. Ticaret mektebinde olanları biliyorsun. Kilisedeki gençlik kollarına götürdüm. O iş de fiyasko verdi. Ne o kimseyle konuşmuş ne de yanına yanaşan olmuş. Evde şimdi bütün gün. İşi gücü şu camdan şeylerle oynamak ve eski plakları çalmak. Başka bir şey yaptığı yok. O yaşta kıza yakışır hayat mı bu!...

TOM—Ben ne yapabilirim ki?

AMANDA—Mağazada hiç arkadaşın yok mu şöyle ...İyi genç adamlardan...

TOM- Yok.

AMANDA- Olmaz olur mu, canım, mutlaka vardır.

TOM—Anne!

AMANDA—Düzenli hayatı olan, içki kullanmayan, kendi halinde birini bul, onu yemeğe davet et...

TOM—Ne?

AMANDA- Kız kardeşin için canım...Tanışınlar, arkadaş olsunlar diye. Yapar mısın, Tom? Ha, yapar mısın?

TOM— Olur anne! Olur...

AMANDA- Tom dediğimi unutma, yün atkını da sar boynuna...

TOM- Tamam anne, tamam...

Champagne and Reefer (Şampanya ve Esrar)¹⁰⁸

BEŞİNCİ SAHNE

AMANDA- Bu sahanlık da taraça yerini tutmuyor ya, neyse. Nereye bakıyorsun?

TOM.- Ay'a... Garfinkel'in dükkânı üzerinde, yeni doğuyor.

AMANDA- Evet! Gümüş bir yay gibi. Dilek tuttun mu?

TOM- Tuttum.

AMANDA- Ne tuttun?

TOM- Sır.

AMANDA-Sır ha? Öyleyse ben de söylemeyeceğim!

TOM-Seninkini bilmek zor değil ki.

AMANDA-Aklımdan geçenleri okuyorsun demek.

TOM- Eh öyle sır küpü insanlardan değilsindir!

AMANDA- Doğru. Benim sırlarım yok. Ne dilek tuttuğumu söyleyeyim. Değerli çocuklarım

için başarı ve mutluluk diledim. Her zamanki dileğim bu. Ay olsa da olmasa da.

TOM-Ben de kızına, bir kısmet istediğini sanmıştım.

AMANDA-Bu da nerden çıktı?

¹⁰⁸ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

TOM- Benden Laura için bir erkek arkadaş bulmamı isteyen sen değil miydin?

AMANDA- Evet...Ne olmuş yani?

TOM- E! İşte buldum birini.

AMANDA- Ne buldun?

TOM- Bir erkek arkadaş....

AMANDA- Yani arkadaşlarından birini mi davet ettin buraya?

TOM- Evet, yemeğe gelmesini rica ettim.

AMANDA- Gerçekten mi?

TOM- Gerçekten.

AMANDA- Sen davet ettin, o da kabul etti öyle mi?

TOM- Evet.

AMANDA- Kesin ama, değil mi?

TOM- Hem de çok kesin.

AMANDA- Ne zaman ama? Yakında mı?

TOM- Akşama sabaha.

AMANDA- Doğru dürüst konuşacaksan konuş! Üzme beni Tom! Söyle bana ne zaman geliyor?

TOM- Yarın.

AMANDA- Ne? Yarın mı?

TOM- Evet, Yarın.

AMANDA- Ama Tom!

TOM- Ne var anne?

AMANDA- Yetişemeyiz ki yarına kadar...

TOM- Neyi yetiştirecekmişsin?

AMANDA- Hazırлығы tabii ki! Ah! Tom, ah! Neden hemen telefon etmedin bana? Şimdiye kadar epey hazırlık yapmış olurduk.

TOM-Anne neden bu kadar telaşlandın?

AMANDA- Tabii telaşlanırım. Öyle üstün körü olmaz. Her şey mükemmel olmalı Misafiri bu çöplükte ağırlayacak değiliz ya! Bütün gümüş çeyizliklerim ovulacak, işlemeli örtülerim yıkanacak, camlar silinecek... Bir sürü iş. Sonra üstümüze ne giyeceğiz? Çıplak çıkacak değiliz ya misafirin karşısına.

TOM- Anne! Bu çocuk öyle şeyleri sorun edecek biri değil.

AMANDA-Onu bunu bilmem ben. Kız kardeşine gelen ilk misafir bu. Yazık değil mi kıza, hayatında ilk defa bir misafir geliyor! İçeri gelsene biraz.

TOM-Yine ne var?

AMANDA-Sana soracaklarım var. Tanrıya şükürler olsun ki şu yeni kanepeyi almışım. Abajurun taksiti de nerdeyse bitiyor. Basma kılıfları da geçirdik mi, tamam. Ah! Bir de şu duvar kağıdını değiştirebilseydik. Adı ne delikanlının?

TOM- Adı O'connor.

AMANDA- Üstelik yarın Cuma! Bu da, kuşkusuz balık demek...Levrek yapacağım...Üzerine de mayonez döktük mü... Ne iş yapıyor? Mağazada mı çalışıyor?

TOM- Elbette! Başka nereden...

AMANDA-Tom...içki içiyor mu?

TOM- Neden soruyorsun?

AMANDA- Baban içerdi de.

TOM- Başlama yine!

AMANDA-Öyleyse içiyor?

TOM-Benim bildiğim kadarıyla içmiyor ama.

AMANDA-İyice öğren de emin olalım. İçki içen adam istemem kızıma.

TOM-Biraz acele etmiyor musun? Daha ortada hiçbir şey yok.

AMANDA-Yarın kız kardeşinle tanışmış olacak. Karakteri hakkında ne biliyorum?

Hiç...Sarhoş karısı olmaktansa evde kalması daha iyi. Delikanlının mağazadaki pozisyonu ne?

TOM – Delikanlının mağazadaki pozisyonu sevkiyat memurluğu anneciğim.

AMANDA-Bana oldukça sorumluluk gerektiren bir pozisyonmuş gibi geldi. Eğer sabahları birazcık erken kalkabilseydin sen de olabilirdin...Ne kadar maaş alıyor?

TOM- Herhalde ayda seksen beş dolar civarında alıyordur.

AMANDA-Yaa. Pek de çok sayılmaz ama... Yine de...

TOM- Yine de benden yirmi dolar daha fazla.

AMANDA- Ben de öyle tahmin etmiştim zaten. Aslına bakarsan ayda seksen beş dolarla bir aile kıt kanaat geçinebilir.

TOM- İyi ama, bizim Jim'in ailesi falan yok ki.

AMANDA- Olacak bir gün elbet. Ömrünün sonunda kadar bekar kalacak değil ya! Bugün değilse yarın.

TOM- Bakıyorum plan yapmaya başladın şimdiden!

AMANDA-Plansız yaşanmaz hayatta. Eğer bugünden geleceğini iyi planlamazsan işte o zaman pişman olursun...

TOM- Benim de korkum o ya!

AMANDA- Akılcıca alay mı ediyorsun benimle? Zevzekliği bırak da şimdi söyle. Şu... neydi çocuğun ismi?

TOM- James Delaney O'Connor.

AMANDA- İki taraftan da İrlandalı demek. Eyvahlar olsun. Bir de içki içmiyor diyorsun.

TOM- Ne bileyim ben. İstiyorsan açayım telefonu, kendine sorayım.

AMANDA- Öyle şey olur mu hiç!

TOM- Ama anne haberin olsun, Laura'dan hiç bahsetmedim ona. Kendisi hakkında karanlık niyetlerimiz olduğunu bilmesini istemedim. Ona sadece akşam bize yemeğe gel dedim. O da "Olur." dedi. Bütün konuştuğumuz da bundan ibaret.

AMANDA- Doğrudur... Sende bu güzel konuşma varken! Neyse buraya geldiğinde nasılsa tanışacaklar...Laura'nın ne kadar güzel, çekici ve tatlı olduğunu görünce buraya davet edildiği için dua edecek.

TOM- Laura'ya bu kadar güvenmesen iyi olacak, anne!

AMANDA- Ne demek istiyorsun?

TOM-Laura'ya biz başka bir gözle bakıyoruz anne... Sevdiğimiz için kusurlarını görmüyoruz... Hatta onun total olduğu bile aklımıza gelmiyor artık.

AMANDA-Kaç kere söyledim sana o lafı ağzına alma diye.

TOM-Sen istediğin kadar total değil de. Laura hem total hem de ...

AMANDA-Hem de ne? Tuhaf deme...

TOM- Ama gerçek böyle...Tuhaf

AMADA- Laura hangi bakımdan tuhaf sorabilir miyim?

TOM- Laura feci utangaç, başka bir dünyada yaşıyor adeta. Sırça oyuncaklardan yapılmış bir dünya...Bir de eski plakları çalıyor gramofonda, bütün yaptığı bu...

AMANDA- Nereye gidiyorsun?

TOM- Sinemaya.

AMANDA- Sinemaya gitmiyorsun, her gece sinemaya gittiğine inanmıyorum...
Laura! Laura!

LAURA- Efendim, anne.

AMANDA- Bulaşıkları bırak da buraya gel. Gel Laura gel, aya bak da bir dilek tut!

LAURA- Ay mı? Nerede?

AMANDA-Bak, gümüş bir yay gibi. Bir dilek tut hadi! Hadi, şimdi hayatım, bir dilek tut!

LAURA- Ne dileyeyim anne?

AMANDA.- Mutluluk ve şans!

*All Aboard! (Herkes Gemiye!)*¹⁰⁹

İKİNCİ PERDE

ALTINCI SAHNE

*Tom Cat (Kedi Tom)*¹¹⁰

TOM- Ertesi akşam kararlaştırdığımız gibi Jim'i eve yemeğe getirdim. Onu okuldan biraz tanırdım. Jim o zamanlar lisenin en gözde öğrencisiydi. Öyle canlı bir görünüşe sahipti ki sanki üzerinde bir ışık demetiyle dolaşırdı. İçi dışı tertemiz pırıl pırıl bir delikanlı. Basketbol takımının bir yıldızı, Münazara takımının kaptanı, sınıf mümessili, koro başkanı... Çayları, dansları o düzenler, yıl sonu gösterilerinde başrolü o oynardı. Her şeye öylesine baş döndürücü bir hızla yetişiyordu ki, Jim'i okul yıllarında görmüş olsaydınız, bu çocuk bu gidişle, otuzuna kalmaz, Beyaz Saray'a kapağı atar, derdiniz. Ama öyle olmadı. Sanırım okulu bitirdikten sonra bazı zorluklarla karşılaştı ve hızı birden kesiliverdi. Mezuniyetinden beri altı yıl geçmişti ve benden farklı bir işi de yoktu. Evdeyse sanki Amerika başkanı geliyormuş gibi hazırlıklar devam ediyordu.

AMANDA- Bak şimdi aynaya! Haberin olsun küçük hanım olabileceğin kadar güzel yaptım seni. Benim elimden gelen bu kadar. Şimdi sıra bana geldi. Sana bir şey göstereceğim... Harikulade bir şey...

LAURA- Neymiş o, anne?

AMANDA- Biraz sabret, göreceksin! Şimdi bak şöyle bir annene. Nasılım Laura,

¹⁰⁹ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

¹¹⁰ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

beğendin mi? İşte danslara katıldığım, yarışmalar kazandığım elbisem buydu. Valinin Jackson'da verdiği baloda üstümde bu vardı. Vals yarışmasını kazanmıştım orada. Bak, o gece işte böyle girmiştim salona... Pazarları misafirlerimi bununla karşılardım. Babanla ilk tanıştığımızda da bu vardı üstümde. Ah, ah... Umarım yağmura yakalanmadan gelirler. Tom'a bu sabah fazladan para verdim Bay O' Connor ile servis arabasına binsinler diye...

LAURA-Adı neymiş, dedin, anne?

AMANDA-O'Connor.

LAURA- İlk adı ne?

AMANDA-Hatırlayamıyorum! Aa! evet hatırladım...Adı Jim'di.

LAURA-Jim mi olamaz?

AMANDA-Evet, evet Jim'di. Bir an unutmuşum bak. Halbuki "Jim" adını pek severim.

LAURA- Emin misin anne adının Jim O'Connor olduğundan?

AMANDA-Evet, neden sordun?

LAURA- Okuldan tanıdığım bir Jim O'Connor vardı da... Tom da tanır onu. Bu akşam yemeğe gelecek olan oysa kusura bakma anneciğim, elimde değil, ben çıkamayacağım karşısına.

AMANDA- Ne saçmalıyorsun yine sen?

LAURA- Hani "hoşlandığın biri oldu mu?" diye sormuştun... Hatırlamıyor musun, ben de sana o çocuğun fotoğrafını göstermiştim?

AMANDA- Okul yıllığında gösterdiğin çocuk mu?

LAURA-Evet! O çocuk.

AMANDA- Laura, kızım sen ona aşık mıydın yoksa?

Who Do You Love? (Kimi Seviyorsun?)¹¹¹

LAURA-Ne bileyim ben. Bildiğim Şu ki, dũnyada oturamam onunla sofraya.

AMANDA- Canım o değildir bir kere...Hiç sanmam! Ama gelen o olsa bile, çare yok, oturacaksın sofraya, mecbursun.

LAURA- Yapamam anne, elimde değil.

AMANDA- Yoo, Laura!! Daha fazla Şımarıklık istemem. Yeter artık sizden çektiğim. Kardeşin bir tũrlũ sen bir tũrlũ... Hadi onlar gelinceye kadar kendini toparla biraz! Tom anahtarını almayı unutmuş, geldiklerinde onlara kapıyı sen açacaksın.

LAURA-Anne ne olursun, sen aç kapıyı.

AMANDA-Mutfağa gidiyorum. İŞim var daha...

LAURA-Ne olursun anneciğim, yapma bana bunu. Sen aç ne olur!

(Kapı çalınır.)

AMANDA-Laura, tatlım kapı!

JIM-Az daha yağmura yakalanıyorduk.

TOM- Yaa...

AMANDA-Laura, Tom'la Bay O'Connor geldiler. Benim ellerim kirli, sen açiver tatlım.

LAURA-Anne, sen aç kapıyı ne olur! Ne olursun anne!

AMANDA—Ne oluyor sana Laura?

LAURA-Anne lũtfen sen aç, lũtfen!

AMANDA-Sana Şımarıklık istemem dedim Laura! Aklını kaçırmak için bu anı mı buldun?

¹¹¹ Bu kısmın Tũrke'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

LAURA-Ne olur anne, yalvarırım...

AMANDA-Kapıyı sen açacaksın dedim. Ben açamam.

LAURA-Ben de açamam!

AMANDA-Neden?

LAURA-Nefes alamıyorum.

AMANDA-Laura Wingfield derhal kapıya! Marş, marş!

LAURA-Peki, anne peki.

TOM-Sizi tanıştırayım. Laura bu Jim. Jim bu da kız kardeşim, Laura.

JIM-Shakespeare'in bir kız kardeşi olduğunu bilmiyordum!

TOM- Jim Mağazada işler yavaşken gizlice tuvalete çekilip şiir yazdığımı bildiği için beni Shakespeare diye çağırırdı. Jim ile Laura'nın okuldan tanıştıklarını ve Laura'nın onun sesinden ne kadar büyük bir hayranlıkla söz ettiğini biliyordum. Jim'in ise Laura'yı hatırlayıp hatırlayamayacağını bilmiyordum. Çünkü okuldayken Jim ne kadar parlak bir öğrenci ise Laura da yanında o kadar silikti.

JIM- Memnun oldum.

TOM- Laura'yı tanımamıştı.

LAURA-Nasıl... Nasılsınız?

JIM- Demir gibi! Ama niye ellerin böyle soğuk senin Laura?

LAURA-Evet. Şey gramofon kurmuştum da. Affedersiniz.

JIM- Nesi var?

TOM- Laura'nın mı? Laura biraz utangaçtır da...

JIM -Utangaç mı? Bugünlerde utangaç bir kıza rastlamak çok zor. Bana bir kız kardeşin olduğundan bahsetmemiştin.

TOM-Artık öğrendin. Bir kız kardeşim var.

AMANDA-Tom?

TOM-Efendim, anne?

AMANDA—Bay O'Connor'la beraber misiniz?

TOM—Evet, anne.

AMANDA—Bay O'Connor'a sor bakalım! Elini yıkamak ister mi?

JIM—Yok efendim, teşekkür ederim, Mağazada hallettim ben o işi... Tom!

Bay Mendoza bana senin hakkında bir şeyler söyledi.

TOM-İyi mi? Kötü mü?

JIM-Sence?

TOM—Ne bileyim...

JIM—Gözünü açmazsan, bak, sana söyleyeyim, yakında kapı dışarı edileceksin.

TOM—Merak etme! Yavaş yavaş gözüm açılıyor benim...

JIM—Pek belli olmuyor da neyse!

TOM—Belli etmiyorum da ondan. İyiden iyiye aklıma koydum. Yeni bir hayata başlayacağım. Öyle bir geleceğin eşigindeyim ki ben şimdi, ne Mr. Mendoza, ne de mağazaya yer var onun içinde. Gidiyorum.

JIM- Gidiyor musun?

TOM- Evet!

JIM- Ne zaman?

TOM- Yakında.

JIM- Nereye? Nereye gidiyorsun?

TOM- İçim içime sığmıyor artık. Öyle dalgın, dünyayı umursamaz gibi görünüyorum, değil mi? Bir bilsen nasıl kaynıyor içim. Mağazada ne zaman elime bir kundura alsam, hayat mı bu diyorum kendi kendime...Ne işim var bu kunduraların arasında? Ayağıma geçirip çekip gitmedikten sonra. Bak!

JIM- Nedir bu?

TOM- Üye oldum.

JIM- Denizciler Sendikası.

TOM- Elektrik parasını sendikaya yatırdım bu ay.

JIM- Elektriği kestiklerinde bunu yaptığına pişman olacaksın!

TOM- Burada olmayacağım ki!

JIM- Peki annen ne olacak?

TOM- Babama çekmişim ben. Çekip gideli tam on altı yıl oluyor.

JIM- Annen ne diyor bu işe?

AMANDA- Tom!

TOM- Efendim anne

AMANDA-Neredesiniz?

TOM- Taraçadayız, anne.

TOM- Şşş! Annem geliyor. Planlarımdan haberi yok.

AMANDA- Hoş geldiniz! Bay O'Connor değil mi? Tanıştırmaya hiç gerek yok. Sizin hakkınızda o kadar çok şey duydum ki oğlumdan dayanamadım artık, madem o kadar methediyorsun çağır da şu harika çocuğu biz de görelim dedim. Neden bilmiyorum ama Tom öyle çekingendir ki... Güneyli olduğuna bin şahit ister. Halbuki Güneyliler hep sıcak insanlardır. Gelin, hadi oturalım biraz... Burası da pek sıcak... Biraz önce güzel bir esinti hissettim. Yaza bile girmedik daha. Korkarım bu gidişle yaz sığağında kavrulacağız. Neyse ki bu akşam yemeğimiz çok hafif. Bu mevsimde hafif yemekler daha iyi olur diye düşündüm. Tıpkı hafif elbiseler gibi. Ben de sıcak havalara hazırlıksız yakalandım. Sandığa koşup bu ince elbiseyi çıkardım... Çok eski! Neredeyse tarihi eser! Ama kendimi çok iyi hissediyorum içinde... Çok iyi ve serin, yani...

TOM- Anne...

AMANDA-Evet tatlım?

TOM –Artık sofraya otursak diyecektim de...

AMANDA-Hayatım git de yemeğin hazır olup olmadığını kız kardeşine sor, Biliyorsun, bu akşam Laura bakıyor mutfağa. Git, ona acıktığınızı söyle. Laura'yla tanıştınız mı?

JIM- Hani...

AMANDA-Kapıda karşılaştınız tabii... Çok güzel. Kızım olduğu için söylemiyorum, pırlanta gibidir Laura. Bir genç kız hem bu kadar güzel olsun hem bu kadar evcimen, nerede bulunur şimdi böylesi? Ben pek öyle değilimdir. Hiç olmadım. Pastadan başka bir şey yapmasını bilmezdim. Güneydeyken pek çok hizmetçimiz vardı. Gitti, hepsi gitti. Bütün taliplerim çiftlik sahiplerinin çocuklarıydı, onlardan biriyle evlenirim diye düşünüyordum ben de. Hizmetçisi, uşağı, atı, arabası... Ama böyle biriyle evlenmedim. Telefon şirketinde çalışan biriyle evlendim. İşte şuradaki tatlı tatlı gülen fotoğraf. Santralde çalışırken uzak yerlere kaptırdı gönlünü! Şimdi geziyor, ama kim bilir nerelerde! Size de oturmuş dertlerimden bahsediyorum. Biraz da siz anlatın. Tom!

TOM- Efendim, anne?

AMANDA- Yemek hazır mı?

TOM- Sofra da hazır, yemek de.

AMANDA- Bir bakayım!... Mükemmel! Tom, kardeşin nerede?

TOM- Laura kendini iyi hissetmiyormuş ve masaya gelmesem daha iyi olacak diyor.

AMANDA- Ne? Saçmalık bu! Laura!.. Laura!..

LAURA (*gelir ve bayılır.*)

YEDİNCİ SAHNE

AMANDA- Laura, iyi misin tatlım?

JIM-Hey dur, dur gitme!

Baby Please Don't Go (Bebeğim N olur Gitme)¹¹²

AMANDA- Söyleyin bakalım, Bay O'Connor, ışıklar söndüğünde Musa neredeydi?

JIM-Bilemeyeceğim, hanımefendi.

AMANDA- Karanlıkta tabii. Kimse kımıldamasın yerinden! Ben mumları yakarım. Herhalde sigorta attı. Sigortadan anlar mısınız, Bay O'Connor? Ben hiç anlamam, hele Tom benden de beterdir. Rica etsem bir baksanız...Şöyle buyurun. Dikkat edin de başınızı bir yere çarpmayın.

JIM- Sigorta kutusu nerde?

AMANDA- Burada, fırının yanında. Görebiliyor musunuz?

JIM- Bir dakika!

AMANDA-Tom!

TOM- Efendim anne?

AMANDA-Sana bir elektrik faturası vermiştim, hani ihbarname geldiğini söylediğim fatura...

TOM- Evet, anne...

AMANDA-Ödemeyi unutmuş olmayasın sakın?

TOM- Ben... Şey...

¹¹² Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

JIM-Bayan Wingfield Sigortalar da bir problem yok galiba.

AMANDA- Biz de on dokuzuncu asırda yaşıyoruz bu akşam., Edison henüz ampülü bulmamış gibi... Tom, sen cezalıydın, benimle gelip bulaşıkları yıkayacaksın.

JIM- Ben de yardım edeyim.

AMANDA- Öyle şey olur mu?

JIM-Ama ben de bir işe yaralıyım...

AMANDA- Laura çok yalnız kaldı... Yanına gidip ona biraz eşlik etseniz? Size şu şamdanı vereyim. Bir de Laura, şu şaraptan içse biraz, iyi gelir belki. Nasıl ikisini birden taşıyabilecek misiniz?

JIM—Tabii.

AMANDA—Hadi, Tom, tak bakalım, şu önlüğü!...

JIM- Orada mısın Laura?

LAURA- Buradayım.

JIM- Nasılsın? İyisin değil mi?

LAURA- İyiyim, evet. Teşekkür ederim.

JIM- Bak sana ne getirdim?

LAURA- Teşekkür ederim.

JIM- İç ama, sarhoş olmak yok, bak! Peki şamdanı nereye koyayım?

LAURA-Şey...Bilmem. Nereye isterseniz...

JIM- Yere koysam olur mu?

LAURA-Tabii, nereye isterseniz.

JIM- Oldu olacak bende yere oturayım bari.

LAURA-Buyrun.

JIM- Bir yastık verir misin?

LAURA- Efendim?

JIM- Yastık istedim.

LAURA-Haa... Evet...

JIM- Güzel, sen de yere oturmaz mısın?

LAURA-Şey...Oturayım.

JIM- Bir yastık alsana kendine. Yüzünü göremiyorum böyle.

LAURA- Ben sizi görebiliyorum.

JIM-Biliyorum ama haksızlık bu, ışık gözümü alıyor benim. Şimdi daha iyi görüyorum seni. Rahat mısın?

LAURA-Evet.

JIM- Ben de öyle. Keyfime diyecek yok Sakız ister misin?

LAURA- Hayır, teşekkür ederim.

JIM-Eğer izin verirsen ben çiğnemek istiyorum, canım çok çekti de. Tom, bana senin utangaç olduğunu söyledi. Doğru mu, Laura?

LAURA-Şey...Bilmem.

JIM- Belki biraz kapalı büyümüşsün ama. Ne olacak! Keşke herkes öyle olsa. Affedersin, birden samimileştim galiba?

LAURA- Kaldıysa bir sakız isteyecektim. Bir şey soracağım size, Bay O'Connor. Şarkı söylemeye devam ediyormusunuz hala?

JIM- Şarkı söylemek mi? Ben mi?

LAURA –Evet, çok güzel bir sesiniz vardı.

JIM- Demek dinlemiştin beni?

LAURA- A! Tabii. Hem de birkaç kere...Sanırım beni hiç hatırlamadınız...

JIM- Zaten bana da seni tanıyormuşum gibi geldi. Kapıyı açar açmaz gözüm ısırıldı. Dilimin ucuna gelir gibi oldu adın. Az daha zorlasam kendimi bulacaktım ama baktım, isim gibi de değil, öyle başka türlü bir şey, vazgeçtim sonra.

LAURA- Acaba... “Mavi Gül” olmasın?

JIM- Tamam, “Mavi Gül” Bak sen şu işe! Çok affedersin.

LAURA- Af dileyecek bir şey yok ki bunda. Zaten çok iyi tanımazdınız beni.

JIM- Birbirimizle konuşurduk ama değil mi?

LAURA- Evet şey... Ara sıra, karşılaştıkça.

JIM- Hemen nasıl tanıdın beni?

LAURA- Görür görmez.

JIM-Hayret!

LAURA- Adınızı söyledikleri zaman siz geldiniz aklıma. Tom’un sizi okuldan az çok tanıdığını biliyordum. Onun için işte, kapıda görür görmez, ne bileyim, hemen tanıdım sizi.

JIM-Berberer girdiğimiz bir ders yok muydu?

LAURA- Vardı. Koroda beraberdik.

JIM- Haaa!

LAURA-Konferans salonunda benden iki sıra önde otururdunuz.

JIM- Yaa!

LAURA- Pazartesi, Çarşamba, bir de Cuma günleri.

JIM- Şimdi hatırladım. Sen hep geç gelirdin, değil mi?

LAURA- Evet. Merdivenleri çıkmak güç gelirdi de... Hep ayağım yüzünden.

JIM-Farkına varmamışım ben.

LAURA- Siz bir de onu bana sorun. Ben içeri girmeden önce, herkes yerine oturmuş olurdu. Onca insanın önünde yürümek öyle güç gelirdi ki... Benim yerim ta arka

sıradaydı. Düşünün, herkesin gözü üstümde! Kan ter içinde kalırdım oraya gidinceye kadar.

JIM- Bunu kendine dert edecek ne vardı yani?

LAURA-Biliyorum, ama elimde değildi. Derken koro başlar, ben de rahat bir nefes alırdım.

JIM- Sen anlattıkça daha iyi hatırlıyorum şimdi. “Mavi Gül” derdim sana değil mi? Neden böyle derdim?

LAURA-Zatürre olmuşum bir ara, okula gelememiştim. Dönüşte “Neyin var?” diye sormuştunuz ben de “Pleurosis” dedim. Siz “Blue Roses” diye anlamışsınız. Yani “Mavi Güller” Ondan sonra artık beni nerde görerseniz “Mavi Gül” diye seslenirdiniz.

JIM-Umarım seni gücendirmemişimdir.

LAURA- Kim demiş! Aksine hoşuma giderdi. Ne bileyim, o kadar az insan vardı ki tanıdığım...

JIM-. Sen hep bir başına gezerdin değil mi?

LAURA-Arkadaş edinemedim kendime bir türlü.

JIM- Niye ama? Neden arkadaş edinemedin?

LAURA- Şeyy...Ben... Kötü bir başlangıç yapmıştım.

JIM- Yani ayağının şey oluşunu mu söylüyorsun?

LAURA- Öyle ... Şimdiye kadar bana engel olan oydu.

JIM-İnsanları tanıdığın zaman görürsün ki kimse o kadar kötü değildir. Yakından tanımak lazım sadece. Herkesin kendine göre birtakım problemleri vardır. Mesela, ben liseye giderken, dünyaları fethedecekmişim gibi gelirdi bana. Yıllıkta benim hakkımda yazılan o muhteşem şeyleri hatırlıyor musun?

LAURA-Elbette!

JIM- Hayatta hangi işe girersem gireyim, başarılı olacağımı yazıyordu. Aaaa... Bizim yıllık!

LAURA- İşte burada, Zengibar Korsanları'ndasınız.

JIM- Baş rolü oynamıştım o operette.

LAURA- Öyle güzel oynamıştınız ki...

JIM- O kadar da değil canım!

LAURA- Yok yok muhteşemdiniz...

JIM- Demek seyretmiştin beni?

LAURA- Hem de üç defa.

JIM- Sahi mi?

LAURA- Tabii.

JIM- Üç temsilde de mi?

LAURA- Evet.

JIM- Niye ama?

LAURA- Programı imzalatmak istemiştim de size.

JIM- Peki niye gelip söylemedin?

LAURA- Etrafınızda o kadar çok insan vardı ki, bir türlü fırsat bulup yanaşamadım.

JIM- Olsun yine de bir yolunu bulup söylemeliydin.

LAURA- Benim hakkımda şey diye düşüneceğinizden korktum...

JIM- Ne diye düşüneceğimden?

LAURA- İşte...

JIM- Doğru, kızlarla aram çok iyiydi o zamanlar.

LAURA- Herkesin gözü sizin üzerinizdeydi.

JIM- Evet ama...

LAURA- Öyle cana yakın bir haliniz vardı ki...

JIM- Pek burnu havadaydım.

LAURA- Hemen herkes... severdi sizi.

JIM- Sen de sever miydin?

LAURA- Ben mi? Evet, severdim tabii...

JIM- Ya demek öyle! Al bakalım. Biraz geç oldu ama...

LAURA- Ah... Benim için bir sürpriz bu.

JIM- Bugünlerde imzam çok para etmiyor ama kim bilir belki günün birinde değeri artar. Hayal kırıklığına uğramakla cesaretin kırılması aynı şeyler değildir. Hayal kırıklığına uğradım ama cesaretimi kaybetmedim. Liseyi bitirmiş miydin sen?

LAURA- Yok. O zamandan beri okula uğramadım bir daha.

JIM- Yani yarıda mı bıraktın okulu?

LAURA- Onun gibi bir şey. Mezuniyet sınavlarında düşük notlar aldım. Şey, şu Emily Meisenbach nasıl acaba? Haberiniz var mı?

JIM- Emily mi? Şeytan görsün yüzünü!

LAURA- Ama Yıllığın "Özel Hayat" Bölümünde okudum, nişanlı olduğunuzu yazıyordu.

JIM- Biliyorum. Akıllarınca beni tuzağa düşürmeye çalışmışlar.

LAURA- Gerçek değil miydi?

JIM- Sadece Emily'nin tatlı rüyasında!

LAURA- Ya! ...

JIM- Okuldan ayrıldıktan sonra ne yaptın, Laura?

LAURA- Ha?

JIM- Okuldan ayrıldıktan sonra ne yaptın, diye sormuştum.

LAURA- Ben mi? Pek bir şey yaptım sayılmaz.

JIM- Altı yıl, Laura, az bir zaman değil. Elbet bir şeyler yapmışsındır.

LAURA- Pek bir şey yapmadım. Ama lütfen yanlış anlamayın, bomboş oturuyor değilim. Sırça Koleksiyonum çok vakit alıyor, her dakika uğraşmak lazım.

JIM- Sırça mı dedin? Ne sırçası?

LAURA- Bir Sırça Koleksiyonum var da...

JIM- Bir şey söyleyeyim mi Laura? Seninki aşağılık duygusu başka bir şey değil. Sen küçük görüyorsun kendini anlıyorum seni. Çünkü ben de geçirdim bunu. Benimki tabii bu kadar ilerlememişti. Neyse ki hitabet kursuna başladım da sesim gelişti Derken baktım istihdam var, fiziğe merak saldım. Affedersin, Laura! Tadı gidince çiğneyemiyorum hiç. Şu kâğıda sarayım. Dediğim gibi Laura, seninki aşağılık duygusu, başka bir şey değil. Kendine güvenin eksik senin. Kendine yeteri kadar inanmıyorsun!... Bunları söylediklerinden ve bazı gözlemlerimden çıkarıyorum. Mesela ayağını sürüye sürüye yürümeni anlattın, nasıl üzmüşsün kendini bir hiç yüzünden, sınıfa girmeyi bile bir mesele etmişsin kendine. Görüyorsun sonu ne olmuş işte! Okulu yarıda bırakmışsın. Ufak bir aksaklık var ayağında, var ama, öyle göze çarpacak kadar değil.... Sana bir öğüt vereyim mi Laura? Kendini bir konuda üstün görmeye alış!

LAURA- Ne gibi yani?

JIM-Laura, Şöyle bir etrafına bak. Ne görüyorsun? Alelade insanlarla dolu bir dünya! Hangi birinin senin veya benim onda birimiz kadar vasfı var. Herkes bir konuda yücelebilir, bazıları ise birden fazla konuda. Bütün yapman gereken hangi konuda yetenekli olduğunu keşfetmen! Beni ele alalım mesela. Benim ilgi alanım elektrodinamik. Gece kurslarına yazıldım, radyo mühendisliği üzerinde çalışıyorum şimdi. Düşün, bütün gün mağazadayım. Hem de oldukça sorumluluk isteyen bir iş...Üstelik bir de güzel konuşma kursuna gidiyorum. Gelelim sana! Söyle Laura, senin de ilgilendiğin bir şeyler vardır elbet...

LAURA- Benim mi? Dedim ya, şey.... Koleksiyonum var benim...

JIM- Nasıl bir koleksiyon bu?

LAURA- Sırça işte... Çerden çöpten şeyler. Süs için çoğu. Minnacık minnacık hayvanlar, sırcadan yapılmış hepsi. Her çeşit hayvan var içinde. Annem tutturmuş, “Sırça kümes.” deyip duruyor. Bakın, size bir tanesini göstereyim isterseniz. En eskilerinden biri bu. On üç yılı dolduracak neredeyse... Aman dikkat edin! Nefes alınca bile kırılabilir...!

JIM- İyisi mi almayayım! Biraz sakarımdır.

LAURA-Haydi alın. Bunu size emanet edebilirim. Tamam şimdi yavaşça tutun elinizde, ışığa doğru kaldırın biraz. Pek sever ışığı. Bakın nasıl ışığıverdi içi!

JIM-Sahi, pırıl pırıl oldu.

LAURA-İçlerinde en sevdiğim bu.

JIM-Bunun ne gibi bir özelliği var ki?

LAURA-Görmüyor musunuz boynuzunu?

JIM- Yunikorn ha?

LAURA- Hıı hııı...

JIM- Benim bildiğim yunikornların nesli çoktan tükendi.

LAURA- Öyle ama...

JIM- Yalnız başına öyle, kim bilir nasıl canı sıkılıyordur.

LAURA- Belki ama, hiç de şikâyet ettiği yok. Yanında boynuzsuz atlardan var bir sürü, gül gibi geçiniyor onlarla.

JIM- Nereden biliyorsun iyi geçindiklerini?

LAURA- Şimdiye kadar hiç kavga etmediler.

JIM- Kavga etmiyorlar demek? Eee o zaman haklısın! Nereye koyayım?

LAURA- Masanın üstüne koyun! Arada bir, yer değiştirmekten çok hoşlanır.

*Short Dress Woman (Kısa Elbiseli Kadın)*¹¹³

JIM- Nereden geliyor bu müzik?

LAURA- Karşıdaki Cennet Dans Salonu'ndan.

JIM- Biz de şöyle biraz hareketlensek, ne dersin?

LAURA- Şey, ben...

JIM- Demek benden önce birine söz verdin. Bırak canım, kimse o, beklesin az daha!
Ooo! Hem de vals başladı...

LAURA- Dans edemem ki ben.

JIM- Başladın yine, bak! Hep bu aşağılık duygusu...

LAURA- Ömrümde dans etmemişimdir ben.

JIM- Gel! Bir deneyelim.

LAURA- Ya ayağınıza basarsam...

JIM- Korkma, canım! Beni sırçadan mı sandın!

LAURA- Nasıl, başlayacağız ama?

JIM- Sen bana bırak işi! Sadece kollarını kaldır biraz!

LAURA- Böyle mi?

JIM- Biraz daha yukarı! Oldu. Yalnız kasma kendini, en önemli nokta bu serbest ol.

LAURA – Güç iş doğrusu.

JIM- Olur olur.

LAURA- Korkarım, beni kımıldatamayacaksınız bile.

JIM-Bahse girer misin?

¹¹³ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

LAURA-Aman Tanrım, oldu!

JIM- Hah! Hah ... Ha!...

LAURA-Aman Tanrım!

JIM- Ha!.. Ha!... Nereye çarptık?

LAURA- Sehpaya...

JIM- Yere bir şey düştü galiba, değil mi?

LAURA- Evet.

JIM- Tek boynuzlu at değildir umarım.

LAURA- O.

JIM-Aksiliğe bak. Kırılmış mı?

LAURA-Diğer atlara benzemiş şimdi.

JIM- Şeyi mi gitmiş yoksa?

LAURA- Boynuzu kırılmış ama, önemi yok. Daha iyi oldu belki de.

JIM-Beni hiç affetmeyeceksin! En çok bunu seviyorum, demiştin, değil mi?

LAURA- Laf olsun diye söylemiştim. Kırılmışsa kırılmış. Sırça bu hemencecik kırılabilir... İstedığın kadar dikkat et... Bazen araçlar geçerken bile, sarsıntıdan düşüp kırılıyorlar.

JIM-Buna sebep olduğum için çok üzgünüm.

LAURA – Farz edelim ki bir ameliyat geçirdi... Hem boynuzu düşünce kendini daha az acayip hissediyordur. Hem diğer atlarla da daha iyi anlaşır.

JIM- Ha!..Ha!... Bak! Çok komik. Sen ne güzel espri yaparmışsın meğer! Biliyor musun sen...şey, çok farklısın! Herkesten farklı, şaşırtıcı bir başkalığın var! Böyle söylememde bir sakınca yok değil mi? Yani, içimden geldiği gibi, sıcak ve samimiyetle... Beni öyle düşüncelere itiyorsun ki, yani nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Genelde neyi nasıl söyleyeceğimi çok iyi bilirim. Fakat bu öyle bir şey ki, nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum. Sana çok güzel olduğunu söyleyen oldu mu hiç?

Yani, sen çok güzelsin! Herkesten çok farklısın. Farklı olduğun için de çarpıyorsun insanı...keşke kardeşim olsaydın benim. Kendine güvenmeyi öğrettirdim sana. Değişik olmak demek, başkalarına benzememek demektir. Utanılacak bir şey değil ki bu...! Binlerce kişinin içinde rastgele biri olmak marifet mi! Ama sen öyle değilsin işte. Şu koskoca yeryüzünde bir tek Laura var. Onlar bütün dünyayı dolaşırlar. Sen ise burada durursun. Onlar alelade yaban otları, ama sen, sen Mavi bir Gül'sün.

LAURA-Ama mavi gül olmaz ki...

JIM-Sen mavi gül kadar eşsiz ve onun kadar güzelsin

LAURA-Hangi bakımdan güzelim?

JIM-Her bakımdan...İnan bana! Gözlerin, saçların, ellerin...Öyle güzel ki hepsi... İnsanlara yanaşmana engel olan bu aşağılık duygusunu silmen lazım. Biri sana güven ve cesaret vermeli...Utangaçlığın yerine kendinle gurur duymanı sağlamalı...Biri, biri seni öpmeli Laura... Kör şeytan! Kör şeytan! Yapmamalıydım bunu ...Çok ileri gittim. Sigara içmiyorsun değil mi? Nane şekeri ister misin? Nane şekeri... İçin ferahlar...bende ki de cep değil şekerci dükkânı. Ne arasan var. Laura eğer benim de senin gibi bir kız kardeşim olsaydı, ben de Tom' un yaptığını yapardım. Ben de arkadaşlarımı eve getirir, tanıştırdım onunla. Kıymetini bilecek, onu incitmeyecek gibi olanlarını tabi...Ama Tom beni seçmekle hata etti. Beni buraya çağırılmaktaki maksadı bu değildi bekli de...Ama olsa bile ne çıkar? Bu yanlış bir şey değil ki. Yanlış olan benim durumum. Telefon numaranı alıp seni ararım diyemem. Gelecek hafta arayıp bir randevu isteyemem. Bu yüzden bunları açıklamak istedim. Duygularını incitmek istemem.

LAURA- Bir daha... gelmeyecek misiniz? Bir daha... gelmeyecek misiniz?

JİM—Hayır, Laura, gelemem. Ben de tam bunu açıklamak istiyordum. Laura, bir başkası var hayatımda. Bety adında bir kızla uzun zamandır beraberim. Öyle iyi anlaşıyoruz ki...Geçen yaz Alton nehrinde mehtap gezisinde tanıştık. İlk bakışta birbirimize aşık olduk. Âşık olunca tekrar kendime döndüm. Aşkın gücü öyle muazzam ki...Aşk öyle bir şey ki Laura tüm dünyayı değiştirebilir. Bety'nin halası

hastalanmış. Centralia'dan bir telgraf aldı. Apar topar oraya gitti. Tom da bu arada beni yemeğe davet edince bende kabul ettim. Nereden bilebilirdim ki, sen...şey ben ve sen...İşte, kör şeytan ! Sende bir şeyler söylesene, Laura! Susma böyle, ne olur! Neden yaptın bunu? Bana mı veriyorsun? Ama niye?

LAURA-Bir hediye...

AMANDA-Ahh, çocuklar! Yağmurdan sonra hava ne güzel açtı değil mi? Jim, limonatayla ilgili şu eski şarkıyı biliyor musun?

Limonata, limonata

Gölgede yapılır, güneşte satılır

İçince yaşlı kızlar canlanır!

JIM- Ha! ha! Hayır, ilk defa duyuyorum.

AMANDA-Laura, niçin bu kadar ciddisin?

JIM-Ciddi bir şey konuşuyorduk da...

AMANDA-İyi! Şimdi daha iyi tanıştınız!

JIM- Ha! Ha! Evet.

AMANDA-Ama sizin nesil çok ciddi biz daha neşeliydik.

JIM-Hiç değişmemişsiniz Bayan Wingfield.

AMANDA-Bu akşam gençleştim adeta. İçim içime sığmıyor. Limonatayla vaftiz olacağım hiç aklıma gelmemişti.

JIM-Bırakında yardım edeyim.

AMANDA- Ben hallederim işte oldu...Biraz yabani kiraz şurubu varmış. Ondanda koydum içine.

JIM-Çok zahmet ediyorsunuz, Bayan Wingfield.

AMANDA-Zahmet mi? Ne zahmeti? Seve seve yaptım, çok keyifliydi. Nasıl coştum mutfakta duymadınız mı? Kulaklarınız çınlamıştır herhalde. Tom' u bir güzel azarladım, niye sizi daha önce getirmedi diye. Neyse yolu öğrendiniz artık, sık sık

gelirsiniz. Ooh! Toprak ne güzel kokuyor değil mi? Ne güzel mehtap da var! Eee, ben mutfağıma döneyim yine. Gençlerin arasına girmek doğru değil...Hele böyle ciddi şeylerden konuşuyorlarsa.

JIM-Yoo, Bayan Wingfield, gitmeyin! Ben de şimdi kalkıyordum zaten.

AMANDA-Öyle şey olur mu? Akşam daha yeni başlıyor?

JIM-Yani, sizde bilirsiniz ki...

AMANDA-Bilmez miyim hiç! Sabah işe gideceğiniz için erken kalkmak istiyorsunuz. Pekâlâ bu akşam sizi erken bırakırım ama bir şartla. Gelecek sefere daha uzun kalacaksınız. Sizin için en uygun gece hangisi? Cumartesi gecesi değil mi?

JIM-Ben iki ateş arasında kaldım Bayan Wingfield maalesef benim gecelerimde de dolu.

AMANDA-Ne kadar da hırslıymışsınız! Demek geceleri de çalışıyorsunuz?

JIM-İş değil, hanımefendi. Bety!...

AMANDA-Bety mi? Bety de kim?

JIM-Şey ...Bir kız...Çıktığım kız...

AMANDA- Ciddi bir ilişki mi bu, bay O Conner?

JIM- Haziran'ın on beşinde evleniyoruz.

AMANDA-Ooo! Ne güzel! Tom nişanlı olduğunuzu söylememişti...

JIM- Henüz kimseye söylemedim. Nasıl olduğunu bilirsiniz. Hemen Romeo filan diye çağırırlar. Çok güzel bir akşam geçirdim, Bayan Wingfield. Güney misafirliği diye buna diyorlar herhalde.

AMANDA- Rica ederim...

JIM-Umarım, yedi kaçtı durumuna düşmem. Bety'yi karşılarım diye söz verdim. Benim külüstürle istasyona ancak yetişirim. Siz daha iyi bilirsiniz bazı kadınlar, bekletilmeye hiç gelmiyorlar.

AMANDA- Ah ah! Bilmez miyim, neler çekersiniz Şu kadınların elinden. Güle güle Bay O'Connor. Size mutluluk, başarı ve Şans dilerim. Laura da diler. Değil mi, tatlım?

LAURA- Öyle!

JIM-Hoşça kal Laura. Verdiğin hatırayı hiç yanımdan ayırmayacağım. Sen de söylediklerimi unutma tamam mı? Tekrar teşekkür ederim hanımlar... Hoşça kal Shakespeare!

Poverty (Sefalet)¹¹⁴

AMANDA- Demek bu işin de sonu çıkmadı. Gramofon çalmanın tam da zamanı Şimdi...Tom!

TOM -Efendim anne!

AMANDA-Bir dakika gelsene buraya. Bak, sana çok komik bir Şey anlatacağım.

TOM- Jim gitti mi?

AMANDA- Başka bir yere sözü varmış. Öyle bir oyun oynadın ki bize Tom,

TOM-Ne demek istiyorsun anne?

AMANDA-Arkadaşının nişanlı olduğunu söylemedin.

TOM-Nişanlı mı? Bizim Jim mi?

AMANDA-Biraz önce kendisi söyledi.

TOM-Vay canına! Ben bilmiyordum.

AMANDA-Çok garip.

TOM-Neymiş garip olan?

AMANDA-Mağazadaki en iyi arkadaŐım, demiyor muydun sen?

¹¹⁴ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

TOM-Öyle ama, nereden bilebilirdim ki?

AMANDA-Karşılık veriyorsun bir de. İnsan, en iyi arkadaşının nişanlı olup olmadığını bilmez mi hiç?

TOM-Mağazaya çalışmaya gidiyorum ben onun bunun hayatını incelemeye değil.

AMANDA-Senin dünyadan haberin yok. Ayakta uyuyorsun. Bir rüyaya kaptırmışsın kendini...Nereye gidiyorsun?

TOM-Sinemaya gidiyorum.

AMANDA-Tamam! Bizi gülünç duruma soktuktan sonra gidebilirsin artık!...Onca zahmet, hazırlık bir sürü masraf...Hepsi başka bir kızın nişanlısını eğlendirmek içinmiş ... Sinemaya git sen, hemen! İşsiz, güçsüz, topal kız kardeş, terk edilmiş bir anne ...Umurunda mı senin... Git, git hadi sinemaya git sen.

TOM-Gideceğim! Ne kadar çok bencilliğimden bahsedersen o kadar erken gideceğim. Sinemaya da gitmeyeceğim

AMANDA- Ne duruyorsun. Git hadi!... Seni gidi macera delisi, bencil, hayalperest seni! Git... istersen Ay'a git...

TOM-Annemin dediği gibi aya değil ama, çok daha uzaklara gittim. Zaman girmeye görsün aranızda çünkü, öyle gerilerde kalıyor ki her şey!... Çok sürmedi. Bir kundura kutusunun üstüne şiiir yazarken yakalandım. Pasaportu tutuşturuverdiler elime. Ben de kırıştı kırdım Saint Louis'ten. Yangın merdiveninden bir daha çıkmamacasına indim. O gün bugün, babamın izini kovalıyorum, ben de onun gibi durarak kaybettiklerimin acısını hareket ederek çıkarmaya çalışıyordum. Çok gezdim, çok. Kurumuş yapraklar gibi yanımdan geçti şehirler. Öyle alacalı, bulacalı ama, dalından kopmuşlar bir defa... İstesem bende bir yerde yerleşir kalırdım ama, peşimden kovalayan bir şey var benim. Apansız getiriveriyor üstüme. Ansızın yakalıyor beni. Bildiğim bir türlü belki de. Belki de bir Sırça oyuncak... Yabancı bir şehirdeyim mesela, gece vakti. Yanımda kimseler yok. Rasgele bir sokağa sapıyorum. Diyelim, karşıma bir lavantacı dükkânı çıktı. Vitrinde bir sürü cincik, boncuk, parçalanmış ebemkuşağı gibi öyle, renkli, cicili bicili, bir alay şişe... Derken biri dokunuyor omzuma, dönüp bir de bakıyorum, kız kardeşim. Göz göze geliyoruz.... Ah Laura, ah! Sözde seni bırakıp

gittim, değil mi! Sandığımdan daha fazla bağlıymışım sana. Sigara paketine sarılıyorum derken karşıya geçiyorum, sinema mı olur artık, meyhane mi? Hangisi rast gelirse, dalıyorum içeri. Bir kadeh bir şey ısmarlıyorum, konuşmaya başlıyorum hemen yanımdakilerle... Hep senin yaktığın mumları söndürmek için Laura. Değil mi ya, bugünlerde dünya yıldırımlarla aydınlanıyor! İyisi mi sen mumlarını bir ayak önce söndür, Laura! Bir daha görüşemeyiz belki...Hoşça kal...

I Can't Quit You Baby (Bebeğim Seni Terk Edemem Ki)¹¹⁵

Ek-2 Sırça Kümes Temsil CD'si

¹¹⁵ Bu kısmın Türkçe'ye çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tezde,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez olarak sunmadığımı

beyan ederim.

25/06/2024

Pelin SARIKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Tennessee Williams'ın "Sırça Kümes" Oyununun Tarihsel Bağlamda Blues Müziğinin Gelişimi ile Bağdaştırılması ve Bir Reji Uygulaması

Yukarıda başlığı verilen Tezimin tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
25.06.2024	98	180992	29.05.2024	%1	2408421345

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (25.06.2024)

Pelin SARIKAYA

Öğrenci No.: N21138385

Anasanat/Anabilim Dalı: Tiyatro Anasanat Dalı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Metin MUNZUR

MASTER THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Combining Tennessee Williams' "The Glass Menagerie" With The Evolution of Blues Music From The Historical Perspective: A Stage Direction

The whole thesis is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
25.06.2024	98	180992	29.05.2024	%1	2408421345

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (25.06.2024)

Pelin SARIKAYA

Student No.: N21138385

Department: Department of Theatre

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
X			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Metin MUNZUR

YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)

Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

25/06/2024

Pelin SARIKAYA

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezimin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezimin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

